

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ – ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΜΣ «Νεότερος και σύγχρονος κόσμος: Ιστορία, Λαογραφία, Ανθρωπολογία»

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΧΑΪΔΟΣ

Η εξέλιξη του αθλητισμού στην Ήπειρο:

Το παράδειγμα της Αναγέννησης Άρτας (1960-σήμερα)

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Τριμελής Επιτροπή:

Φλιτούρης Λάμπρος (Επιβλέπων)

Αναστασόπουλος Νικόλαος

Σκουλίδας Ηλίας

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2023

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	4
1.Αθλητισμός, Ιστορία και Κοινωνία	8
1.1 Ιστορία του αθλητισμού	8
1.2 Κοινωνία και αθλητισμός	12
1.3 Πολιτική και αθλητισμός	23
2.1 Η δεκαετία του 1960 στην Ελλάδα	34
2.2 Η Άρτα τη δεκαετία του 1960	35
3 Ιστορική επισκόπηση αρτινού αθλητισμού	37
4. Ο αθλητισμός στην Ελλάδα και στην Άρτα το1960	50
4.1 Ο αθλητισμός στην Ελλάδα	50
4.2 Το αρτινό ποδόσφαιρο και η ίδρυση της Αναγέννησης	53
4.3 Οι λόγοι της συγχώνευσης	57
4.4 Η «αντιπαλότητα	83
5.1 Τα άλλα τμήματα της Αναγέννησης	87
5.2 Χάντμπολ γυναικών	88
6. Αθλητικές εγκαταστάσεις	95
6.1 Το Δημοτικό Κλειστό Γυμναστήριο Άρτας	96

6.2 Το Κλειστό Γυμναστήριο Τ9	97
6.3 Το Δημοτικό Στάδιο της Αναγέννησης	99
Συμπεράσματα	100
Βιβλιογραφία	102
Αρχεία	102
Τύπος	102
Βιβλία-Διπλωματικές εργασίες	102
Διαδικτυακοί τόποι	108

Εισαγωγή

Όλες οι κοινωνίες αποτελούνται από πλήθος μικρών, αλλά δομικών στοιχείων, μέρος των οποίων είναι και ο αθλητισμός. Αυτό σημαίνει πως η κατάσταση και οι συνθήκες, που επικρατούν στην εκάστοτε κοινωνία, επηρεάζουν άμεσα και τα αθλητικά δρώμενα. Αλλά και το αντίστροφο μπορεί να συμβαίνει. Επομένως ο αθλητισμός λειτουργεί ως ένα είδος αντανάκλασης της κάθε κοινωνίας, των αλλαγών στις συνήθειες και τις πολιτισμικές συμπεριφορές, στις νοοτροπίες και τις πρακτικές των μελών κάθε κοινωνικού συνόλου.

Γεγονός αδιαμφισβήτητο αποτελεί το ότι, τα τελευταία χρόνια αυξάνονται ολοένα και περισσότερο οι έρευνες και οι μελέτες, γύρω από το ζήτημα του αθλητισμού και της σχέσης του με την κοινωνία. Αυτές οι προσπάθειες κρίνονται και αξιολογούνται ως ιδιαίτερα σημαντικές. Μέσα από την μελέτη της ιστορίας του αθλητισμού μπορούμε να εμβαθύνουμε στην κοινωνική ιστορία, στην ιστορία των νοοτροπιών και συμπεριφορών αλλά και στην ιστορία της εξέλιξης των κοινωνιών.

Με την παρούσα διπλωματική εργασία, θα επιχειρήσω να παρουσιάσω την αξία και σημασία, που είχε για την τοπική ιστορία της πόλης της Άρτας η «Αναγέννηση».

Η απόφαση για την ενασχόληση με ένα θέμα, όπως είναι η εξέταση ενός Συλλόγου σε τοπικό επίπεδο και η σημασία και η επίδραση, που άσκησε σε αυτό, έγινε αρκετούς μήνες πριν τη συγγραφή. Αρκετοί ήταν οι παράγοντες, οι οποίοι διαδραμάτισαν καταλυτικό ρόλο στη συγκεκριμένη επιλογή και σχετίζονται με διάφορους τομείς.

Ένας πρώτος παράγοντας αποτέλεσε η καταγωγή μου, από την Άρτα. Θεωρώ ότι η μελέτη ενός πεδίου της τοπικής ιστορίας όπως αυτό της αθλητικής δραστηριότητας μπορεί να συντελέσει στην καλύτερη γνωριμία με την ιστορία μιας περιοχής ειδικά κατά την μεταπολεμική περίοδο, η οποία και βρίσκεται στο ερευνητικό επίκεντρο.

Επιπρόσθετος λόγος είναι η σημασία μελέτης του συγκεκριμένου πεδίου για την γνωριμία ευρύτερα με την ιστορία ενός τόπου.

Ένας επιπλέον λόγος, που με παρακίνησε στη συγγραφή της παρούσας διπλωματικής, είναι οι αθλητικές επιδόσεις των ομάδων της Άρτας (Αναγέννηση και Καραϊσκάκης), οι οποίες με την ολοκλήρωση της αγωνιστικής περιόδου 2022-2023, βρέθηκαν να αγωνίζονται στις τοπικές κατηγορίες. Ακόμη, η μακρά αποχή από τα

πρωταθλήματα της γυναικείας ομάδας χάντμπολ του Συλλόγου, που την περίοδο 1995-2006 αποτέλεσε την κορυφαία ομάδα της χώρας, με 12 συνεχόμενες κατακτήσεις πρωταθλήματος Ελλάδος! Οι αθλητικές επιτυχίες ενός Συλλόγου, σηματοδοτούν και επηρεάζουν τη συλλογική νοοτροπία και ταυτότητα μιας οποιασδήποτε τοπικής κοινωνίας, ιδιαίτερα μίας επαρχιακής πόλης.

Ο τελευταίος παράγοντας για την εν λόγω εργασία είναι περισσότερο υποκειμενικός και προσωπικός από τους δύο προηγούμενους. Αυτός είναι το ενδιαφέρον και η ενασχόλησή μου με τα αθλητικά δρώμενα, κυρίως γύρω από το ποδόσφαιρο, που είναι και το λαοφιλέστερο άθλημα. Η συμμετοχή μου σε Μέσο Ενημέρωσης Περιφερειακής εμβέλειας στο τμήμα της αθλητικής ειδησεογραφίας παρέχει σε αυτό μου το ενδιαφέρον και μια επαγγελματική διάσταση.

Από τα παραπάνω προκύπτει εύλογα μία απορία, για το εάν και κατά πόσο ο αθλητισμός δύναται να προσφέρει στην κατανόηση της κοινωνίας και αν μπορεί να αποτελέσει ένα ιστορικό και γενικότερα ένα ερευνητικό/επιστημονικό εργαλείο;

Ασφαλώς και ο αθλητισμός μπορεί να προσφέρει πολλά στην κατανόηση της κοινωνίας και ειδικότερα όταν επρόκειτο για μία τοπική, επομένως και περισσότερο κλειστή, κοινωνία. Ο αθλητισμός και οι αθλητικοί Σύλλογοι, αποτελούν ένα από τα πλέον χαρακτηριστικά δείγματα της ιδιοσυγκρασίας ενός λαού ή μίας περιοχής, καθώς πολλές φορές μία αθλητική επιτυχία αποτελεί αντικείμενο χαράς και υπερηφάνειας, το οποίο και θα μνημονεύεται. Αυτό το τελευταίο στοιχείο ίσχυε πάντα, αλλά ακόμη περισσότερο στις μέρες μας, λόγω των πολλών και έντονων προβλημάτων που αντιμετωπίζει η χώρα μας. Πόσο μεγάλη χαρά έδωσε η κατάκτηση του EUROBASKET το 1987, παρά το γεγονός ότι η Σοβιετική Ένωση ήταν το αδιαφιλονίκητο φαβορί; Το ίδιο δεν ίσχυσε και με την κατάκτηση του EURO 2004 στα γήπεδα της Πορτογαλίας από την Εθνική ποδοσφαίρου ή η διοργάνωση το ίδιο καλοκαίρι των Ολυμπιακών Αγώνων (του πλέον σημαντικού αθλητικού δρωμένου σε Παγκόσμια κλίμακα) στην Αθήνα;

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθούν οι μεγαλύτερες δυσκολίες, για την εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Ο αθλητισμός προσελκύει το ενδιαφέρον εκτός των αθλητών και των φιλάθλων και του εξειδικευμένου Τύπου. Ελάχιστοι όμως είναι εκείνοι, οι οποίοι προχωράνε στη διαδικασία καταγραφής δεδομένων ή στη συγγραφή επιστημονικών μελετών γύρω από τον αθλητισμό. Επί

παραδείγματι, η αποτύπωση στον τοπικό Τύπο της αθλητικής δραστηριότητας της Άρτας, κατά το πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα είναι από ανύπαρκτη έως ελάχιστη.

Συνεπώς, το μεγαλύτερο πρόβλημα ήταν η εύρεση των κατάλληλων πηγών και της σχετικής βιβλιογραφίας. Στο συγκεκριμένο, λοιπόν, ζήτημα ήταν περιορισμένοι και καθορισμένοι από πριν οι οδοί, στις οποίες έπρεπε και όφειλα να αναζητήσω, για την ανακάλυψη των κατάλληλων πληροφοριών, ειδικά από τη στιγμή που η εργασία επικεντρώνεται σε έναν Σύλλογο τοπικής προέλευσης και εμβέλειας, που μάλιστα δεν συγκαταλέγεται στους κορυφαίους της χώρας.

Ως εκ τούτου, αναζητήθηκε η σημαντικότερη βιβλιογραφία γύρω από τον αθλητισμό και την Ιστορία του, ο Τύπος, κυρίως τοπικός, δημοσιευμένα άρθρα στο διαδίκτυο και φυσικά το προσωπικό αρχειακό υλικό ανθρώπων, που ασχολήθηκαν με τον Σύλλογο.

Σχετικά με τον Τύπο αξιοποιήθηκε υλικό, κατά βάση από τοπικά μέσα, αλλά και από ορισμένα μέσα μεγάλης κυκλοφορίας, κυρίως για τα επιτεύγματα της γυναικείας ομάδας χάντμπολ. Σε διαδικτυακά άρθρα βρέθηκαν πληροφορίες, που μπορούν να προστεθούν στην υπάρχουσα βιβλιογραφία, σχετικά με τις κοινωνικές προεκτάσεις του αθλητισμού ή τη σύνδεση αθλητισμού και ψυχολογίας, στον τρόπο κοινωνικοποίησης μέσω του αθλητισμού και τις κοινωνικές αξίες που προσφέρει.

Ως προς το προσωπικό αρχειακό υλικό, θα ήθελα να ευχαριστήσω τους κ.κ. Κώστα Μπανιά και Θεοδωρή Μάλλιο. Ο πρώτος αποτελεί τον πιο γνωστό και ένθερμο φίλο του Συλλόγου, σε ό,τι αφορά το ποδοσφαιρικό τμήμα, καθώς έχει παρακολουθήσει και μεταδώσει πλήθος αναμετρήσεων της αγαπημένης του ομάδας. Εκτός του αρχειακού υλικού που μου προσέφερε, στο οποίο υπάρχει και πλήθος φωτογραφιών και αποκόμματα από εφημερίδες, ενώ χρήσιμες υπήρξαν και οι προφορικές πληροφορίες του. Ο δεύτερος κατέχει τη θέση του Γενικού Γραμματέα στο γυναικείο τμήμα χάντμπολ της Αναγέννησης, ενώ βρίσκεται δίπλα στην ομάδα εδώ και αρκετές δεκαετίες, συγκεκριμένα από το 1976. Ακόμη θα ήθελα να ευχαριστήσω την κυρία Παναγιώτα Δήμου (υπεύθυνη για τα αθλητικά ζητήματα του Δήμου Αρταίων), για τις πληροφορίες που μου παρέδωσε για τις εγκαταστάσεις του Κλειστού Γυμναστηρίου Άρτας και τον κύριο Άρη Κόκκα από το Ιστορικό Αρχείο Άρτας.

Ως προς τη διάρθρωση της εργασίας, αρχικά γίνεται αναφορά στη σύνδεση του αθλητισμού με την κοινωνία, καθώς και τα είδη των «*ταυτοτήτων*», που δημιουργούνται μέσω του αθλητισμού. Επιπλέον, τονίζεται η σύνδεση της ιστορίας και του αθλητισμού, μέσω των μεγάλων αθλητικών γεγονότων ή των σπουδαίων αθλητικών προσωπικοτήτων. Στη συνέχεια, επιχειρείται μία σύντομη αναφορά της αθλητικής ιστορίας της περιοχής της Άρτας, τόσο όσον αφορά άτομα, όσο και αναφορικά με τους Συλλόγους. Κατόπιν αυτών, αναλύονται ο τρόπος και οι λόγοι, που οδήγησαν στη συγχώνευση των τριών ομάδων σε έναν ενιαίο. Στη συνέχεια, θα γίνει αναφορά στη δράση των υπόλοιπων τμημάτων της Αναγέννησης, ιδιαίτερα στο γυναικείο τμήμα του χάντμπολ, και στο τέλος στις αθλητικές εγκαταστάσεις της περιοχής.

Η ενασχόληση με το συγκεκριμένο θέμα γέννησε πλήθος ερωτημάτων, είτε ως προς τον αθλητισμό γενικά και περισσότερο διευρυμένα, είτε ως προς την περίπτωση της Αναγέννησης Άρτας. Επί παραδείγματι, μας απασχόλησε το πως συνδέονται ο αθλητισμός με την ιστορία και αν η εν λόγω σχέση αποτελεί ένα φαινόμενο μίας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου ή διατρέχει το πέρασμα του χρόνου, απλώς αλλάζοντας μορφή και δεδομένα; Η διεξαγωγή μεγάλων αθλητικών διοργανώσεων, όπως ένα Παγκόσμιο Κύπελλο ή οι Ολυμπιακοί Αγώνες και οι πρωταγωνιστές τους, δύνανται να προωθήσουν πολιτικά και κοινωνικά μηνύματα; Και αν ναι, με ποιον τρόπο και πόσο αποτελεσματικά;

Έπειτα, υπάρχει μία συγκεκριμένη χρονική περίοδος, κατά την οποία παρατηρείται μία έντονη δημιουργία αθλητικών εγκαταστάσεων στη χώρα; Πότε παρατηρήθηκε η ραγδαία αύξηση αθλητικών εγκαταστάσεων στην Ελλάδα; Πως δημιουργήθηκε η Αναγέννηση Άρτας; Η συγχώνευση αποτέλεσε ένα κοινό αίτημα; Ο τοπικός πληθυσμός ήταν δίπλα στην ομάδα; Μετά τη συγχώνευση υπήρξε κάποιο αντίπαλο αθλητικό δέος στην περιοχή; Ποια η σχέση της Δικτατορίας με τον αθλητισμό; Υπήρξαν άλλα αθλητικά τμήματα στην Αναγέννηση; Αν ναι, υπήρξε κάποιο γυναικείο τμήμα; Ποια πορεία είχαν τα άλλα τμήματα; Υπήρξε κάποιου είδους διάκριση ή κατάκτηση τίτλων; Ως προς τις αθλητικές εγκαταστάσεις των τμημάτων παραμένουν οι ίδιες ή υπάρχει κάποιου είδους ανακατασκευή ή δημιουργία νέων; Ποιος ο ρόλος της γυναίκας γενικότερα στον αθλητισμό;

1. Αθλητισμός, Ιστορία και Κοινωνία

1.1 Ιστορία του αθλητισμού

Στη συγκεκριμένη ενότητα θα παρουσιαστεί σύντομα η πορεία του αθλητισμού κατά το πέρασμα των χρόνων και η ένταξή τους ως γνωστικό πεδίο στην ιστορική έρευνα. Στη συνέχεια θα γίνει η παράθεση των δεδομένων, σχετικά με το πώς συνδέονται η κοινωνία και ο αθλητισμός και συνεπώς, πως μία ομάδα ή ένας Σύλλογος, μπορεί να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στο εσωτερικό μίας κοινωνίας.

Πριν από τη δεκαετία του 1970, η σωματική δραστηριότητα και το παιχνίδι, υποτιμήθηκαν ως ανορθολογικές μη «σοβαρές» και εν γένει ασήμαντες δραστηριότητες του ανθρώπινου πολιτισμού¹. Το ενδιαφέρον των κοινωνικών επιστημών για τα σπορ εκδηλώνεται ως επί το πλείστον τις δεκαετίες 1970 – 1980, με ελάχιστες εξαιρέσεις².

Τόσο διεθνώς, όσο και στην Ελλάδα, ελάχιστοι είναι οι επαγγελματίες ιστορικοί, που ασχολούνται ερευνητικά με τον αθλητισμό. Εξαιρεση αποτελεί η μελέτη της αρχαιότητας και των Ολυμπιακών αγώνων και αυτό, λόγω της ανάπτυξης της αρχαιολογίας και τους λόγους, που συνδέονται με την προσπάθεια να τονιστεί η γέννηση και ανάπτυξη της ελληνικής εθνικής ταυτότητας³.

Κατά την αρχαιότητα ο αθλητισμός διαδραμάτιζε ένα πολύ σημαντικό κοινωνικό ρόλο. Είχε παιδαγωγικό χαρακτήρα, καθώς αποτελούσε μέρος της εκπαίδευσης των νέων, εκτός από αμιγώς γυμναστικό⁴.

Παρόλο που υπάρχουν λιγοστά δημοσιεύματα για τον αθλητισμό, τη γυμναστική και τα σπορ στα τέλη του προηγούμενου αιώνα, το έναυσμα για την ανάπτυξη της ιστοριογραφίας του αθλητισμού στην Ελλάδα, δόθηκε με την αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων και την επιλογή της Αθήνας, ως πρώτου τόπου διεξαγωγής τους το 1896 .

¹ Χριστίνα Κουλούρη, *“Η ιστορία του ελληνικού αθλητισμού: Σπορ, φυσική αγωγή και Ολυμπιακοί αγώνες”* στο : Γιάννης Ζαϊμάκης και Ελένη Φουρναράκη (επιμ.), *Κοινωνία και αθλητισμός στην Ελλάδα. Κοινωνιολογικές και ιστορικές προσεγγίσεις*. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2015, σ. 43.

² Robert Lewis, *«American Sport History: A Bibliographical Guide»*. 1991, σ. 35-36.

³ Χριστίνα Κουλούρη, *“Η ιστορία του ελληνικού αθλητισμού: Σπορ, φυσική αγωγή και Ολυμπιακοί αγώνες”* στο : Γιάννης Ζαϊμάκης και Ελένη Φουρναράκη (επιμ.), *Κοινωνία και αθλητισμός στην Ελλάδα. Κοινωνιολογικές και ιστορικές προσεγγίσεις*. ό. π, σ. 45-46.

⁴ Δημήτρης Κουτσούλης, *Αθλητισμός στην αρχαιότητα: Απλή άσκηση ή τρόπος ζωής...;* <https://www.maxmag.gr/athlitisimos/athlitisimos-stin-archeotita-apli-askisi-tropos-zois/>. (28/05/2023).

Αποσπασματικές μελέτες υπάρχουν και παρουσιάζουν την ιστορία της γυμναστικής από το 1896. Στο ζήτημα αυτό η υπάρχουσα βιβλιογραφία παρουσιάζει αρκετές ανισότητες, αφού το μεγαλύτερο μέρος της δεν έχει επιστημονικό χαρακτήρα και οι συγγραφείς δεν προέρχονται από κάποιο συγκεκριμένο επιστημονικό κλάδο. Έτσι θα λέγαμε ότι, η βιβλιογραφία σχετικά με την ιστορία της φυσικής αγωγής στην Ελλάδα διακρίνεται από ερασιτεχνισμό, έλλειψη αυτονομίας, απουσία θεωρητικού προβληματισμού και ελληνοκεντρισμό⁵.

Από τα τέλη το 18ου αιώνα εμφανίζονται τα πρώτα ελληνικά συγγράμματα σχετικά με τους αγώνες και την γυμναστική, τα οποία δύσκολα μπορούν να θεωρηθούν ότι, ανήκουν στην ιστορία του αθλητισμού. Αυτό δεν σημαίνει πως, δεν είχαν και την παραμικρή αξία, καθώς επηρέασαν όμως τους μεταγενέστερους. Ο Ρήγας Βελεστινλής συνθέτει ένα έργο σταθμό στην ελληνική βιβλιογραφία όπου συνδέει τον αρχαίο με τον νεότερο αθλητισμό, με αναφορές στις χαρές των αρχαίων Ελλήνων σε περίπτωση νίκης στα μεγάλα αθλητικά δρώμενα της εποχής και σε αθλήματα όπως, ο δρόμος, η δισκοβολία και το άλμα, τα οποία επί των ημερών του συνέχιζαν να υπάρχουν σε ολόκληρο τον ελλαδικό χώρο. Ένας άλλος συγγραφέας ο Γρηγόριος Παλιουρίτης (λόγιος και δάσκαλος της ελληνικής παροικίας του Λιβόρνο, με συγγραφικό έργο γύρω από την ιστορία) κάνει σύγκριση των αρχαίων αγώνων με τα χριστιανικά πανηγύρια της εποχής του⁶. Την ίδια χρονική περίοδο (τέλη 18^{ου} αιώνα-αρχές 19^{ου}) με την έκδοση αρχαίων συγγραφέων, όπως του Πausανία, του Πινδάρου και άλλων αρχαιογνωστικών έργων διαδόθηκε στη δυτική Ευρώπη και στον Ελληνόφωνο χώρο η γνώση για τους αρχαίους αγώνες και ο χώρος τέλεσης αυτών⁷.

Ο Γεώργιος Παγών το 1837 στην Αθήνα προχωράει στη δημοσίευση του πρώτου ελληνικού εγχειριδίου γυμναστικής⁸. Στο βιβλίο αυτό περιλαμβάνονται στοιχεία της ιστορίας της γυμναστικής και περιγράφονται οι αρχαίοι αγώνες τα Νέμεα, τα Ίσθμια

⁵ Χριστίνα Κουλούρη, *Αθλητισμός και όψεις της αστικής κοινωνικότητας. Γυμναστικά και Αθλητικά σωματεία 1870-1922*. Κέντρο νεοελληνικών ερευνών, Αθήνα 1997, σ. 24-25.

⁶ https://greek_greek.academic.com/230571/%CE%A0%CE%B1%CE%BB%CE%B9%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%AF%CF%84%CE%B7%CF%82%2C%CE%93%CF%81%CE%B7%CE%B3%CF%8C%CF%81%CE%B9%CE%BF%CF%82. (27/05/2023).

⁷ Χριστίνα Κουλούρη, *Η ιστορία του ελληνικού αθλητισμού: Σπορ, φυσική αγωγή και Ολυμπιακοί αγώνες* στο : Γιάννης Ζαϊμάκης και Ελένη Φουρναράκη (επιμ.), *Κοινωνία και αθλητισμός στην Ελλάδα. Κοινωνιολογικές και ιστορικές προσεγγίσεις*. ό. π, σ. 60.

⁸ Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού. *Ελληνικός αθλητισμός μέσα από τους πρωταγωνιστές του*. <http://www.fhw.gr/olympics/modern/gr/greek/g203.html>. (26/05/2023).

και οι Ολυμπιακοί. Σύμφωνα με τον συγγραφέα η ιστορία της γυμναστικής είναι παράλληλη με την ιστορία της ανθρωπότητας. Στόχος του ήταν η παρότρυνση των σύγχρονων Ελλήνων, ούτως ώστε να μιμηθούν τους προγόνους τους και να εισάγουν τη γυμναστική στην εκπαίδευση⁹.

Το 1870 ιδρύονται οι πρώτοι αθλητικοί σύλλογοι, σύμφωνα με το δυτικοευρωπαϊκό πρότυπο και διαδίδονται τα σπορ για την ψυχαγωγία της αστικής τάξης. Για πρώτη φορά γίνεται η αναβίωση των Ολυμπιακών αγώνων με τις Ζάππειες Ολυμπιάδες (1859-1889). Το 1880 γίνεται υποχρεωτική η διδασκαλία της γυμναστικής στα γυμνάσια και το 1884 ιδρύεται η πρώτη Σχολή Γυμναστών¹⁰. Το 1899 ιδρύθηκε ο Σύνδεσμος Ελλήνων Γυμναστών και το 1920 η Ένωση Αθλητών Στίβου¹¹.

Με την επιτυχή διοργάνωση στην Αθήνα το 1896 των πρώτων διεθνών Ολυμπιακών αγώνων επιταχύνθηκε η καθιέρωση της σχολικής άθλησης και η διάδοση του σωματειακού αθλητισμού.

Η ιστορία του ελληνικού αθλητισμού παρουσιάζει μια διαχρονική συνέχεια της σωματικής άσκησης, προσθέτοντας τα παιχνίδια και τα αγωνίσματα, όπου στην εποχή του ύστερου Βυζαντίου έχουν δυτικοευρωπαϊκή προέλευση¹². Παρόλο που για την περίοδο της Τουρκοκρατίας υπάρχει ιστοριογραφικό κενό και ασάφεια ως προς την ιστορία του αθλητισμού, η ανάπτυξη της λαογραφίας με την χρήση των δημοτικών τραγουδιών, προσφέρουν πληροφορίες για την άθληση της εποχής.

Η μεγαλύτερη αλλαγή στην ιστορία του αθλητισμού γίνεται στις αρχές του 20ου αιώνα, όταν οι γυμναστές συγκροτούνται σε επαγγελματική ομάδα και διεκδικούν να γράφουν οι ίδιοι την ιστορία τους. Διαχωρίζουν τη γυμναστική από τους αγώνες και στοχεύουν στην παιδαγωγική διάσταση της σωματικής άσκησης και απορρίπτουν τις υπερβολές του πρωταθλητισμού. Επιπλέον διαχωρίζουν την γυμναστική, που έχει

⁹ Χριστίνα Κουλούρη, *“Η ιστορία του ελληνικού αθλητισμού: Σπορ, φυσική αγωγή και Ολυμπιακοί αγώνες”* στο : Γιάννης Ζαϊμάκης και Ελένη Φουρναράκη (επιμ.), *Κοινωνία και αθλητισμός στην Ελλάδα. Κοινωνιολογικές και ιστορικές προσεγγίσεις*. ό. π, σ. 60.

¹⁰ Στο ίδιο, σ. 61.

¹¹ Χριστίνα Κουλούρη, *Αθλητισμός και όψεις της αστικής κοινωνικότητας. Γυμναστικά και Αθλητικά σωματεία 1870-1922*. ό. π, σ. 76,122,138.

¹² Στο ίδιο, σ. 26-27.

παιδαγωγικό στόχο, από τα παιχνίδια και τα αγωνίσματα, που δεν έχουν συγκεκριμένο στόχο, αλλά είναι ψυχαγωγικές δραστηριότητες¹³.

Ήδη από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, η σύνδεση μεταξύ σωματικής άσκησης και νεοελληνικού κράτους εντείνεται συνεχώς¹⁴. Στη δεκαετία του 1920 το κόμμα των Φιλελευθέρων νομοθετεί την αναβάθμιση της διδασκαλίας της γυμναστικής και αναγνωρίζει το διδασκαλείο της Γυμναστικής σαν ανώτερο εκπαιδευτικό ίδρυμα (1929), που μέχρι τότε ανήκε στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Τα σπορ από αυτό το χρονικό σημείο και έπειτα, τόσο σαν πρακτική, όσο και σαν θέαμα, αρχίζουν να μαγνητίζουν όλη την κοινωνία. Από το σημείο αυτό και στο εξής δεν αποτελούν ένα αποκλειστικό προνόμιο της μεσαίας και ανώτερης κοινωνικής τάξης. Ειδικότερα το ποδόσφαιρο, κατακτά το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού και γίνεται ο πρωταγωνιστής της λαϊκής κουλτούρας του 20^{ου} αιώνα.

Στη διάρκεια του Μεσοπολέμου εμφανίζονται οι πρώτες αθλητικές εφημερίδες. Οι ημερήσιες εφημερίδες δημιουργούν στήλες με αθλητικές ειδήσεις και τα αθλητικά έντυπα γίνονται όλο και περισσότερα. Το 1928 ιδρύεται η Ένωση Αθλητικών Συντακτών. Έτσι οι δημοσιογράφοι θα αναλάβουν ρόλο στη συγγραφή της ιστορίας των σπορ στη διάρκεια μεταπολεμικής περιόδου¹⁵. Παράλληλα, η μαζικότητα του ποδοσφαίρου, η αύξηση των οπαδών και του σωματειακού αθλητισμού, δημιούργησαν ένα νέο είδος αθλητικής ιστορίας αυτό των αθλητικών συλλόγων¹⁶.

Στα μέσα του 20ου αιώνα υπάρχει μία διάκριση μεταξύ της ιστορίας της γυμναστικής και αυτής των άλλων σπορ. Αφενός ως προς την ιστορία της γυμναστικής, αυτή καλλιεργείται από τους γυμναστές. Κατά κύριο λόγο είναι επαγγελματίες, διδάσκουν στις σχολές εκπαίδευσης γυμναστών, επηρεάζονται από την ξένη βιβλιογραφία και διεκδικούν επιστημονικό κύρος. Αφετέρου έχουμε την ιστορία των σπορ, η οποία καλλιεργείται από φιλάθλους, δημοσιογράφους, αθλητικούς παράγοντες, δεν έχει επιστημονικό χαρακτήρα και ενδιαφέρεται για τους αθλητικούς άθλους. Εκτός αυτού, ασχολούνται και με τις εμπορικές όψεις της αθλητικής δραστηριότητας¹⁷. Στο σημείο αυτό υπάρχει μια αντιδιαστολή της ιστορίας

¹³ Στο ίδιο, σ. 62.

¹⁴ Ευστράτιος Ψαράκης, *Η διαμόρφωση του αθλητισμού στα Ιωάννινα του Μεσοπολέμου: οι «λόγοι», τα σωματεία, οι εγκαταστάσεις (1913-1936)*. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων: Διπλωματική εργασία. Ιωάννινα 2016, σ. 24.

¹⁵ Στο ίδιο, σ. 66.

¹⁶ Richard Holt, *Sport and Society in Modern France*. Archon Books, Λονδίνο 1981 σ. 1-2.

¹⁷ E. Pessen, «*Life, baseball and the intellectuals*». *Reviews in American History* 20. 1992, σ. 111-116.

της γυμναστικής που ενδιαφέρεται για το σώμα, με την ιστορία των σπορ που ενδιαφέρεται για τις επιδόσεις και τον πρωταθλητισμό. Αποτέλεσμα αυτού είναι, κατά την μεταπολεμική περίοδο στην Ελλάδα, να ιδρυθεί η Γενική Γραμματεία Αθλητισμού και να ανεξαρτητοποιηθούν τα σπορ από το υπουργείο παιδείας και τους γυμναστές¹⁸.

Το 1982 ιδρύονται τα ΤΕΦΑΑ και επαναπροσδιορίζεται το περιεχόμενο της ιστορίας του αθλητισμού, εκδίδονται εκπαιδευτικά εγχειρίδια, εκπονούνται πτυχιακές και μεταπτυχιακές εργασίες, διοργανώνονται συνέδρια και εκδίδονται επιστημονικά περιοδικά.

Σημαντικό ιστορικό σημείο είναι ο εορτασμός το 1996 της εκατονταετηρίδας των πρώτων Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας και η διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων στην Ελλάδα το 2004. Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ότι, η ερευνητική δραστηριότητα σχετικά με την ιστορία του αθλητισμού είναι ακόμη ισχνή, παρά το αδιαμφισβήτητο γεγονός πως έχει σημειώσει πρόοδο σε σχέση με άλλες περιόδους. Οι επαγγελματίες ιστορικοί φαίνεται, να αδιαφορούν για θέματα σχετικά με τα σπορ και το σώμα, με εξαιρέσεις όπως είναι οι μελέτες καταγραφής των Ολυμπιακών αγώνων σχετικά με την διάδοση των νεωτερικών σπορ.

Λόγω της δημοφιλίας του το ποδόσφαιρο έχει μεγάλη παρουσία στον δημόσιο χώρο. Τουλάχιστον αυτό μοιάζει να ισχύει αν αναλογιστούμε την ύπαρξη πληθώρας τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών εκπομπών με αναμεταδόσεις αγώνων, βιογραφικά παικτών κ.α. Παράλληλα οι ιστοσελίδες των ποδοσφαιρικών σωματείων και συλλόγων αποτελούν σημαντική πηγή πληροφοριών.

1.2 Κοινωνία και αθλητισμός

Ο αθλητισμός αντανακλά την κοινωνία και η κοινωνία τον αθλητισμό. Ο αθλητισμός σχετίζεται άμεσα με τις διαδικασίες κοινωνικοποίησης και κοινωνικής αλλαγής, δηλαδή στην εξέλιξη του αθλητισμού από μια παιχνιδιάρικη δραστηριότητα σε μια άλλη, που μοιάζει περισσότερο με εμπορική μορφή και στηρίζεται στις αρχές

¹⁸ Χριστίνα Κουλούρη, *Η ιστορία του ελληνικού αθλητισμού: Σπορ, φυσική αγωγή και Ολυμπιακοί αγώνες* στο : Γιάννης Ζαϊμάκης και Ελένη Φουρναράκη (επιμ.), *Κοινωνία και αθλητισμός στην Ελλάδα. Κοινωνιολογικές και ιστορικές προσεγγίσεις*. ό. π., σ. 66-67.

της εμπορευματικότητας και της ψυχαγωγίας¹⁹. Επομένως, επρόκειτο για ένα σύνθετο κοινωνικό φαινόμενο και μελετώντας το, καθίσταται εφικτή η θέαση των όψεων των κοινωνιών και του χρόνου που αφιερώνεται στα σπορ, την σωματική άσκηση, τη γυμναστική και την επίδραση, που έχει στους βασικούς τομείς της κοινωνικής ζωής, καθώς επηρεάζει τις εθνικές σχέσεις, την επιχειρηματική ζωή, την κοινωνική θέση, τις ηθικές αξίες και τον τρόπο ζωής των ανθρώπων²⁰.

Σήμερα η κοινωνιολογία του αθλητισμού κατέχει σημαντική θέση στις διάφορες μελέτες και έρευνες. Ωστόσο, μέχρι αυτό να αναγνωρισθεί, έχει περάσει μεγάλο χρονικό διάστημα. Την αρχή έδωσαν κάποιες κοινωνιολογικές μελέτες για τις αθλητικές πρακτικές.

Κατά τη δεκαετία του 1910 οι διάφορες μελέτες αξιοποιήθηκαν στις ΗΠΑ, με την εισαγωγή της κοινωνιολογικής μελέτης του αθλητισμού, στον κλάδο της φυσικής αγωγής. Στην Ευρώπη την ίδια εποχή, εμφανίζονται κείμενα κοινωνιολογικού ενδιαφέροντος, στα οποία υπάρχουν αναλύσεις για τα σπορ.

Την δεκαετία του 1920 αναπτύσσονται οι πρώτες εμπειρικές έρευνες. Η ναζιστική Γερμανία στην δεκαετία του 1930 χρησιμοποίησε τον αθλητισμό, ως μέσο ελέγχου της κοινωνίας. Στα ακραία καθεστώτα ο αθλητισμός προσέφερε ένα αρκετά πρόσφορο έδαφος για τον έλεγχο μεγάλου μέρους μίας κοινωνίας, διότι ο αθλητισμός είναι ένα πεδίο, που απευθύνεται στην πλατιά μάζα των ανθρώπων.

Στη δεκαετία του 1960 «*συγκροτείται θεσμικά η κοινωνιολογία του αθλητισμού ως διακριτό γνωστικό αντικείμενο*»²¹. Μάλιστα για πρώτη φορά χρησιμοποιήθηκε ο επιστημονικός προσδιορισμός «*κοινωνιολογία*», στα πλαίσια του ότι, ο αθλητισμός αντιμετωπίζεται ως ένα κοινωνικό φαινόμενο. Το 1964 ιδρύεται η Διεθνής Επιτροπή της Κοινωνιολογίας του Αθλητισμού, η οποία συνέβαλε καθοριστικά στην ανάπτυξη της έρευνας και της διδασκαλίας στα πανεπιστήμια²².

¹⁹ James H. Frey και D. Stanley Eithen, *Sport and Society. Annual Review of Sociology*. <https://www.annualreviews.org/doi/abs/10.1146/annurev.so.17.080191.002443?journalCode=soc>. (02/06/2022).

²⁰ *Influence Of Sports On Human Society*. <https://loveequals.net/blogs/sports/influence-of-sports-on-human-society>. (03/06/2022).

²¹ George Sage, *Physical education, sociology and sociology of sport: points of intersection*. 1997, σ. 325.

²² Γιάννης Ζαϊμάκης, "Θεωρητικά ρεύματα και προσεγγίσεις στην κοινωνιολογία του αθλητισμού" στο : Γιάννης Ζαϊμάκης και Ελένη Φουρνάρη (επιμ.), *Κοινωνία και αθλητισμός στην Ελλάδα. Κοινωνιολογικές και ιστορικές προσεγγίσεις*. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2015. σ. 90-91.

Τη δεκαετία του 1970 στις ΗΠΑ υπήρξε η ανάπτυξη της κοινωνικής ιστορίας επηρεασμένη από τους ευρωπαϊούς ιστορικούς όπως ο E.P. Thompson, ο Eric Hobsbawm και ο Fernand Braudel. Οι θεματικές περιοχές όπου στρέφεται πια το ερευνητικό ενδιαφέρον, έχει να κάνει με την ιστορία των μαύρων, του εργατικού κινήματος, των πόλεων και των γυναικών, αλλά και του αθλητισμού και των κοινωνικών του διαστάσεων²³.

Λόγω της μαζικότητας και της εμπορευματοποίησης των σπορ προηγήθηκε το κοινωνιολογικό ενδιαφέρον της ιστορικής έρευνας. Οι κοινωνιολόγοι Bourdieu, Elias και Dunning συμφωνούν στις βασικές θέσεις τους, με τις κυρίαρχες τάσεις της κοινωνιολογίας των σπορ. Τα σπορ διαφέρουν «από τα παραδοσιακά παιχνίδια και είναι προϊόν κοινωνικών, οικονομικών και πολιτισμικών αλλαγών»²⁴.

Στη χώρα μας οι πρώτες κοινωνιολογικές μελέτες για τον αθλητισμό εμφανίζονται κατά τα τέλη του 20ου αιώνα και δίνουν μεγαλύτερη σημασία στα ομαδικά αγωνιστικά παιχνίδια, όπως είναι το ποδόσφαιρο²⁵.

Το ποδόσφαιρο έχει αναγορευτεί ως ο «βασιλιάς των σπορ» λόγω της μαζικότητάς του²⁶. Εξάλλου, το ποδόσφαιρο είναι συνήθως το άθλημα, που διαμορφώνει τους υποστηρικτές ενός Συλλόγου. Μάλιστα, η προβολή και η έκταση που θα πάρει ένα ποδοσφαιρικό γεγονός, δεν συγκρίνεται με κανενός άλλου αθλήματος, σε παγκόσμιο επίπεδο. Αυτό οφείλεται, εν πολλοίς, στη «λαϊκότητα» του αθλήματος, δηλαδή στο ότι είναι το μοναδικό, που μπορεί σε τόσο μεγάλο βαθμό να «συρρικνώσει» τις όποιες κοινωνικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των θεατών του.

Οι προεκτάσεις του ποδοσφαίρου είναι τεράστιες. Για παράδειγμα, σε κάποιες περιπτώσεις, το ποδόσφαιρο και γενικότερα ο αθλητισμός, δύναται να προσφέρει ένα επιχείρημα στην διαδικασία κατασκευής μίας εθνικής ταυτότητας, με έμφαση στην δυναμική που αποκτάται λόγω των πιθανών επιτυχιών²⁷. Παράλληλα, σε αρκετές

²³ Χριστίνα Κουλούρη, *Αθλητισμός και όψεις της αστικής κοινωνικότητας. Γυμναστικά και Αθλητικά σωματεία 1870-1922*. ό. π, σ. 19.

²⁴ Στο ίδιο, σ. 23.

²⁵ Γιάννης Ζαϊμάκης, "Θεωρητικά ρεύματα και προσεγγίσεις στην κοινωνιολογία του αθλητισμού" στο : Γιάννης Ζαϊμάκης και Ελένη Φουρναράκη (επιμ.), *Κοινωνία και αθλητισμός στην Ελλάδα. Κοινωνιολογικές και ιστορικές προσεγγίσεις*. ό. π, σ. 93.

²⁶ *The most popular sports in the world*. <https://www.worldatlas.com/articles/what-are-the-most-popular-sports-in-the-world.html>. (28/03/2023).

²⁷ John Harris και Barbara Humberstone, "Sport, gender and international relations. An emerging relationship". Στο: Roger Levermore και Adrian Budd (επιμ), *Sport and international relations. An emerging relationship*. Routledge Taylor and Francis group, London, σ. 50.

περιπτώσεις λειτουργεί και ως αντανάκλαση των σχέσεων μεταξύ των κρατών όπως για παράδειγμα η περίπτωση των σχέσεων Ελλάδας και Αλβανίας ή Ελλάδας και Τουρκίας κ.α.. Γενικώς, το ποδόσφαιρο ξεφεύγει από τα στενά όρια του αθλητισμού και δεν αντιμετωπίζεται μόνο ως ένα απλό παιχνίδι²⁸. Μάλιστα, σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί να διαμορφώσει τις ιδέες ή τον τρόπο σκέψης μίας μάζας ανθρώπων²⁹.

Η διάχυση του ποδοσφαίρου στην Ελλάδα γίνεται σταδιακά, ακολουθώντας τις αλλαγές, που συντελούνται στη μετάβαση από την αγροτική στην αστική κοινωνία. Οι άνθρωποι της πόλης στη βάση της σύσφιξης των σχέσεων μεταξύ τους, συσπειρώνονται σε μια νέα οργανωτική μορφή τις εθελοντικές συσσωματώσεις. Τα σωματεία αποτέλεσαν χώρο έκφρασης και κοινωνικοποίησης κυρίως των ανδρών και εγκαινιάζουν με αυτόν τον τρόπο νέες μορφές διαχείρισης του ελεύθερου χρόνου.

Η εμφάνιση των ποδοσφαιρικών σωματίων είναι η πιο δημοφιλής κοινωνική εκδήλωση στις συνοικίες των πόλεων, τη διάρκεια του Μεσοπολέμου. Πολλά από τα σωματεία αυτά επιβιώνουν μέχρι σήμερα. Επιπλέον συντάσσεται η πρώτη σχετική νομοθεσία και καθιερώθηκαν οι ποδοσφαιρικοί θεσμοί.

Το ποδοσφαιρικό σωματείο λοιπόν φαίνεται ότι, συγκροτείται από ανθρώπους, οι οποίοι ήθελαν να επιφέρουν ένα είδος επανάστασης και ευφορούνταν από τα χαρακτηριστικά του ατομισμού, του fairplay, της μόδας, της κοινωνικής διάκρισης, αλλά και της διασκέδασης, στοιχεία δηλαδή με εκσυγχρονιστικό περιεχόμενο, σε αντίθεση με τα ως τότε γυμναστικά σωματεία, τα οποία ήταν δομημένα πάνω στην πειθαρχία και στους πατριωτικούς στόχους³⁰.

Με αυτόν τον τρόπο έρχονται στο προσκήνιο τα επίσημα σωματεία, τα οποία για τη συμμετοχή τους στο πρωτάθλημα Ελλάδας, απέδιδαν στην ομοσπονδία ένα μέρος των εισπράξεων ανά παιχνίδι. Εκτός όμως από τα επίσημα σωματεία, δημιουργήθηκαν παράλληλα και πολλά ανεπίσημα. Αυτά συγκροτήθηκαν με βάση τον τόπο καταγωγής των μελών του, τη συνοικία διαμονής τους ή τις πολιτικές τους

²⁸ Simon Kuper, *Το ποδόσφαιρο εναντίον του εχθρού*. Μτφρ. Μαίρη Πενταράκου-Cook. Ελληνικά γράμματα, Αθήνα 2009, σ. 13-14.

²⁹ Nick Hornby, *Ο πυρετός της μπάλας*. Μτφρ. Βασίλης Αδραχτάς. Ελληνικά γράμματα, Αθήνα 1999, σ. 26.

³⁰ Γιάννης Γιαννιτσιώτης, *Η κοινωνική ιστορία του Πειραιά 1860-1910*. Νεφέλη, 2006, σ. 377.

πεποιθήσεις. Κάποια από αυτά, είχαν θεσμική υπόσταση με την κατάθεση καταστατικού στο Πρωτοδικείο και κάποια άλλα όχι³¹.

Το ποδοσφαιρικό σωματείο προσέφερε μια αίσθηση του «ανήκειν» μέσα στο περιβάλλον της πόλης, που δημιουργήθηκε και εξέφραζε κοινωνικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες³². Ένα σημαντικό στοιχείο για την ένταξη ατόμων είναι η τοπικότητα ως μια μορφή εντοπιότητας στην πόλη. Οι σύλλογοι, οι οπαδοί και η τοπική κοινωνία ενισχύει το αίσθημα της τοπικότητας, το οποίο ανατροφοδοτείται από τις νέες εμπειρίες της ομάδας. Κατ' αυτόν τον τρόπο, οι φίλαθλοι/οπαδοί δημιουργούν ένα σύστημα αξιών, που παράγει την «περηφάνεια» του να αποτελούν μέρος μίας ομάδας.

Τα αθλητικά Σωματεία και οι Σύλλογοι, από την πρώτη στιγμή που δημιουργήθηκαν, απευθύνονταν σε ένα συγκεκριμένο τμήμα της κοινωνίας ο καθένας, που είχε κάτι το κοινό, που αυτό φυσικά διέφερε μεταξύ των Συλλόγων. Επομένως υπήρχε μία διάκριση στους υποστηρικτές του κάθε Σωματείου, που μπορεί να ήταν κοινωνική, οικονομική, πολιτική, ή ακόμη και γεωγραφική. Όλα αυτά ασφαλώς στις μέρες μας είναι πλέον πολύ δυσδιάκριτα, καθώς από την δεκαετία του 1980 (κυρίως) και έπειτα, λόγω και της σταδιακής μετατροπής τους σε Ανώνυμες Εταιρείες, έγινε εντονότερο το φαινόμενο εκείνο, σύμφωνα με το οποίο, οι Σύλλογοι δεν απευθύνονταν πλέον αποκλειστικά σε μία ταυτότητα, κοινωνική, πολιτική ή φυλετική. Αντίθετα, οι διοικήσεις τους, έδειχναν έντονο ενδιαφέρον για την προσέλκυση όσο το δυνατόν μεγαλύτερης μάζας του αθλητικού κοινού, με αποτέλεσμα να υπάρξει μία ξεκάθαρη αλλοίωση των «ταυτοτήτων».

Ο αθλητισμός βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με την κοινωνία. Επιπρόσθετα οτιδήποτε υπάρχει και λειτουργεί μέσα στα κοινωνικά πλαίσια, ασφαλώς και διαμορφώνει νέες καταστάσεις και δεδομένα και συνεπώς μπορεί να ασκήσει επίδραση και ως ένα κοινωνικό φαινόμενο. Επομένως, από τη στιγμή που ο αθλητισμός ενυπάρχει μέσα στα κοινωνικά πλαίσια, ανεξαρτήτως του τόπου και του χρόνου, κάλλιστα μπορεί να λειτουργήσει ως κοινωνικό φαινόμενο και να επηρεάσει ορισμένα πράγματα και καταστάσεις. Επομένως, μέσω του αθλητισμού, παράγονται

³¹ Γιώργος Γασιάς *Η διάδοση του ποδοσφαίρου στην ελληνική κοινωνία του Μεσοπολέμου*. Στο: Γιάννης Ζαϊμάκης και Ελένη Φουρνάρη (επιμ), *Κοινωνία και αθλητισμός στην Ελλάδα. Κοινωνιολογικές και ιστορικές προσεγγίσεις*. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2015, σ. 240.

³² Στο ίδιο, σ. 247.

«κοινωνικές ταυτότητες» και μάλιστα διαφορετικών ειδών. Οι εν λόγω «ταυτότητες» είναι γεωγραφικές, ιδεολογικές ή φύλου.

Ως προς τις γεωγραφικές, αφορούν είτε «ταυτότητες» διακρατικού (π.χ. Ελλάδα-Αλβανία) είτε τοπικού (εντός του ίδιου αστικού ιστού) χαρακτήρα.

Σχετικά με τις διακρατικές, οι μεγάλες αθλητικές διοργανώσεις αποτελούν ένα πρόσφορο έδαφος, για την ανάδειξη της διαφορετικότητας των ταυτοτήτων, για παράδειγμα σε ένα Παγκόσμιο Κύπελλο, καθώς επαναφέρει στην επιφάνεια κάποιες διακρατικές διαφορές³³.

Πολλές φορές δημιουργούνται έκτροπα. Εξάλλου, η σχέση μεταξύ εθνικισμού και χουλιγκανισμού είναι στενή³⁴. Γενικά ο αθλητισμός έχει ανάγκη από πρότυπα ηρώων. Τα επιτεύγματά τους αποτελούν ισχυρό επιχείρημα περί ανάπτυξης τους πατριωτισμού³⁵. Ο αθλητισμός δύναται να χρησιμοποιηθεί με αρκετούς τρόπους, αναλόγως των στόχων, άλλοτε ως ένα μέσο για την επιβολή ειρήνης και άλλοτε για εθνικιστικούς ή/και προπαγανδιστικούς ρόλους³⁶. Ως προς την τελευταία χρήση, χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η αθλητική δημοσιογραφία του πολέμου στη Γιουγκοσλαβία, που μετετρέπη σε πολιτική προπαγάνδα³⁷.

Παράλληλα, γίνονται ορατές και άλλες διαφορές, είτε εθνικές, είτε ιδεολογικές, όπως για παράδειγμα οι διαφορετικές, ακραίες, απόψεις, που εμφανίζονται κατά καιρούς σε αρκετές κερκίδες³⁸. Επεισόδια με εντάσεις και συχνά αιματηρά να μεν καταδικάζονται από όσους αρθρώνουν δημόσιο λόγο (πχ δημοσιογράφοι ή κάθε λογής τηλεκριτικοί), αλλά η πραγματικότητα δυστυχώς δεν μεταβάλλεται.

Ένα ενδεικτικό παράδειγμα της διάστασης που μπορεί να προσλάβει μέσω του ποδοσφαίρου η δυσκολία συμβίωσης διαφορετικών λαών στο ίδιο κρατικό πλαίσιο

³³ Κατρίν Αλαμάνου, *Μουντιάλ: Εθνικοί συμβολισμοί και το υποκατάστατο του πολέμου*. <https://tvxs.gr/news/ellada/oi-ethnikoi-symbolismoi-toy-moyntial-kai-ypokatastato-toy-polemoy>. (19/04/2022).

³⁴ Ivan Čolović, *Από τις κερκίδες στα χαρακώματα. Το ποδόσφαιρο ως αφήγηση του πολέμου. Η Γιουγκοσλαβική εμπειρία*. Μτφρ. Τάκης Μπουζάνης. Ινσάφι, Ιωάννινα 2007. σ. 9.

³⁵ John Harris και Barbara Humbestronne, "Sport, gender and international relations. An emerging relationship". Στο: Roger Levermore και Adrian Budd (επιμ), *Sport and international relations. An emerging relationship*. ό. π, σ. 57.

³⁶ Συμβούλιο της Ευρώπης. Culture and Sport. <https://www.coe.int/en/web/compass/culture-and-sport>. (05/06/2022).

³⁷ Ivan Čolović, *Από τις κερκίδες στα χαρακώματα. Το ποδόσφαιρο ως αφήγηση του πολέμου. Η Γιουγκοσλαβική εμπειρία*. ό. π, σ. 25.

³⁸ Οι πολιτικοποιημένες κερκίδες της Ευρώπης. <https://www.newsbeast.gr/weekend/arthro/798939/oi-politikopoiimenes-kerkides-tis-europis>. (18/04/2022).

είναι τα γεγονότα της νύχτας της 4^{ης} Σεπτεμβρίου 2004, όταν αρκετοί Αλβανοί τραυματίστηκαν από Έλληνες και ένας σκοτώθηκε, έπειτα από την επικράτηση της Εθνικής Αλβανίας ενάντια στην αντίστοιχη της Ελλάδας με 2-1 στα Τίρανα³⁹. Στην ελληνική κοινωνία για αρκετές δεκαετίες υπήρχε η θεώρηση περί μίας μερίδας του πληθυσμού, η οποία φιλοξενείται στη χώρα μας, συνεπώς μία νίκη απέναντι στη χώρα υποδοχής, εκλαμβάνεται ως ένα είδος ανοιχτής πρόκλησης από «εθνικούς» εχθρούς⁴⁰.

Ένα παρόμοιο παράδειγμα αποτελούν και οι χούλιγκαν της πρώην Γιουγκοσλαβίας, οι οποίοι διακρίνονται για το αίσθημα εθνικής ομοψυχίας και ταυτόχρονα εκδηλώνουν βίαιη συμπεριφορά προς τους οπαδούς διαφορετικών εθνικοτήτων⁴¹. Ειδικά στην περιοχή της Σερβίας, ήδη κατά τη δεκαετία του 1980 το στοιχείο της εθνικής ταυτότητας, αναδεικνύεται ως το κυρίαρχο⁴².

Παράλληλα και στο εσωτερικό κρατών υπάρχουν φαινόμενα βίας ή επεισοδίων, που αποτυπώνουν ταξικές, εθνικές και εν γένει πολιτισμικές εντάσεις και διαφορές. Τα φαινόμενα έχουν παγκόσμια χαρακτηριστικά και αποτελούν αντικείμενο πολλών και διεπιστημονικών προσεγγίσεων⁴³.

Σχετικά με τις «κοινωνικές ταυτότητες» τοπικού χαρακτήρα, τα παραδείγματα είναι αρκετά και σχετίζονται με ένα είδος αντιπαλότητας για την τοπική ηγεμονία, σε Ελλάδα και εξωτερικό. Στην τοπική κοινωνία της Θεσσαλονίκης για παράδειγμα, υπάρχει έντονη έως και σήμερα η αντιπαλότητα μεταξύ των υποστηρικτών του ΠΑΟΚ και των υποστηρικτών του Άρη⁴⁴. Όταν αυτές οι δύο ομάδες αναμετρώνται δημιουργείται ένα κοινωνικό φαινόμενο, μία κοινωνική διαφοροποίηση, καθώς φίλοι, γνωστοί, συνάδελφοι «μοιράζονται», ανάλογα με την ομάδα που υποστηρίζει ο καθένας για λίγες ώρες. Το ίδιο ακριβώς ισχύει και σε άλλες περιοχές, όπως για παράδειγμα στον Βόλο, με την ύπαρξη του Ολυμπιακού Βόλου και της Νίκης Βόλου μια αντιπαλότητα που για δεκαετίες αντικατόπτριζε την προβληματική συνύπαρξη

³⁹ Γιάννης Γκολφινόπουλος, «Έλληνας ποτέ...» Αλβανοί και ελληνικός Τύπος τη νύχτα της 4ης Σεπτεμβρίου 2004. Ινσάφι, Ιωάννινα 2007. σ. 9.

⁴⁰ Στο ίδιο, σ. 13-21.

⁴¹ Ivan Čolović, *Από τις κερκίδες στα χαρακώματα. Το ποδόσφαιρο ως αφήγηση του πολέμου. Η Γιουγκοσλαβική εμπειρία*. ό. π, σ. 83-84.

⁴² Στο ίδιο, σ. 103.

⁴³ Ζαν Μαρί Μπρομ και Μαρκ Περελμάν, *Ποδόσφαιρο. Μία συγκινησιακή πανούκλα. Πλανήτης των πιθήκων, γιορτή των ζώων*. ό. π, σ. 14-15.

⁴⁴ Βάσινας, Τσοκόπουλος, *Η ομάδα και η πόλη. Ο Ολυμπιακός και ο Πειραιάς του μεσοπολέμου μέσα από ιστορικά τεκμήρια*. Πολύτροπον, Αθήνα 2008. σ. 13.

των ντόπιων κατοίκων (Ολυμπιακός) με τους πρόσφυγες (Νίκη) ή το παράδειγμα αποτελεί η Νίκαια στην Αθήνα, με την έντονη (και πολλές φορές ακόμη και εκτός ελέγχου) αντιπαλότητα μεταξύ του Ιωνικού και της Προοδευτικής.

Ως προς το εξωτερικό, αντίστοιχα παραδείγματα εντοπίζονται σε πόλεις της Αγγλίας, Μάντσεστερ Γιουνάιτεντ-Μάντσεστερ Σίτι ή στο Λίβερπουλ, μεταξύ της ομώνυμης ομάδας και της Έβερτον, στην Ιταλία, τόσο στο Μιλάνο, μεταξύ Ίντερ και Μίλαν, όσο και στο Τορίνο, ανάμεσα σε Γιουβέντους και Τορίνο⁴⁵. Στην Ισπανία υπάρχει ένα ιδιαίτερο παράδειγμα, το Μπαρτσελόνα-Εσπανιόλ. Η ιδιαιτερότητά του έγκειται στο ότι, ο νικητής εκλαμβάνεται από την τοπική κοινωνία, ως αντιπρόσωπος της Καταλονίας, καθώς θεωρούν την περιοχή τους, ως ένα κράτος, διαφορετικό από την υπόλοιπη Ισπανία.

Ωστόσο υπάρχουν και περιπτώσεις, που σε ένα παράδειγμα δύνανται να υπάρχουν ταυτόχρονα περισσότερες από μία «*ταυτότητες*». Τέτοιες περιπτώσεις αποτελούν οι αντιπαλότητες μεταξύ Ολυμπιακού-Παναθηναϊκού και ΟΦΗ-Εργοτέλη, όπου συνυπάρχουν παράλληλα το κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό κριτήριο. Οι οπαδοί του Ολυμπιακού θεωρούνταν πως, ανήκαν στα κατώτερα κοινωνικά στρώματα. Ουσιαστικά ο Ολυμπιακός, ήδη από την εποχή του Μεσοπολέμου (1919-1939), ταυτίστηκε με το μεγαλύτερο μέρος των χαμηλότερων κοινωνικών στρωμάτων⁴⁶. Αντίθετα οι οπαδοί του Παναθηναϊκού, ανήκαν ως επί το πλείστον στα ανώτερα κοινωνικά, οικονομικά και πολιτικά στρώματα και οι συναναστροφές τους με τα κέντρα λήψης των πολιτικών αποφάσεων ήταν έντονες⁴⁷. Μάλιστα η αντιπαλότητα τους έλαβε και κοινωνικό χαρακτήρα, η εργατική τάξη του Πειραιά σε σύγκρουση με το κατεστημένο της Αθήνας⁴⁸. Ως προς τις ομάδες της Κρήτης, αντίστοιχους κοινωνικούς-ταξικούς συμβολισμούς έχει η αντιπαλότητα ΟΦΗ και Εργοτέλης, με τον πρώτο να αντιπροσωπεύει τις ανώτερες κοινωνικές τάξεις και τον Εργοτέλη τις κατώτερες.

⁴⁵ Στο ίδιο, σ. 13.

⁴⁶ Στο ίδιο, σ. 8.

⁴⁷ *Ολυμπιακός & Παναθηναϊκός: μία αιώνια κόντρα.. Πως ξεκίνησε;* <https://coolweb.gr/olympiakos-panathinaikos-kontra-istoria/>. (27/07/2022).

⁴⁸ Βάσιας, Τσοκόπουλος, *Η ομάδα και η πόλη. Ο Ολυμπιακός και ο Πειραιάς του μεσοπολέμου μέσα από ιστορικά τεκμήρια*. ό. π, σ. 8.

Στην Κύπρο υπάρχει μία πολύ ιδιαίτερη συνθήκη για την επιλογή ομάδας. Αυτή είναι ότι, η επιλογή ομάδας αποτελεί ένα είδος ταυτότητας της ιδεολογίας τους⁴⁹. Μάλιστα, τα αθλητικά σωματεία που υπάγονταν στην ΠΑΟΚ (Ποδοσφαιρική Αθλητική Ομοσπονδία Κύπρου) υιοθέτησαν τον αντικομμουνισμό ως τη βασική τους ιδεολογία⁵⁰.

Όπως σε όλες τις υπόλοιπες δραστηριότητες του καθημερινού κοινωνικού βίου, έτσι και στον αθλητισμό, τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται μία ολοένα και μεγαλύτερη γυναικεία δυναμική. Αυτό, όμως, σε καμία περίπτωση δεν σημαίνει ότι, υπάρχει μία αντιμετώπιση απέναντι στον ανδρικό και στο γυναικείο αθλητισμό. Αντίθετα, ακόμη και σήμερα ο αθλητισμός θεωρείται ως ένα πεδίο, κατά κύριο λόγο ανδρικό. Αποτέλεσμα αυτής της αντίληψης είναι ότι, υπάρχει μία σαφής διάκριση φύλου στον αθλητισμό, εις βάρος των γυναικών.

Εξάλλου, η συντριπτική πλειοψηφία των φιλάθλων-θεατών, αλλά και των ΜΜΕ, ασχολούνται κατά κύριο λόγο με τον ανδρικό αθλητισμό. Πόσοι άνδρες αθλητές είναι γνωστοί σε ένα μεγάλο μέρος του κοινού, σε αθλήματα με μεγάλη δημοτικότητα, όπως το ποδόσφαιρο ή το μπάσκετ; Αρκετοί έως πολλοί. Με τι γυναίκες ισχύει το ίδιο; Σε καμία περίπτωση. Ελάχιστες γυναίκες είναι δημοφιλείς σε μεγάλο μέρος των φιλάθλων. Μάλιστα, το ότι τα μεγάλα αθλητικά δρώμενα των γυναικών γίνονται γνωστά ή προβάλλονται μόνο στις τελευταία αναμέτρηση (η οποία και καθορίζει και κρίνει τίτλους και επιτυχίες), σε αντίθεση με τον ανδρικό αθλητισμό, που οι αναμετρήσεις είναι διαθέσιμες από την αρχή έως το τέλος, σε πλατιές μάζες του πληθυσμού.

Από την αρχαιότητα ο αθλητισμός ήταν ένα πεδίο, στενά συνδεδεμένο με το ανδρικό φύλο. Αυτή η αντίληψη/κατάσταση δεν διαφοροποιήθηκε στο πέρασμα του χρόνου, για αρκετούς αιώνες. Έως και τα χρόνια του Μεσαίωνα, ο αθλητισμός και τα δρώμενα γύρω από αυτόν, ήταν ολοφάνερα μία δράση, σχεδόν αποκλειστικά, των ανδρών. Έως τα τέλη του 19ου αιώνα, η αντίληψη περί αποκλειστικής ανδρικής

⁴⁹ *Κυπριακό ποδόσφαιρο, πολιτική, εθνικισμός: σχέση ενός αιώνα.* <https://agkarra.com/%CE%BA%CF%85%CF%80%CF%81%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CF%8C-%CF%80%CE%BF%CE%B4%CF%8C%CF%83%CF%86%CE%B1%CE%B9%CF%81%CE%BF-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%B9/>. (12/04/2022).

⁵⁰ Νικόλαος, Καϊτάνης, *Πολιτικές πτυχές του Κυπριακού ποδοσφαίρου κατά την περίοδο του Ελληνικού Εμφυλίου πολέμου (1946-1949)*. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων : Διπλωματική εργασία. Ιωάννινα 2018, σ. 53.

αθλητικής δράσης ήταν κατά κάποιον τρόπο αυτονόητη. Γενικότερα, τα δύο φύλα δεν είχαν μία ίση μεταχείριση κατά τη διάρκεια του χρόνου, σε όλες τις δραστηριότητες του ανθρώπινου γένους. Εκείνη την εποχή αρχίζει δειλά και σταδιακά, σε κοινωνίες Δυτικού τύπου, μία στροφή ως προς αυτό το ζήτημα. Έως τότε κυριαρχούσε ο μύθος περί «αδύνατου φύλου» για τις γυναίκες, ένας μύθος, ο οποίος αξιοποίησε αντιλήψεις ιατρικής και ψυχολογίας⁵¹. Η κυριαρχία των ανδρών και στα πλαίσια του ανταγωνισμού γύρω από τον αθλητισμό, διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στην επικράτηση των ανδρών και στα πλαίσια της κοινωνικής ζωής.

Σταθμοί ορόσημο για την ανάπτυξη του γυναικείου αθλητισμού, είναι η ενσωμάτωση της κολύμβησης στα γυναικεία αθλήματα το 1912 και η διοργάνωση των Γυναικείων Ολυμπιάδων κατά το Μεσοπόλεμο με επικεφαλής την Alice Milliat πρόεδρου της Γυναικείας Διεθνούς Αθλητικής Ομοσπονδίας (Federation Sportive Feminine Internationale). Με την πάροδο του χρόνου, η γυναίκα βρίσκει μεγαλύτερη παρουσία στο χώρο του αθλητισμού, χωρίς βέβαια να έχουν εξαλειφθεί οι κοινωνικές ανισότητες, ενώ η σύμπραξη σε οργανώσεις καθίσταται απαραίτητη για να υποστηρίξει τη γυναικεία παρουσία σε αγώνες και να συμβάλει στην προστασία τους⁵². Ακόμη και ο τομέας της ενημέρωσης χαρακτηρίζεται ως ανδροκρατούμενος μιας και οι ανδρικοί αγώνες προβάλλονται κατά κόρον σε σχέση με τους γυναικείους και η πλειοψηφία των τηλεθεατών αθλητικών τηλεοπτικών προγραμμάτων είναι άνδρες⁵³.

Μία ιδιαίτερη, αλλά παράλληλα και ενδιαφέρουσα, «ταυτότητα» αποτελούν οι πρόσφυγες και συνεπώς οι Σύλλογοί τους. Το ενδιαφέρον στοιχείο είναι ότι, οι προσφυγικοί Σύλλογοι έχουν μία διαφορετική εθνική ταυτότητα, συγκριτικά με αυτή, που αναλύθηκε προηγουμένως. Οι λόγοι είναι δύο. Αρχικά, ήδη πριν την εγκατάστασή τους στην Ελλάδα, υπήρχαν αρκετοί Σύλλογοι (όχι αμιγώς αθλητικοί) στην Μ. Ασία. Ήδη κατά το 1893 υπήρχε το Γυμνάσιον, ο πρώτος αθλητικός

⁵¹ Νικήτας, Παπαπαντελής, *Έμφυλες ταυτότητες στον αθλητισμό. Το Γυναικείο Ζήτημα στον Ολυμπιακό Αθλητισμό*. <https://blogs.sch.gr/nikitpapa/2019/11/19/ekfyles-taytotites-ston-athlitismo-to-gynaikeio-zitima-ston-olympiako-athlitismo/>. (15/04/2022).

⁵² Monica Pinna, *Γυναίκες και αθλητισμός: Η μάχη της ισότητας των φύλων στη Γαλλία*. <https://gr.euronews.com/my-europe/2020/11/20/ginaikes-kai-athlitismos-i-maxi-tis-isotitas-ton-filon-stin-gallia>. (09/04/2022).

⁵³ Χριστίνα Γρυπάρη, *Αθλητισμός, Γυναίκα και Ισότητα*. Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου: Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία. Σπάρτη 2016. σ. 54. και Monica Pinna, *Γυναίκες και αθλητισμός: Η μάχη της ισότητας των φύλων στη Γαλλία*. <https://gr.euronews.com/my-europe/2020/11/20/ginaikes-kai-athlitismos-i-maxi-tis-isotitas-ton-filon-stin-gallia>. (09/04/2022).

Σύλλογος Σμύρνης, που προέκυψε από τον Ορφέα, που είχε και μουσική δράση⁵⁴. Έπειτα, στην Ελλάδα οι Σύλλογοί τους αποτέλεσαν ένα είδος μεταφοράς και συνέχειας, εξυπηρετούσε την ανάγκη του συνανήκειν σε μία νέα περιοχή, με όλα τα προηγούμενα γνωρίσματα του Συλλόγου.

Στην Ελλάδα υπάρχουν πλήθος ομάδων, που έχουν προσφυγικές ρίζες και είναι οι ξεριζωμένοι της Μικρασιατικής καταστροφής (1922). Ορισμένα χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν ο Πανιώνιος Γυμναστικός Σύλλογος Σμύρνης (Π.Γ.Σ.Σ.) ή Πανιώνιος, ο Απόλλων Σμύρνης (ή Απόλλων Αθηνών) και ο Αιολικός. Μάλιστα, άμεσα μετά την εγκατάστασή τους στην Ελλάδα, οι ξεριζωμένοι πρόσφυγες προσπάθησαν να οργανωθούν στα αντίστοιχα αθλητικά Σωματεία, όπως δρούσαν πριν την Μικρασιατική καταστροφή⁵⁵. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο Σύλλογος με την ονομασία «*Near East*», που δημιουργήθηκε λίγα μόλις χρόνια μετά την εγκατάσταση προσφύγων στην περιοχή της Καισαριανής, ο πρώτος επίσημος προσφυγικός Σύλλογος της περιοχής⁵⁶. Σχετικά με τον Πανιώνιο, ήδη από την εγκατάσταση των προσφύγων στην Ελλάδα και την ανασυγκρότηση του Συλλόγου, το πρώτο μέλημα των ανθρώπων του ήταν η εξεύρεση των αθλητικών εγκαταστάσεων⁵⁷.

Γενικώς οι πρόσφυγες ναι μεν προσέδωσαν νέα πράγματα και συνήθειες στην ελληνική κουλτούρα και πραγματικότητα, όπως το ρεμπέτικο τραγούδι, ωστόσο άφησαν ανεξίτηλο το στίγμα τους και στα αθλητικά δρώμενα. Η ανάγκη τους να οργανωθούν γύρω από τους Συλλόγους, ενδεχομένως και για να νιώσουν ότι ανήκουν σε μία κοινότητα ή κοινωνική ομάδα στην νέα τους πατρίδα, έδωσε μεγάλη ώθηση στην ανάπτυξη του οπαδικού κινήματος, τόσο στην Αθήνα όσο και στον Πειραιά⁵⁸. Εξάλλου στον Πειραιά έδρασαν πολλά (ιστορικά) προσφυγικά σωματεία.

Εκτός από τον Πανιώνιο και τον Απόλλωνα Σμύρνης, τους δύο κατεξοχόν εκπροσώπους της Σμύρνης στον ελληνικό αθλητισμό, στην Αθήνα έδρασε και ο

⁵⁴ Ανδρέας Μπαλτάς, *Ο ελληνικός αθλητισμός στη Σμύρνη (1890-1922)*. Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου: Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία. Σπάρτη 2013. σ. 14.

⁵⁵ Στέλλα Γκοζάνη-Χαριτάκη, *Μνήμες προσφυγιάς: Αθλητικοί σύλλογοι στη Μικρά Ασία*. <https://www.haniotika-nea.gr/mnimes-prosfygias-athlitikoi-sylogoi-sti-mikra-asia/>. (26/07/2022).

⁵⁶ Η δημιουργία του οφείλεται στη δράση της Φιλανθρωπικής Αμερικανικής Οργάνωσης Near East Relief, από την οποία πήρε και την ονομασία του. Ανδρέας Μαορυνγκάς και Φλώρα Τουλουπή, *Προσφυγικοί οικισμοί στην ευρύτερη περιοχή της Αττικής*. ΤΕΙ Πειραιά. Πειραιάς 2010. σ. 74.

⁵⁷ Στο ίδιο, σ. 128.

⁵⁸ Στέλλα Γκοζάνη-Χαριτάκη, *Μνήμες προσφυγιάς: Αθλητικοί σύλλογοι στη Μικρά Ασία*. <https://www.haniotika-nea.gr/mnimes-prosfygias-athlitikoi-sylogoi-sti-mikra-asia/>. (26/07/2022).

Πέλοπας Μελαντίας. Επίσης προσφυγικός Σύλλογος είναι και η ΑΕΚ, ενώ το ίδιο ισχύει και για τον ΠΑΟΚ και φυσικά τον Απόλλωνα Καλαμαριάς (με νεότερη και σημερινή ονομασία ως Απόλλων Πόντου).

Τέλος, στο ζήτημα των ταυτοτήτων σε συμβολικό επίπεδο ενδιαφέρον έχει η ταύτιση μέσω των εμφανίσεων συγκεκριμένων ζητημάτων που σχετίζονται με την ιστορική εμπειρία της προσφυγιάς (πχ ΠΑΟΚ), την εθνική ταυτότητα (Ηρακλής Θεσσαλονίκης, Απόλλων Σμύρνης) ή άλλες. Επρόκειτο ξεκάθαρα για μία συμβολική διαφοροποίηση, που στοχεύει στο να δείξει ότι, ο κάθε προσφυγικός Σύλλογος ξεχωρίζει από τους υπόλοιπους. Για παράδειγμα, ο Απόλλων Σμύρνης έχει επιλέξει ως χρώματα το γαλάζιο και το λευκό, για να εκφράσει τον ευσεβή πόθο, που είχαν οι Έλληνες της Ιωνίας για ένωση με την Ελλάδα. Ή τα ασπρόμαυρα του ΠΑΟΚ, σηματοδοτούν το πένθος, που συνοδεύει το χαμό της πατρίδας⁵⁹. Ακόμα, λοιπόν, και μέσω των εμφανίσεων ενός Συλλόγου, υπάρχει ένας συμβολισμός, που πρέπει να αποκρυπτογραφηθεί και εν συνεχεία να αναλυθεί.

1.3 Πολιτική και αθλητισμός

Ο αθλητισμός πάντοτε αποτελούσε, έως και σήμερα, ένα όπλο στα χέρια της πολιτικής, το οποίο έχει ένα μεγάλο πλεονέκτημα. Αυτό είναι ότι, μπορεί να χρησιμοποιηθεί κατά το δοκούν, διότι απευθύνεται σε μεγάλα τμήματα του πληθυσμού, επομένως έχει μεγάλη απήχηση, ταυτόχρονα όμως, απευθύνεται και σε πολύ διαφορετικούς (μεταξύ τους) ανθρώπους. Εξάλλου, αρκετές φορές σε αθλητικές επιτυχίες, είτε σε ατομικό άθλημα, είτε σε επίπεδο εθνικών ομάδων, οι φορείς του πολιτικού συστήματος τις τονίζουν, ούτως ώστε να αποκομίσουν οφέλη. Αυτό, διότι, ο αθλητισμός, ως πεδίο, έχει μία διττή ικανότητα. Αφενός συντελεί στη σύσφιξη των κοινωνικών σχέσεων και αφετέρου δύναται να, αποπροσανατολίσει την κοινή γνώμη από τα ουσιαστικά ζητήματά της⁶⁰.

Εξάλλου, ο αθλητισμός αποτελεί έναν σημαντικό παράγοντα για το πώς διαμορφώνεται η εκάστοτε κοινωνία και η πολιτική, καθώς η αλλαγή του αθλητισμού

⁵⁹ Αντώνης Γεωργαντάς, *Ποδοσφαιρικές ομάδες της προσφυγιάς*. <http://mag.spoutnik.gr/artos-theamata/athlitismos/660/podosfairikes-omades-prosfygias/>. (28/07/2022).

⁶⁰ Κωνσταντίνος Δημακόπουλος, *Τα αυτοοργανωμένα αθλητικά σωματεία και τα κοινωνικά πεδία δράσης τους. Το παράδειγμα του Αδέσποτου Αθηνών*. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο: Διπλωματική Εργασία. Αθήνα 2020, σ. 10.

θα επιφέρει αλλαγή και στους άλλους τομείς⁶¹. Μάλιστα το πώς ο αθλητισμός δύναται να ασκήσει πολιτική, αποτελεί ιδιαίτερο πεδίο μελέτης και αρκετοί συγγραφείς επικεντρώνονται σε αυτή τη διαδικασία⁶².

Ο αθλητισμός πολλές φορές έχει χρησιμοποιηθεί ως ένα μέσο πολιτικής δράσης. Ο Νέλσον Μαντέλα ήταν της άποψης ότι «αθλητισμός και πολιτική σχετίζονται». Ο αθλητισμός όπως έλεγε ο Αφρικανός ηγέτης μπορεί να εμπνεύσει και υποστήριζε ότι «έχει τη δύναμη να ενώσει τον κόσμο με έναν τρόπο που ελάχιστα πράγματα μπορούν. Μιλάει στους νέους σε μια γλώσσα που καταλαβαίνουν. Ο αθλητισμός μπορεί να δημιουργήσει ελπίδα σε μέρη, όπου υπάρχει μόνο απόγνωση»⁶³.

Μάλιστα, η σύνδεση του αθλητισμού με την κοινωνία δεν αποτελεί ένα φαινόμενο σύγχρονο. Αντίθετα, αποτελεί μία πρακτική, που εμφανίζεται ήδη από τον Μεσοπόλεμο (1919-1939). Γενικώς, ο αθλητισμός αξιοποιήθηκε έντονα από τα φασιστικά κινήματα, ως ένα αποτελεσματικό εργαλείο προπαγάνδας⁶⁴. Ο Μουσολίνι ήταν εκ των πρώτων, αν όχι ο πρώτος, που προσπάθησε να εκμεταλλευτεί πολιτικά το ποδόσφαιρο. Στην Ιταλία, επί φασιστικού καθεστώτος, ο αθλητισμός περιλαμβανόταν στην εκπαίδευση των νέων, τόσο τη φυσική, όσο και την πολιτική⁶⁵. Ο Ιταλός δικτάτορας ήθελε ο στρατός του να αποτελείται από άνδρες με καλή φυσική κατάσταση και γυμνασμένους. Η κεντρική ιδέα ήταν η δημιουργία ενός έθνους πάνω σε νέες βάσεις, όπου το στοιχείο του αθλητισμού θα είχε σημαντικό ρόλο⁶⁶. Εξάλλου, στα φασιστικά κινήματα, το ρωμαλέο ανδρικό σώμα θεωρούνταν ως ένα εκ των

⁶¹ Dan-Erik Andersson, *The role of sport in society-in different contexts and at different levels*. https://idrottsforum.org/anddan_reiche-sorek200312. (10/06/2022).

⁶² Dan-Erik Andersson, *The role of sport in society-in different contexts and at different levels*. https://idrottsforum.org/anddan_reiche-sorek200312. (10/06/2022).

⁶³ Κώστας Σωτηρίου, *Ο Νέλσον Μαντέλα του αθλητισμού*. <https://www.tovima.gr/2013/12/06/sports/o-nelson-mantela-toy-athlitismoy/>. (29/11/2022).

⁶⁴ Κωνσταντίνος Δημακόπουλος, *Τα αυτοοργανωμένα αθλητικά σωματεία και τα κοινωνικά πεδία δράσης τους. Το παράδειγμα του Αδέσποτου Αθηνών*. ό π, σ. 12.

⁶⁵ Roberta Vescovi, *Militarism, Sport, Europe*. Routledge Taylor and Francis group, London 2003, σ. 166-182.

⁶⁶ Simon David Martin, *Football and Fascism: Local identities and national integration in Mussolini 's Italy*. University College of London, London 2003, σ. 37.

κυρίαρχων στοιχείων⁶⁷. Η αντίληψη από τέτοιου είδους καθεστώτα, σχετικά με τις αρετές ενός δυνατού και γυμνασμένου σώματος ήταν γενικά κυρίαρχη⁶⁸.

Προς αυτή την κατεύθυνση στην φασιστική Ιταλία δημιουργήθηκε ένα ευρύ πλαίσιο οργανώσεων, με στόχο τον πλήρη έλεγχο της νεολαίας της χώρας⁶⁹. Η νεολαία συμμετείχε σε δρώμενα μαζικού αθλητισμού, το οποίο αποτέλεσε ένα βασικό όπλο για την εξάπλωση της προπαγάνδας περί του νέου προτύπου του Ιταλού πατριώτη⁷⁰. Έτσι, κατά τη δεκαετία του 1920 όλο και περισσότερα μέλη του καθεστώτος ανέλαβαν στην Ιταλία διάφορους ρόλους γύρω από το ποδόσφαιρο.

Αυτό γίνεται κυρίως για δύο λόγους. Αφενός, το ποδόσφαιρο και ο χαρακτήρας του ήταν συμβατός με το πνεύμα, το οποίο ήθελε να εμφυσήσει ο Μουσολίνι στην ιταλική κοινωνία. Αφετέρου, ο αθλητισμός αποτελεί ένα πεδίο με τεράστια απήχηση στις πλατιές λαϊκές μάζες. Στα αθλητικά δρώμενα οι όποιες κοινωνικές αντιθέσεις αμβλύνονται.

Ο Ιταλός δικτάτορας είχε αντιληφθεί την τεράστια λαϊκή απήχηση του ποδοσφαίρου και θεώρησε πως, αποτελούσε μία πρώτης τάξεως ευκαιρία για την προώθηση του φασιστικού ιδεώδους και θέλησε να αναλάβει η Ιταλία τη διεξαγωγή του Παγκοσμίου Κυπέλλου του 1934⁷¹. Αναμφισβήτητα η παγκόσμια αυτή διοργάνωση αποτέλεσε μία μεγάλη ευκαιρία για το φασιστικό καθεστώς, ούτως ώστε να γίνουν ορατές οι δυνατότητές του⁷².

⁶⁷ Παναγιώτης Ιωαννίδης, *Άθληση και ολοκληρωτικό κράτος: Ο ρόλος της άθλησης στο Μεταξικό καθεστώς, στα πλαίσια της ιδεολογίας των εθνικιστικών κινημάτων του Ευρωπαϊκού Μεσοπολέμου και οι συσχετίσεις με την ιδανική πολιτεία του Πλάτωνα*. Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης και Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας: Μεταπτυχιακή Διατριβή. Κομοτηνή 2008, σ. 11.

⁶⁸ Ανέστης Γιαννακόπουλος, *Ο αθλητισμός και η φυσική αγωγή στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1967-1974*. Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης και Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας: Διδακτορική Διατριβή. Κομοτηνή 2016, σ. 22.

⁶⁹ Μάλιστα το 1927 υπεύθυνη για τη φυσική αγωγή των νέων έγινε η Opera Nazionale Ballila (Εθνικό Κίνημα Ballila), παίρνοντας τη θέση της Ente Nazionale per l' Educazione Fisica (Υπηρεσία Εθνικής Φυσικής Αγωγής), που είχε δημιουργηθεί το 1923 από τον υπουργό παιδείας, Giovanni Gentile. Παναγιώτης Ιωαννίδης, *Άθληση και ολοκληρωτικό κράτος: Ο ρόλος της άθλησης στο Μεταξικό καθεστώς, στα πλαίσια της ιδεολογίας των εθνικιστικών κινημάτων του Ευρωπαϊκού Μεσοπολέμου και οι συσχετίσεις με την ιδανική πολιτεία του Πλάτωνα*. ό. π, σ. 77-78.

⁷⁰ Κωνσταντίνος Δημακόπουλος, *Τα αυτοοργανωμένα αθλητικά σωματεία και τα κοινωνικά πεδία δράσης τους. Το παράδειγμα του Αδέσποτου Αθηνών*. ό π, σ. 11-12.

⁷¹ *Η ιστορία του Παγκοσμίου Κυπέλλου Ποδοσφαίρου (Μουντιάλ)-2ο Παγκόσμιο Κύπελλο (Ιταλία 1934)*. <https://www.sansimera.gr/articles/157/326>. (19/12/2022).

⁷² Simon David Martin, *Football and Fascism: Local identities and national integration in Mussolini 's Italy*.ό. π, σ. 222.

Η διοργανώτρια Ιταλία έδειξε τις προθέσεις της, δηλαδή ότι αυτή έπρεπε να είναι η απόλυτη πρωταγωνίστρια⁷³. Μάλιστα, όλες οι λεπτομέρειες, από την όψη των σταδίων έως και τις αφίσες, λειτουργούσαν ως πομποί στο κεντρικό μήνυμα. Αυτό ήταν μία νέα και εκσυγχρονισμένη Ιταλία⁷⁴. Ο ίδιος ήταν παρών σε όλους τους αγώνες, ούτως ώστε να πραγματοποιηθούν όλα, όπως ακριβώς επιθυμούσε ο ίδιος. Εξάλλου, η παραμικρή λεπτομέρεια ελεγχόταν, κατόπιν επιθυμίας της ιταλικής κυβέρνησης⁷⁵. Μάλιστα, ήδη από το καλοκαίρι του 1934 πλήθος ευρωπαϊκών εφημερίδων αναδείκνυαν την στενή σχέση, που είχε αποκτήσει ο αθλητισμός και η πολιτική, στα πλαίσια του Παγκοσμίου Κυπέλλου της Ιταλίας.

Επιπλέον το Παγκόσμιο Κύπελλο της Ιταλίας είχε και δύο καινοτομίες. Αφενός, ο Μουσολίνι στην προσπάθειά του να αυξήσει τις πιθανότητες κατάκτησης του τροπαίου, επέτρεψε να αγωνιστούν στην εθνική ομάδα και τρεις παίκτες με καταγωγή από τη Νότια Αμερική με ιταλικές ρίζες. Αφετέρου, ήταν το πρώτο Παγκόσμιο Κύπελλο με ραδιοφωνική κάλυψη, δείγμα της σημασίας που δόθηκε στην προπαγανδιστική δύναμη του αθλήματος⁷⁶.

Μια από τις πιο θλιβερές σελίδα στην ιστορία του Παγκοσμίου Κυπέλλου ποδοσφαίρου είναι αναμφίβολα αυτή του 1978 στην Αργεντινή, που χαρακτηρίστηκε ως «Μουντιάλ της ντροπής», με τους λόγους να είναι ξεκάθαρα πολιτικοί και όχι αγωνιστικοί⁷⁷. Αυτό διότι από το 1976 στην εξουσία της χώρας υπήρχε μία τριμελής επιτροπή, κατόπιν στρατιωτικού πραξικοπήματος, με τον στρατηγό Χόρχε Ραφαέλ Βιδέλα στη θέση του προέδρου, το ναύαρχο Εμίλιο Μασέρα και τον πτέραρχο Ορλάντο Αγόστι. Μάλιστα αυτό έγινε με την στήριξη της CIA και του Κίσινγκερ, τότε υπουργού εξωτερικών των Η.Π.Α.

⁷³ Αργύρης Παγαρτάνης, *Μουντιάλ, η κρυφή ιστορία των αναθέσεων: Σκάνδαλα, δωροδοκίες και δολοπλοκίες*. <https://www.cnn.gr/focus/story/337869/mountial-i-kryfi-istoria-ton-anatheseon-skandala-dorodokies-kai-doloplokies>. (17/12/2022).

⁷⁴ David Goldblatt και Jean Williams, *A History of the World Cup in 24 Objects*. De Montfort University, Leicester 2014, σ. 4.

⁷⁵ Simon David Martin, *Football and Fascism: Local identities and national integration in Mussolini's Italy*. ό π, σ. 224.

⁷⁶ *Παγκόσμιο Κύπελλο 1934: Το βρόμικο Μουντιάλ του Μουσολίνι*. <https://tvxs.gr/news/athlitika/moyntial-1934-pagkosmio-kypello-toy-moysolini>. (10/12/2022).

⁷⁷ *Παγκόσμιο Κύπελλο 1978: Το Μουντιάλ-ντροπή της αργεντινικής χούντας*. <https://tvxs.gr/news/athlitika/pagkosmio-kypello-1978-moyntial-ntropi-tis-argentinikis-xoyntas>. (11/12/2022).

Το Παγκόσμιο Κύπελλο ποδοσφαίρου του 1978 αποτέλεσε ένα μέσο προπαγάνδας για το στρατιωτικό καθεστώς⁷⁸. Από την πρώτη στιγμή που το στρατιωτικό καθεστώς πήρε την εξουσία πραγματοποιήθηκαν πλήθος συλλήψεων, βασανιστηρίων, δολοφονιών και γενικότερα επικρατούσε ένα κλίμα τρομοκρατίας. Μάλιστα σε ολόκληρη τη χώρα είχαν εμφανιστεί πολλά κέντρα κράτησης, για την εξυπηρέτηση αυτού του σκοπού⁷⁹. Σε αρκετές πόλεις της Αργεντινής εξαφανιζόταν σε καθημερινή βάση πλήθος νέων, φοιτητών και εργατών⁸⁰.

Παρά την κατάσταση το καθεστώς επιθυμούσε να προβάλει μία εικόνα κανονικότητας προς τις πλατιές μάζες του πλανήτη. Οι εικόνες με τα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας έπρεπε να περιοριστούν. Η λύση ήταν ο έλεγχος και ο εκφοβισμός του Τύπου. Κατ' αυτόν τον τρόπο υπήρξε δημοσιογραφική καταστολή στην Αργεντινή και το καθεστώς αξιοποίησε τους τίτλους των εφημερίδων και τις αθλητικές φωτογραφίες για την ενίσχυση της θετικής εικόνας του⁸¹. Η αλήθεια απείχε από αυτή την εικονική κατάσταση, καθώς αρκετοί κάτοικοι αναζητούσαν απεγνωσμένα τους συγγενείς τους⁸².

Η αλήθεια για την κατάσταση στο εσωτερικό της Αργεντινής δινόταν κυρίως με δύο τρόπους. Είτε από κείμενα και εκθέσεις ξένων δημοσιογράφων, όπως αυτό του John Clarke με τίτλο «*Political Football*», σχετικά με τον αριθμό των φυλακισμένων και των αγνοουμένων, είτε μέσω υπόγειων εγχώριων αντιστασιακών ομάδων⁸³. Παράλληλα και Αργεντινοί εξόριστοι, όπως ο Luis Bruschtein, αναδείκνυαν μέσω επιστολών και φυλλαδίων την αλήθεια για το τι συνέβαινε στο εσωτερικό της Αργεντινής.

Ωστόσο, υπήρξαν και ορισμένες περιπτώσεις, λίγες είναι η αλήθεια, αθλητών, οι οποίοι αρνήθηκαν να πάρουν μέρος στο εν λόγω Μουντιάλ, λόγω της κατάστασης που επικρατούσε στην Αργεντινή. Μάλιστα, ο ίδιος ο αρχηγός της εθνικής

⁷⁸ David Goldblatt και Jean Williams, *A History of the World Cup in 24 Objects*. De Montfort University, Leicester 2014, σ. 9.

⁷⁹ Geoffrey Edward Miller, *Kicking old habits: How the World Cup memories of Argentina 's 1978 national team are crossing cultural divides and society in the field of reconciliation*. Department of History of Vanderbilt University, Vanderbilt 2009, σ. 13.

⁸⁰ Θανάσης Κρεκούκας, 1978, το Μουντιάλ της ντροπής. <https://www.sport24.gr/longreads/1978-to-moyntial-tis-ntropis.8190078.html>. (09/12/2022).

⁸¹ Cameron Gore, *The disputed of the 1978 World Cup: Why the World Cup 's inherent political corruption is still important today*. University of Portland, Portland 2021, σ. 9-14.

⁸² Geoffrey Edward Miller, *Kicking old habits: How the World Cup memories of Argentina 's 1978 national team are crossing cultural divides and society in the field of reconciliation*. ό. π., σ. 12.

⁸³ Cameron Gore, *The disputed of the 1978 World Cup: Why the World Cup 's inherent political corruption is still important today*. ό. π., σ. 8-15.

Αργεντινής του Μουντιάλ του 1974, Χόρχε Καρασκόδα, αρνήθηκε να λάβει μέρος, γιατί δεν του το επέτρεπε η συνείδησή του, από τη στιγμή που βασανίζονταν συμπατριώτες του και επικρατούσε αυτή η κατάσταση. Αλλά και ξένοι διεθνείς ποδοσφαιριστές στάθηκαν στον καταπιεζόμενο λαό της Αργεντινής, με την απόφασή τους να μην πάρουν μέρος στο Μουντιάλ. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο Γερμανός Πάουλ Μπράιτνερ, γνωστός για τις αριστερές απόψεις του⁸⁴.

Εκτός, όμως, από κάποιες μεμονωμένες ή ατομικές αντιστάσεις, υπήρξαν και άλλες, περισσότερο συλλογικές. Για παράδειγμα, οι παίκτες της εθνικής Ολλανδίας είχαν καταστήσει σαφές ότι, σε περίπτωση κατάκτησης του Παγκοσμίου Κυπέλλου δεν θα δεχθούν την απονομή του από τον Βιδέλα, ενώ οι Σουηδοί περιέγραψαν στον Τύπο της Ευρώπης τα όσα είδαν⁸⁵. Επιπλέον έγιναν ορισμένες συμβολικές κινήσεις, όπως τα βαμμένα μαύρα δοκάρια, σαν περιβραχιόνια πένθους.

Εξίσου αντιπροσωπευτική της σχέσης αθλητισμού και πολιτικής αποτελεί η εργαλειοποίηση των Ολυμπιακών Αγώνων. Κορυφαίο, ίσως, παράδειγμα αποτελούν οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 1936, που πραγματοποιήθηκαν στο Βερολίνο της Γερμανίας. Σε αυτούς η Ναζιστική Δικτατορία του Αδόλφου Χίτλερ κάλυψε το ρατσιστικό της πρόσωπο, διοργανώνοντας τους Ολυμπιακούς Αγώνες, τους οποίους και εκμεταλλεύτηκε, ούτως ώστε να ρίξει τους τόνους για εδαφική επέκταση και την αντισημιτική ατζέντα⁸⁶. Αρχικά ο Χίτλερ δεν είχε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη διοργάνωσή τους. Ωστόσο, η γνώμη του άλλαξε με την παρέμβαση του Γκέμπελς, τότε υπουργός προπαγάνδας, ο οποίος και εκτίμησε ότι, θα επρόκειτο για μία πρώτης τάξεως ευκαιρία για το Γερμανικό έθνος να παρουσιάσει τα κοινωνικά και οικονομικά του επιτεύγματα εκείνης της εποχής⁸⁷. Ο Χίτλερ είχε ως στόχο, να θαμπώσει τους ξένους φιλάθλους και δημοσιογράφους, μέσω της προβολής μίας ειρηνικής και ανεκτικής Γερμανίας. Μάλιστα, σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να ερμηνευτεί ως τυχαία η κίνηση του Ναζιστικού καθεστώτος, να αφαιρέσει προσωρινά

⁸⁴ Μουντιάλ 1978 Αργεντινή-Η διοργάνωση του δικτάτορα Βιδέλα. <https://athina984.gr/2018/06/08/moynatial-1978-argentini-i-diorganosi-toy-diktatora-videla/> (08/12/2022).

⁸⁵ Παγκόσμιο Κύπελλο 1978: Το Μουντιάλ-ντροπή της αργεντινικής χούντας. <https://tvxs.gr/news/athlitika/pagkosmio-kypello-1978-moynatial-ntropi-tis-argentinikis-xoyntas>. (11/12/2022).

⁸⁶ ΝΑΖΙΣΤΙΚΟΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ, ΒΕΡΟΛΙΝΟ 1936. <https://encyclopedia.ushmm.org/content/el/article/the-nazi-olympics-berlin-1936>. (07/12/2022).

⁸⁷ Alexander Colin Wynn, *The goals of Government: Football as a political tool of Fascism and Nazism*. Wesleyan University, Wesleyan 2007, σ. 54.

τις αντιεβραϊκές πινακίδες. Παράλληλα συνελήφθησαν και φυλακίστηκαν σε ειδικό στρατόπεδο περίπου οχτακόσιοι τσιγγάνοι στο Βερολίνο και στα περίχωρά του.

Ο Χίτλερ επί της ουσίας επιθυμούσε να προβάλει στον κόσμο την υπεροχή του κράτους και της φυλής του⁸⁸. Μάλιστα, σε αυτό βοήθησε και η τεχνολογία της εποχής, καθώς οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 1936 ήταν οι πρώτοι με τηλεοπτική κάλυψη. Εκτός αυτού «για πρώτη φορά στην Ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων άνθρωποι σε Ευρώπη και Η.Π.Α. έκαναν έκκληση για μοϊκοτάζ των Ολυμπιακών Αγώνων λόγω της καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τη χώρα υποδοχής. Παρά το γεγονός ότι το μοϊκοτάζ απέτυχε αλλά αποτέλεσε σημαντικό προηγούμενο για μελλοντικές εκστρατείες που έχουν ως στόχο να επιστήσουν την προσοχή της διεθνούς κοινότητας στα σύγχρονες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις χώρες υποδοχής»⁸⁹.

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες για τον Χίτλερ αποτέλεσαν μία πρώτης τάξεως ευκαιρία προπαγάνδας για το Γ Ράιχ, ένα μέσο επίδειξης της υπεροχής της Άριας φυλής έναντι των υπολοίπων⁹⁰. Ωστόσο, σε αυτό το εγχείρημα υπήρχαν και ορισμένα πλήγματα κατά της ναζιστικής κοσμοθεωρίας. Ένα εξ αυτών, ίσως το σημαντικότερο, ήταν το παράδειγμα του εικοσιδύαχρονου Αφροαμερικανού Τσέσε Όουενς, ο οποίος στον αγώνα των εκατό (100) μέτρων, κέρδισε το χρυσό μετάλλιο, κάνοντας παράλληλα και παγκόσμιο ρεκόρ, ενώ στη συνέχεια κέρδισε άλλα τρία χρυσά μετάλλια. Ο φυλετικά κατώτερος, βάσει της κοσμοθεωρίας του Χίτλερ και των όσων πρέσβευε, Τζέσε Όουενς στους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1936 κέρδισε τέσσερα χρυσά μετάλλια. Στα εκατό (100) μέτρα, στα διακόσια (200) μέτρα, στο άλμα εις μήκος και στη σκυταλοδρομία 4X100 μέτρα. Ο Χίτλερ ενοχλήθηκε έντονα από τους

⁸⁸ Ολυμπιακοί Βερολίνου 1936: Όταν οι Έλληνες αθλητές χαιρέτησαν ναζιστικά τον Χίτλερ [βίντεο-ντοκουμέντο].

<https://www.iefimerida.gr/news/61767/%CE%BF%CE%BB%CF%85%CE%BC%CF%80%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CE%AF-%CE%B2%CE%B5%CF%81%CE%BF%CE%BB%CE%AF%CE%BD%CE%BF%CF%85-1936-%CF%8C%CF%84%CE%B1%CE%BD-%CE%BF%CE%B9-%CE%AD%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B5%CF%82-%CE%B1%CE%B8%CE%BB%CE%B7%CF%84%CE%AD%CF%82-%CF%87%CE%B1%CE%B9%CF%81%CE%AD%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B1%CE%BD-%CE%BD%CE%B1%CE%B6%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CF%84%CE%BF%CE%BD-%CF%87%CE%AF%CF%84%CE%BB%CE%B5%CF%81-%CE%B2%CE%AF%CE%BD%CF%84%CE%B5%CE%BF-> (04/12/2022).

⁸⁹ NAZISTIKOI OLYMPIAKOI AGWNEΣ, ΒΕΡΟΛΙΝΟ 1936. <https://encyclopedia.ushmm.org/content/el/article/the-nazi-olympics-berlin-1936>. (07/12/2022).

⁹⁰ Κωνσταντίνος Δημακόπουλος, Τα αυτοοργανωμένα αθλητικά σωματεία και τα κοινωνικά πεδία δράσης τους. Το παράδειγμα του Αδέσποτου Αθηνών. ό π, σ. 12.

θριάμβους του Όουενς, σε σημείο να πει ότι «Οι άνθρωποι των οποίων οι πρόγονοι προήλθαν από τη ζούγκλα, είναι πρωτόγονοι άρα η σωματική τους δύναμη είναι μεγαλύτερη από εκείνη των πολιτισμένων λευκών και ως εκ τούτου θα πρέπει να αποκλειστούν από μελλοντικούς αγώνες»⁹¹. Οι νίκες του Όουενς ερμηνεύθηκαν εκ των υστέρων ως νίκες της δημοκρατίας ενάντια στο ρατσισμό⁹².

Επιπλέον η Ολυμπιακή ομάδα των Η.Π.Α., στην οποία υπήρχαν συνολικά δέκα Αφροαμερικανοί, με αρκετά καλές επιδόσεις. Συγκεκριμένα κέρδισαν εφτά χρυσά, εννιά ασημένια και τρία χάλκινα μετάλλια. Μάλιστα αυτό το γεγονός προκάλεσε έντονη δυσφορία στις ηγετικές τάξεις των Ναζί, που για να μειώσουν την επιτυχία τους, άλλαξαν το σύστημα βαθμολογίας⁹³. «Οι Αμερικανοί θα έπρεπε να ντρέπονται που αφήνουν Νέγρους να κερδίζουν μετάλλια για εκείνους. Δεν θα δώσω το χέρι μου σ' αυτό το Νέγρο» φέρεται να είπε ο Χίτλερ και ασφαλώς δεν πέρασε το χρυσό μετάλλιο στο λαιμό του Όουενς⁹⁴.

Στους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1968 στο Μεξικό, ο Tommie Smith και ο John Carlos κατέκτησαν την πρώτη και την τρίτη θέση αντίστοιχα στα διακόσια (200) μέτρα. Η εμφάνισή τους στην απονομή έγινε με μαύρες κάλτσες, ενώ κατά τη διάρκεια του εθνικού ύμνου των Η.Π.Α., σήκωσαν μία γροθιά με γάντια, ως ένα είδος αποστολής μηνύματος κατά των φυλετικών διακρίσεων, σε μια εμβληματική απεικόνιση του πολιτικού μηνύματος που θα μπορούσε να διαδοθεί μέσω του αθλητισμού⁹⁵.

Ένα άλλο παράδειγμα, κατά το οποίο οι Ολυμπιακοί Αγώνες χρησιμοποιήθηκαν, ούτως ώστε να μεταδοθούν πολιτικά μηνύματα, είναι οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 1972 στο Μόναχο της Γερμανίας. Στις 5 Σεπτεμβρίου, κατά την ενδέκατη ημέρα διεξαγωγής τους, οκτώ ένοπλοι Παλαιστίνιοι, οι οποίοι ανήκαν στην οργάνωση «Μαύρος Σεπτέμβρης», μικρού πυρήνα της «Φατάχ», της Οργάνωσης για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης, κατάφεραν να εισβάλουν στο Ολυμπιακό χωριό,

⁹¹ Σαν σήμερα, 3 Αυγούστου, πώς ο Τζέσε Όουενς νίκησε τον Χίτλερ, όχι όμως και τον ρατσισμό των Αμερικανών.

<https://www.ethnos.gr/history/article/168157/sanshmera3aygoystoyposotzeseooyensnikhsetonxitleroxi omoskaitonratsismotonamerikanon>. (02/12/2022).

⁹² Richard Mandell, *Οι Ολυμπιακοί Αγώνες των Ναζί*. Μτφρ. Βαγγέλης Κούταλης. Επιμ. Άσπα Γολέμη. Ινσάφι, Ιωάννινα 2004, σ. 310.

⁹³ Στο ίδιο, σ. 23.

⁹⁴ *Οι Ολυμπιακοί Αγώνες της ναζιστικής Γερμανίας*. <https://tvxs.gr/news/san-simera/oi-olympiakoi-agonis-tis-nazistikis-germanias>. (05/12/2022).

⁹⁵ J. Peterson, "A 'Race' for Equality: Print Media Coverage of the 1968 Olympic Protest by Tommie Smith and John Carlos", *American Journalism*, 26 (2). 2009, p. 99-121.

παρά τα μέτρα ασφαλείας, ενώ πήραν και εννέα ομήρους της ισραηλινής αποστολής, σκοτώνοντας δύο ακόμη⁹⁶.

Το αίτημά τους για απελευθέρωση των διακοσίων τριαντατεσσάρων συμπατριωτών, που βρίσκονταν φυλακισμένοι στο Ισραήλ, δεν έγινε αποδεκτό. Η σωστή διαχείριση για την απελευθέρωση των ομήρων από την γερμανική πλευρά απέτυχε παταγωδώς. Το αποτέλεσμα ήταν δεκαεπτά νεκροί (εννέα αθλητές του Ισραήλ και δύο μέλη της αποστολής, πέντε εκ των οκτώ τρομοκρατών και ένας Γερμανός αστυνομικός). Η συγκεκριμένη μέρα σημάδεψε ολοκληρωτικά τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1972 και θα μείνει για πάντα χαραγμένη στην ιστορία ως «*Η σφαγή του Μονάχου*»⁹⁷.

Γενικότερα και μεταγενέστερα ευσταθεί ο ισχυρισμός περί της αξιοποίησης των Ολυμπιακών Αγώνων από τα έθνη, για πολιτικές δηλώσεις. Ένα τέτοιο αντιπροσωπευτικό παράδειγμα αποτελούν οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Μόσχας το 1980, όταν εξήντα έξι έθνη, ανάμεσά τους και οι Η.Π.Α., προχώρησαν σε μποϊκοτάζ τους εν λόγω Ολυμπιακούς Αγώνες, λόγω της εισβολής της Σοβιετικής Ένωσης στο Αφγανιστάν. Για λόγους αντεκδίκησης, η Σοβιετική Ένωση, μαζί με συμμαχικά της κράτη, έπραξαν το ίδιο, μη συμμετέχοντας στους Ολυμπιακούς Αγώνες του Λος Άντζελες το 1984.

Πολιτική δύνανται να ασκήσουν, πέρα από τα πολιτικά πρόσωπα και οι ίδιοι οι πρωταγωνιστές, δηλαδή οι αθλητές, που διαθέτουν ένα ευρύτερο κοινό, συγκριτικά με αυτό που διαθέτει η οποιαδήποτε πολιτική σκηνή. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο παγκόσμιος θρύλος της πυγμαχίας και σύμβολο της αφροαμερικανικής κοινότητας Μοχάμεντ Άλι⁹⁸.

Κατά τη δεκαετία του 1960, δηλαδή στο απόγειο της αθλητικής του καριέρας, προχώρησε σε σημαντικές αλλαγές, αλλάζοντας όνομα και θρησκεία. Παράλληλα αρνήθηκε να λάβει μέρος και στις πολεμικές επιχειρήσεις στο Βιετνάμ. Οι κυρώσεις

⁹⁶ Θανάσης Κρεκούκιας, *Ολυμπιακοί Αγώνες 1972, η "σφαγή" του Μονάχου*. <https://www.news247.gr/sunday-edition/olympiakoi-agonis-1972-i-sfagi-toy-monachoy.9338323.html>. (08/12/2022).

⁹⁷ Μαρία Δεδούση, *Σαν σήμερα: Μόναχο 1972 – Η επίθεση που άλλαξε για πάντα τους Ολυμπιακούς Αγώνες*. <https://www.cnn.gr/focus/story/189624/san-simera-monaxo-1972-h-epithesi-poy-allaxe-gia-panta-toys-olympiakoys-agonis>. (12/12/2022).

⁹⁸ Περικλής Μακρής, *Αθλητισμός, ανθρώπινα δικαιώματα και κοινωνική διαμαρτυρία: Αθλητές και πολιτικός ακτιβισμός*. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο: Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία, Αθήνα 2021, σ. 19.

που του επιβλήθηκαν ήταν ποικίλες, όπως απώλεια του τίτλου, απαγόρευση συμμετοχής σε αγώνες εντός των Η.Π.Α., χρηματικό πρόστιμο και φυλάκιση. Ο Μοχάμεντ Άλι δικαιώθηκε από το Ανώτατο Δικαστήριο τέσσερα χρόνια αργότερα.

Επομένως η σημασία του αθλητισμού στην κοινωνία είναι πολύ μεγάλη, είναι η αντανάκλαση των αξιών της κοινωνίας. Η είσοδος του Jackie Robinson στο Major League Baseball και πολλών άλλων αθλητών, βελτίωσε τα πολιτικά δικαιώματα των Αφροαμερικανών. Παράλληλα ο αθλητισμός σήμερα βρίσκεται στο κέντρο πολιτισμικών αλλαγών. Προβλήματα που δεν είχαν δει το φως της δημοσιότητας για πάρα πολλά χρόνια, άρχισαν να εμφανίζονται όπως το κίνημα Me Too κατά των σεξουαλικών αδικημάτων των γυναικών ή και το σκάνδαλο του Larry Nasser στις ΗΠΑ⁹⁹.

Και στην Ελλάδα υπήρξαν παρόμοιες καταστάσεις. Συγκεκριμένα κατά την περίοδο της Δικτατορίας (1967-1974), όταν και ολόκληρη η καθημερινότητα, συνεπώς και το κομμάτι του αθλητισμού, διαφοροποιήθηκαν σε μεγάλο βαθμό. Η παρέμβαση της Χούντας στα αθλητικά δρώμενα της Ελλάδας έγινε ορατή από την πρώτη στιγμή.

Ο στόχος ήταν η μετατροπή του αθλητισμού σε ένα είδους «εργαλείου» στα χέρια της Δικτατορίας. Φυσικά, ο αθλητισμός έπρεπε να στηρίζεται σε συγκεκριμένες βάσεις. Για το λόγο αυτό το νέο καθεστώς, από την στιγμή που πήρε την εξουσία, προχώρησε σε άμεση αναβολή των αθλητικών δραστηριοτήτων στο σύνολό τους¹⁰⁰.

Ωστόσο η παρέμβαση συνεχίστηκε και ήταν πολυποίκιλη. Οι παρεμβάσεις πλέον απέκτησαν ένα πιο «θεσμικό» χαρακτήρα. Συγκεκριμένα, εμφανίστηκαν φαινόμενα, όπως μεταγραφές παικτών, απομακρύνσεις στελεχών, συγχωνεύσεις ομάδων, ή διάλυση ομάδων μη αρεστών. Οι Δικτάτορες επιθυμούσαν την παρουσία του κοινού στα αθλητικά στάδια. Αυτό διότι πίστευαν ότι, μέσω της συγκέντρωσης στο γήπεδο η πειθαρχία και η υπακοή των νέων θα ήταν σχετικά εύκολη¹⁰¹.

⁹⁹ *The Importance of Sports in Society*. <https://degree.astate.edu/articles/sport-administration/the-importance-of-sports-in-society.aspx>. (28/05/2022).

¹⁰⁰ Νάσος Μπράτσος, *Οι πρώτες παρεμβάσεις της δικτατορίας 1967-1974 στον αθλητισμό*. <https://www.ertnews.gr/eidiseis/mono-sto-ertgr/oi-protos-paremvaseis-tis-diktatorias-1967-1974-ston-athlitismo/>. (04/08/2022).

¹⁰¹ Ανέστης Γιαννακόπουλος, *Ο αθλητισμός και η φυσική αγωγή στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1967-1974*. ό. π, σ. 113-114.

Επιπλέον οι Δικτάτορες προσπάθησαν να οικειοποιηθούν τον αθλητισμό και τις επιτυχίες του, ώστε να γίνουν αρεστοί στις πλατιές μάζες. Δηλαδή ότι, επί των ημερών τους υπήρξαν επιτυχίες. Ασφαλώς κεντρικό ρόλο σε όλη αυτή τη διαδικασία γύρω από τον αθλητισμό διαδραμάτισε ο Κωνσταντίνος Ασλανίδης, που κατά την Δικτατορία διετέλεσε χρέη Γενικού Γραμματέα Αθλητισμού¹⁰².

Σε όλα τα σωματεία και σε όλους τους Συλλόγους, με αθλητική δράση, τοποθετήθηκαν άνθρωποι και διοικήσεις του νέου καθεστώτος και ο τρόπος αντιμετώπισης των σωματείων ήταν διαφορετικός.

¹⁰² Νίκος Παππάς, *Το ποδόσφαιρο στα χρόνια της δικτατορίας: Ένα πολυβόλο στο οπλοστάσιο της χούντας*. <https://www.makthes.gr/to-podosfairo-sta-chronia-tis-diktatorias-ena-polyvolo-sto-oplostasio-tis-choyntas-472429>. (02/08/2022).

2.1 Η δεκαετία του 1960 στην Ελλάδα

Η Ελλάδα, μετά την αποχώρηση των γερμανικών στρατευμάτων κατοχής, κλήθηκε να αντιμετωπίσει τον Εμφύλιο πόλεμο της περιόδου 1946-1949, ο οποίος δημιούργησε πολλές καταστροφές (φυσικές, οικονομικές, κοινωνικές, ψυχολογικές), με αποτέλεσμα να χρειαστεί μεγάλη προσπάθεια από τους κατοίκους, ώστε να δημιουργηθεί ένα καλύτερο κλίμα και να ορθοποδήσει η κοινωνία. Έτσι, μετά από μία «μεταβατική» δεκαετία ανασυγκρότησης, αυτή του 1950, από τις αρχές του 1960 η Ελλάδα άρχισε να αλλάζει σε αρκετούς τομείς.

Κατά τη δεκαετία του 1960 υπήρξε μία άνθιση σε πολλούς τομείς της δραστηριότητας των κατοίκων της χώρας, ενώ παράλληλα η περίοδος χαρακτηρίζεται από την αύξηση του πληθυσμού των πόλεων, τις κοινωνικές ζυμώσεις και τις πολιτικές μεταλλαγές¹⁰³. Η σημασία της συγκεκριμένης δεκαετίας στην ελληνική ιστορία είναι βαρυσήμαντη. Επί της ουσίας η δεκαετία του 1960, αποτελεί έναν αντιπροσωπευτικό καθρέφτη της κατάστασης στη χώρα μετά τον Εμφύλιο, απαλλάσσοντάς την όμως από τον αρνητισμό και το κλίμα του φόβου¹⁰⁴.

Κατά τις αρχές της δεκαετίας του 1960 οι δείκτες της οικονομίας παρουσίαζαν άνοδο συγκριτικά με εκείνη του 1950, έστω και σε ένα μικρό βαθμό. Σε αυτή την οικονομική άνθιση, μεγάλο ρόλο διαδραμάτισε η βιομηχανική ανάπτυξη της εποχής, κυρίως στις μεγάλες πόλεις, όπως η Αθήνα¹⁰⁵. Παράλληλα εκδηλώνεται ραγδαία μεταβολή της μορφής και της βάσης της ελληνικής βιομηχανίας και η αγροτική οικονομία της χώρας μετατρέπεται σε ημιβιομηχανική¹⁰⁶.

Πως όμως έφτασε σε μία τέτοια ανάπτυξη η οικονομική ζωή της Ελλάδας, κατά τις αρχές της δεκαετίας του 1960; Εν πολλοίς οφείλεται στην υλοποίηση του «Σχεδίου Μάρσαλ». Το εν λόγω εγχείρημα που αποσκοπούσε στην οικονομική ανασυγκρότηση της Ευρώπης μετά τον πόλεμο επί της ουσίας ευνοούσε τα πολιτικά

¹⁰³ Σεραφείμ Σεφεριάδης, και Ευάνθης Χατζηβασιλείου, "Εισαγωγή. Η «σύντομη» δεκαετία του '60: Γνωστικές και ιστοριογραφικές προκλήσεις". Στο: *Η «σύντομη» δεκαετία του '60. Θεσμικό πλαίσιο, κομματικές στρατηγικές, κοινωνικές συγκρούσεις, πολιτισμικές διεργασίες*. Κατσαντώνης, Αθήνα 2008, σ. 12.

¹⁰⁴ Φωτεινή Τσαλίκोगλου, "Επίμετρο: Η ανησυχητική παράξενη οικειότητα μιας δεκαετίας". Στο: *Η «σύντομη» δεκαετία Του '60 .Θεσμικό πλαίσιο, κομματικές στρατηγικές, κοινωνικές συγκρούσεις, πολιτισμικές διεργασίες*. Κατσαντώνης, Αθήνα 2008, σ. 47.

¹⁰⁵ Έλενα Ντάκουλα, *Πως ήταν η ζωή στην Αθήνα τη δεκαετία του 1960;* <https://www.athensvoice.gr/life/life-in-athens/636214/60-prin-60-hronia/>. (03/08/2022).

¹⁰⁶ Βασιλική Σιούτα, *Ελληνική οικονομία και ανάπτυξη 1950-2010. Από την «Περιφέρεια» στο «Κέντρο»;*. Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης: Τελική εργασία, Αθήνα 2010. σ. 18.

και οικονομικά συμφέροντα των Η.Π.Α. στην ήπειρο¹⁰⁷. Στο «Σχέδιο Μάρσαλ» συμμετείχαν συνολικά δεκαέξι χώρες, με την Ελλάδα να το υιοθετεί στο σύνολο του οικονομικού προγράμματος και ανασυγκρότησής τους¹⁰⁸. Εξάλλου ήδη από το 1946 είχε διαφανεί η πρόθεση των Η.Π.Α., να στηρίζουν οικονομικά την Ελλάδα και να την «απομακρύνουν» από την βρετανική επιρροή¹⁰⁹.

Επίσης το μεγάλο κύμα της αστικοποίησης, διαμόρφωσε νέα δεδομένα στα κοινωνικά στρώματα. Ο αποκαλούμενος «καλός κόσμος» ναι μεν διακρίνεται από τον «λαϊκό», ωστόσο μπορεί και συμβιώνει με μεγαλύτερη άνεση μαζί του. Άλλη καινοτομία της νέας δεκαετίας, είναι η ολοένα και πιο δυναμική εμφάνιση της γυναίκας στο προσκήνιο της κοινωνικής ζωής, ενώ οι νέοι γενικότερα εμφανίζονται δυναμικά, ιδιαίτερα σε ό,τι έχει να κάνει με τα πολιτικά δρώμενα.

Εκτός από το κομμάτι της οικονομίας, της πολιτικής και των νέων κοινωνικών δεδομένων, πλέον στη δεκαετία του 1960 δίνεται μία μεγαλύτερη έμφαση και στον τομέα του θεάματος, όπως αποδεικνύεται από τις κινηματογραφικές ταινίες. Ως θέαμα, πλέον εκλαμβάνεται και ο αθλητισμός, με ιδιαίτερη έμφαση στο πιο λαϊκό από τα σπορ, το ποδόσφαιρο.

2.2 Η Άρτα τη δεκαετία του 1960

Όπως ολόκληρη η χώρα, έτσι και η περιοχή της Άρτας άρχισε να γνωρίζει ιδιαίτερη ανάπτυξη σε όλους τους τομείς κατά τη δεκαετία του 1960. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της προόδου αποτελούν τα στοιχεία των απογραφών του 1951 και του 1961. Κατά την απογραφή του 1951, η πόλη της Άρτας αριθμούσε 12.917 κατοίκους και ολόκληρος ο νομός 72.717¹¹⁰. Στην Άρτα υπήρχε μία σχετικά ανεπτυγμένη κτηνοτροφία και ορνιθοτροφία. Παράλληλα, το μεγαλύτερο μέρος των ντόπιων κατοίκων ασχολούνταν είτε με διαφόρων ειδών αστικά επαγγέλματα, όπως υπάλληλοι, εργάτες ή βιοτέχνες, είτε στον αγροτικό τομέα, κυρίως καλλιέργειες

¹⁰⁷ Θανάσης Σφήκας, *“Η αμερικανική ιδεολογία και ο «ιπτάμενος δίσκος» του Σχεδίου Μάρσαλ”* στο: *Το σχέδιο Μάρσαλ. Ανασυγκρότηση και διαίρεση της Ευρώπης*. Επιμ. Σφήκας, Πατάκη, Αθήνα 2011, σ. 76.

¹⁰⁸ Χρήστος Χατζηιωσήφ, *“Σχέδιο Μάρσαλ και οικονομικός προγραμματισμός ανά γαλλικά και ανά ελληνικά”* στο: *Το σχέδιο Μάρσαλ. Ανασυγκρότηση και διαίρεση της Ευρώπης*. Επιμ. Σφήκας, Πατάκη, Αθήνα 2011, σ. 184.

¹⁰⁹ Γιώργος Σταθάκης, *Το σχέδιο Τρούμαν και το σχέδιο Μάρσαλ. Η ιστορία της αμερικανικής βοήθειας στην Ελλάδα*. Βιβλιόραμα, Αθήνα 2004, σ. 137.

¹¹⁰ https://www.eetaa.gr/metaboles/apografes/apografi_1951_1.pdf. (10/01/2023).

(εσπεριδοειδή και καπνός)¹¹¹. Μάλιστα, κατά το δεύτερο μισό της δεκαετίας, η καλλιέργεια εσπεριδοειδών αυξάνεται σημαντικά, γεγονός ιδιαίτερα σημαντικό για την τόνωση της τοπικής κοινωνίας¹¹².

Κατά την απογραφή του 1961, παρατηρείται περαιτέρω αύξηση του πληθυσμού. Συγκεκριμένα, ο νομός πλέον αριθμεί 82.630 κατοίκους και η πόλη της Άρτας 16.899¹¹³. Επρόκειτο για μία αύξηση, της τάξεως του 30% μέσα σε μία δεκαετία, όσον αφορά τον πληθυσμό στο εσωτερικό της πόλης. Ασφαλώς, ένα μεγάλο μέρος της εν λόγω αύξησης του πληθυσμού οφείλεται στην μετακίνηση των πληθυσμών από τους ορεινούς όγκους του νομού προς την πόλη¹¹⁴. Παρά την ανάπτυξη οι βασικές δομές και ο χαρακτήρας της οικονομίας, παρέμειναν ουσιαστικά τα ίδια.

¹¹¹ Μ. Χουλιάρκης, υδρία. Ελληνική και παγκόσμια μεγάλη γενική εγκυκλοπαίδεια. Τόμος ενδέκατος. ΑΡΡΙΔΑΙΟΣ-ΑΤΤΙΚΗΣ. Χ. χ.

¹¹² Κώστας Βάγιας, "Τα εσπεριδοειδή στην Άρτα απ' τα παλιά χρόνια ίσαμε σήμερα" στο: Σκουφάς, Τεύχος 60-61, Τόμος 'Ζ. 1981, σ. 167

¹¹³ https://www.eetaa.gr/metaboles/apografes/apografi_1961_1.pdf. (10/01/2023).

¹¹⁴ Μαρία Κατσικάδη, και Κατερίνα Ντέρα, *Εσωτερική μετανάστευση στην Ελλάδα την περίοδο 1950-1974*. ΑΤΕΙ Καλαμάτας: Πτυχιακή εργασία, Καλαμάτα 2010, σ. 19.

3. Ιστορική επισκόπηση αρτινού αθλητισμού

Η Άρτα (ή η αρχαία Αμβρακία) είναι μία περιοχή με αθλητική δραστηριότητα, ήδη από την αρχαιότητα. Συγκεκριμένα, το παλαιότερο σχετικό στοιχείο εντοπίζεται κατά τον 5^ο π.Χ. αιώνα και ειδικότερα το 432 π.Χ.¹¹⁵. Επρόκειτο για την 87^η Ολυμπιάδα, στην οποία πρώτος (1^{ος}) Ολυμπιονίκης σε αγώνα ταχύτητας αναδείχθηκε ο Σώφρων ο Αμβρακιώτης¹¹⁶. Με σημερινούς όρους αναδείχθηκε νικητής σε αγώνα δρόμου απόστασης διακοσίων (200) μέτρων.

Στην προ Χριστού εποχή τρεις ακόμη αθλητές, με καταγωγή από την Αμβρακία διακρίθηκαν σε Ολυμπιάδες. Επρόκειτο για τον Λέοντα, ο οποίος αναδείχθηκε πρώτος στο ίδιο αγώνισμα δρόμου κατά το 316 π.Χ. και στην 96^η Ολυμπιάδα, ενώ ο Γλασίμαχος νίκησε στην αρματοδρομία, στα πλαίσια της 121^{ης} Ολυμπιάδας το 296 π.Χ.¹¹⁷. Ο συγκεκριμένος αθλητής είχε μία πραγματικά εντυπωσιακή επίδοση. Αποτελεί τον μοναδικό, ο οποίος έλαβε μέρος σε δύο αρματοδρομίες και τις κέρδισε αμφότερες¹¹⁸. Τέλος, το 60 π.Χ. στα πλαίσια της 180^{ης} Ολυμπιάδας στον αγώνα ταχύτητας διακοσίων (200) μέτρων επικράτησε ο Ανδρομάχος από την Αμβρακία.

Κατά τους νεώτερους χρόνους η ανάπτυξη του αθλητισμού στην Άρτα ακολουθεί την ανανέωση του σχετικού ενδιαφέροντος που εκδηλώνεται σε κεντρικό επίπεδο ειδικότερα στα τέλη του 19ου αι. Στις 6 Απριλίου 1896 ιδρύεται στην Άρτα ο «*Ηπειρωτικός Σύλλογος Σκουφάς Άρτας*», από αρκετούς επιφανείς Αρτινούς πολίτες. Αυτοί ήταν οι Κωνσταντίνους Ξανθόπουλος, Γ. Γκίνος, Ευάγγελος Γαρουφαλιάς, Αναστάσιος Ρίζος, Θεμιστοκλής Ματσούκας, Π. Οικονόμου, Κ. Βάλλας, Π. Μητσογιάννης, Σπ. Γκίνος, Κ. Σινδουκάς, Κ. Βρακοτσώλης, Αριστ. Οικονόμου, Βασίλειος Κατσαδήμας, Αλέξανδρος Μυλωνάς, Κωνσταντίνος Ζαγκλής, Σπυρίδων Μπόρος, Βασίλειος Ξανθόπουλος, Γεώργιος Χαραλάμπους, Π. Σπήλιος, Ευστ. Κατσαδήμας, Γεώργιος Τσούτσινος, Αντώνιος Γαρουφαλιάς. Αυτά τα πρόσωπα συναντήθηκαν στο σπίτι του Κωνσταντίνου Ξανθόπουλου και αποφάσισαν από

¹¹⁵ Κώστας Μπανιάς, *Η Ιστορία του Αρτινού αθλητισμού 432 π.Χ.-2000*. Άρτα 2007, σ.4.

¹¹⁶ Μενέλαος Χρόνης, *Ολυμπιακοί αγώνες και ελληνισμός*. Αθήνα 2003, σ. 37.

¹¹⁷ Στο ίδιο, σ. 122-123.

¹¹⁸ Στο ίδιο, σ. 122-123.

κοινού την ίδρυση σωματείου στην Άρτα, που θα έφερε την επωνυμία «*Ηπειρωτικός Σύλλογος ο Σκουφάς*»¹¹⁹.

Ο πρώτος πρόεδρος του Συλλόγου ήταν ο διευθυντής της Ηπειροθεσσαλικής Τράπεζας, Κωνσταντίνος Ξανθόπουλος, ο οποίος είχε ως συνεργάτες στο πρώτο Διοικητικό Συμβούλιο τους Βάλλα, Γκίνο, Χαραλάμπους, Ζάγκλη, Οικονόμου, Συνδουκά, Βρακοτσώλη, Μητσογιάννη, Τσούτσινο, Κατσαδήμα, Μπόρο¹²⁰. Ο Σύλλογος θα ήταν Μουσικοφιλολογικός και γυμναστικός. Η απήχηση του Συλλόγου «*ΣΚΟΥΦΑ*» είχε μεγάλη απήχηση, καθώς προχωράει σύντομα και στη διοργάνωση μεγάλων γυμναστικών αγώνων, με εμβέλεια σε όλη τη χώρα.

Όσο για τους ανθρώπους, που συμμετείχαν στις διαδικασίες για την ίδρυση του Συλλόγου, προκύπτει ότι, ήταν μέλη της ανώτερης κοινωνικής τάξης, όπως υποδηλώνουν τα επαγγέλματά τους. Ο Βάλλας ήταν συμβολαιογράφος, ενώ νομική ιδιότητα άσκησαν οι Γκίνος, Μυλωνάς, Ζαγκλής και Γαρουφαλιάς, ο Χαραλάμπους ήταν συμβολαιογράφος, ο Ματσούκας φαρμακοποιός, ενώ οι Τσούτσινο και Οικονόμου ήταν καθηγητές, μαθηματικός και φιλόλογος αντίστοιχα. Από αυτά τα δεδομένα προκύπτει ότι, οι άνθρωποι της ανώτερης κοινωνικής τάξης της εποχής στην Άρτα είχαν τον αθλητισμό, μεταξύ και των υπόλοιπων, ενδιαφερόντων τους.

Στο σημείο αυτό γεννάται το εξής ερώτημα: Για ποιο λόγο αποφασίστηκε εκείνη τη δεδομένη χρονική στιγμή (1896) η δημιουργία ενός Συλλόγου, που μεταξύ άλλων θα είχε και αθλητική/γυμναστική δράση;

Θα μπορούσαμε βέβαια να υποθέσουμε ότι, η διεξαγωγή και διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων του 1896 στην Αθήνα, ένα σημαντικό αθλητικό γεγονός, το οποίο είναι στενά συνδεδεμένο με την Ελλάδα¹²¹. Εξάλλου, ο ανταγωνισμός (κυρίαρχο στοιχείο των Αγώνων) αποτελούσε ένα από τα κυριότερα γνωρίσματα της Ελλάδας κατά την αρχαιότητα. Η πολιτική και πολιτισμική τους σημασία είναι τεράστια, με αποτέλεσμα την αλλαγή οπτικής στην Ελλάδα περί του αθλητισμού. Από εκείνο το χρονικό σημείο, περί τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, αρχίζει να διαφαίνεται μία διαφορετική οπτική γύρω από τον αθλητισμό στη χώρα, με αποτέλεσμα τη

¹¹⁹ Γιάννης Τσούτσινο, *Σύλλογος «Σκουφάς» της Άρτας. Ιστορία εκατό χρόνων (1896-1996)*. Έκδοση του Μ/Φ Συλλόγου Άρτας «*Ο ΣΚΟΥΦΑΣ*». Άρτα 1997, σ. 10.

¹²⁰ Στο ίδιο, σ. 10.

¹²¹ John F. L. Ross, *Ολυμπιακοί Αγώνες. Επιστροφή στην κοιτίδα*. Μτφρ. Φωτεινή Γιοβάνογλου, Μαρία Μπάστα και Σοφία Σουλιώτη. Explorer, 2004. σ. 24.

σταδιακή δημιουργία αθλητικών Συλλόγων και μετέπειτα την κατασκευή (ή βελτίωση) των εγκαταστάσεων.

Στους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας του 1896 στην πρώτη Επιτροπή ήταν μέλος ο Αρτινός Κώστας Καραπάνος, Υπουργός και Γερουσιαστής, ενώ υπήρξε σημαντική μορφή της πολιτικής του αθλητισμού¹²². Ο συγκεκριμένος αποτελεί σημαντική προσωπικότητα του 19^{ου} αιώνα για την πόλη της Άρτας. Η μόρφωσή του ήταν πολύ σημαντική για την εποχή, καθώς σπούδασε νομική στην Αθήνα και στη συνέχεια στο Παρίσι¹²³. Στις αρχές της δεκαετίας του 1860, περίοδο κατά την οποία βρισκόταν στο Παρίσι, κατείχε θέση στη διοίκηση του Οθωμανικού Κράτους. Αρχικά διορίστηκε υπάλληλος της Οθωμανικής Πρεσβείας και αργότερα γραμματέας της Γενικής Εταιρείας του Οθωμανικού Κράτους¹²⁴. Κατά τη πολιτική του σταδιοδρομία διετέλεσε Υπουργός Δικαιοσύνης, Οικονομικών, Ναυτικών και Παιδείας¹²⁵. Από την πρώτη στιγμή της πολιτικής του σταδιοδρομίας ταυτίστηκε με το κόμμα του Θεόδωρου Δεληγιάννη¹²⁶. Στα πλαίσια των ευρύτατων ενδιαφερόντων του ανήκε και η αρχαιολογία.

Η αλήθεια είναι πως, η αθλητική δράση του «ΣΚΟΥΦΑ» διήρκεσε για δεκαοκτώ χρόνια (1896-1914). Ήδη από τις πρώτες μέρες λειτουργίας του, πλήθος κόσμου εισέρχεται στο Σύλλογο, ενώ παράλληλα γίνονται και χρηματικές δωρεές. Σαν χώρος για τις γυμναστικές ασκήσεις νοικιάστηκε ο χώρος του σημερινού πρώτου δημοτικού σχολείου, χώρος που τότε ανήκε στην εκκλησία της Παρηγορήτισσας¹²⁷. Τα αθλήματα ήταν κατά κύριο λόγο μονόζυγο και δίζυγο και σπανιότερα αγώνες δρόμου (ταχύτητας).

Το 1898 ο Σύλλογος «ΣΚΟΥΦΑΣ» προχώρησε στη διοργάνωση γυμναστικών αγώνων, ούτως ώστε να εορτάσουν την προσάρτηση της πόλης στην Ελλάδα¹²⁸. Σταδιακά άρχισαν να δημιουργούνται και να οργανώνονται ολοένα και περισσότεροι

¹²² Ελευθέριος Σκιαδάς, *100 χρόνια νεότερη ελληνική ιστορία. Επιτροπή Ολυμπιακών αγώνων 1896-1996*. ΤΑ ΝΕΑ, Αθήνα 1996, σ. 594.

¹²³ Ελένη Γαλήνα, *Η Άρτα από την απελευθέρωση μέχρι τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο*. Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου: Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Καλαμάτα 2021 σ. 23.

¹²⁴ Κωνσταντίνος Καραπάνος: *Ο Ξηρομερίτης που ανακάλυψε την Αρχαία Δωδώνη*. <https://www.agrinionews.gr/karapanos-dodoni/>. (19/01/2023).

¹²⁵ Ελένη Γαλήνα, *Η Άρτα από την απελευθέρωση μέχρι τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο*. ό. π, σ. 24.

¹²⁶ Δημήτρης Καρατζένης, *Πολιτική ιστορία του νομού Άρτης* στο: *Σκουφάς*, Τεύχος 76-77, Τόμος 'Θ. 1992 σ. 27.

¹²⁷ Γιάννης Τσούτσινος, *Σύλλογος «Σκουφάς» της Άρτας. Ιστορία εκατό χρόνων (1896-1996)*. ό. π, σ. 12.

¹²⁸ Κώστας Μπανιάς, *Η Ιστορία του Αρτινού αθλητισμού 432 π.Χ.-2000*, ό. π, σ. 6.

Σύλλογοι, όπως Πρόσκοποι ή Ποδηλατικοί, με ξεκάθαρους αθλητικούς στόχους, δείγμα του ότι ο αθλητισμός αρχίζει να «εισέρχεται» όλο και πιο δυναμικά στα πλαίσια της εκάστοτε κοινωνίας. Από εδώ και στο εξής ο αθλητισμός, τόσο σε τοπικό όσο και σε εθνικό επίπεδο, είναι μία νέα κατάσταση και πραγματικότητα, που θα άφηνε το στίγμα και το αποτύπωμά της.

Στο ζήτημα του συγκροτημένου αθλητισμού, δηλαδή στα πλαίσια της ύπαρξης ενός Συλλόγου, η Άρτα προηγείται της πόλης των Ιωαννίνων. Στην Άρτα, ήδη, από τη δεκαετία του 1920 υπάρχει αθλητικός Σύλλογος, που αποτέλεσε έναν εκ των τριών της συγχώνευσης για τη δημιουργία της Αναγέννησης Άρτας, ενώ στα Ιωάννινα, η χρονολογία δημιουργίας του «Π.Α.Σ. ΑΒΕΡΩΦ», μέλος συγχώνευσης για τη δημιουργία του «Π.Α.Σ. ΓΙΑΝΝΙΝΑ», τοποθετείται, βάσει μαρτυριών, στο 1933¹²⁹.

Το πρώτο επίσημο ποδοσφαιρικό σωματείο του νομού Άρτας ήταν ο «Ανεξάρτητος Αθλητικός Όμιλος» (Α.Α.Ο.), με χρονολογία ίδρυσης το 1927, που το 1928 μετονομάστηκε σε «Παναμβρακικός»¹³⁰. Τα ιδρυτικά μέλη ήταν συνολικά δώδεκα και ήταν μέλη της ανώτερης κοινωνικά τάξης, αν ληφθούν υπόψιν τα επαγγέλματά τους (μηχανικοί, γιατροί, δικηγόροι).

Αυτό το στοιχείο αποκαλύπτει πως, εκτός από τις πλατιές λαϊκές μάζες, το ποδόσφαιρο συγκινεί και προσελκύει και μέλη ανώτερων κοινωνικών τάξεων, που ασχολούνται και με αυτό, εκτός των υπόλοιπων αθλητικών δρωμένων. Ακόμη, το συγκεκριμένο στοιχείο πιστοποιεί πως, ο αθλητισμός και συνεπώς η ενασχόληση με ζητήματα γύρω από αυτόν αποτελεί ένα επιπλέον μέσο (και μάλιστα καινοτόμο, αν ληφθεί υπόψιν η εντελώς διαφορετική εποχή και οι συνθήκες της) κοινωνικής εξέλιξης και ασφαλώς αναρρίχησης. Αυτό σχετίζεται άμεσα με την άμβλυνση των κοινωνικών αντιθέσεων, που άρχισε να πραγματοποιείται, όπως ήδη αναφέρθηκε, κατά την δεκαετία του 1960.

¹²⁹ Φαρμάκης, Γεώργιος, *Φωτογραφική διαδρομή Ηπειρωτικού αθλητισμού. 1918-1967*. Άνευ εκδόσεων, Ιωάννινα 1998, σ. 38.

¹³⁰ Γ.Α.Κ. Άρτας 44/1928 Φάκελος 71: Δικαστικά Αρχεία.

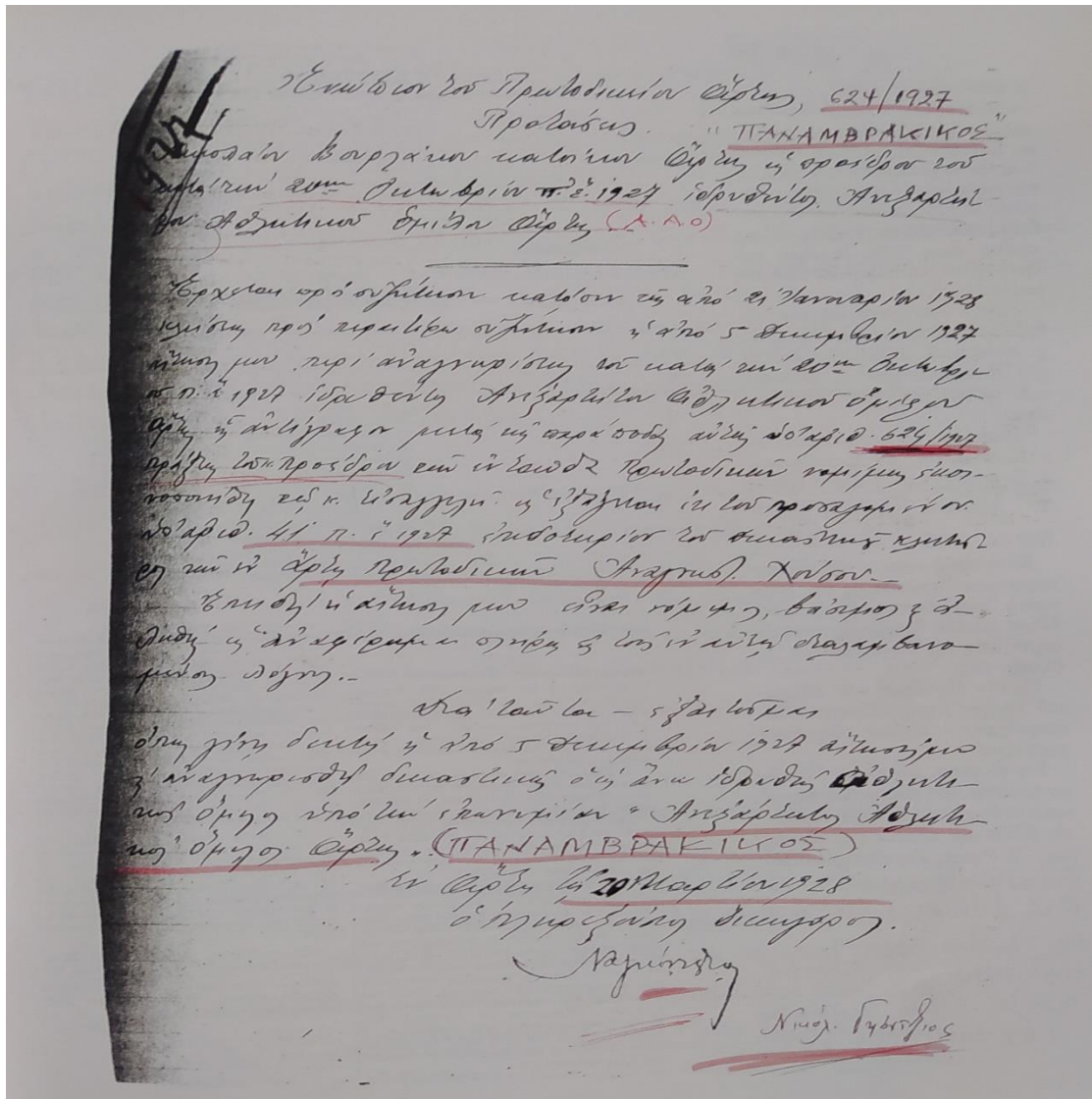
Στη συνέχεια παρατίθεται το ιδρυτικό καταστατικό του Παναμβρακικού

ΟΙ ΙΔΡΥΤΑΙ ΤΟΥ ΟΜΙΛΟΥ 624/1927
"ΠΑΝΑΜΒΡΑΚΙΚΟΣ"

Α.Α.	Υπογραφαί	Όνοματεπώνυμον	Επάγγελμα
1		Ἡλίας Σελλοῦντος	Γεωπόνος
2		Νικόλ. Βουρλάκος	Μηχανικός
3		Ἀχιλ. Τσίμπουρος	Δικηγόρος
4		Βασίλειος Βαβέκης	Μηχανικός
5		Ἰωάν. Χριστοδούλου	>>
6		Εὐάγγελος Χύτας	>>
7		Βικέντιος Βαφειάδης	Ὀδοντολόγος
8		Πρόδρ. Ἀσλανίδης	Ἐμπόρος
9		Νικόλαος Γκόντζιος	Δικηγόρος
10		Δημήτριος Κονταξής	>>
11		Ἰωάννης Στόγιος	Ἐμπόρος
12		Ἰωάννης Ἀσπιώτης	Λογιστής

Ἐν Ἀργυρῇ τῇ 20ῇ Ὀκτωβρίου 1927

Ο Ἀντάρτης Ἀθηνῶν ὀμιλῶν, ὡς τὸ
(1^ο) πρῶτο εἰσήγησε ἐπισημὸν φορολογικὸν θέματὸν
τῆς Ἑλλάδος 624/1927 - 26 1928 τὸ ἐκ τῆς ἐπ' αὐτῆς
44 παρωστῆς ἐστὶν "ΠΑΝΑΜΒΡΑΚΙΚΟ"

131

Η εικόνα του αθλητισμού στην Άρτα κατά το πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα είναι σύμφυτη σε μεγάλο βαθμό, με την αντίστοιχη σε ολόκληρη την Ήπειρο και ειδικά με αυτή των Ιωαννίνων. Στην πρωτεύουσα της Ηπείρου, δεν υπήρχε κάποια συγκροτημένη αθλητική οργάνωση ή ένα σωματείο. Αντίθετα, κατά τη δεκαετία του 1920 οι Πανεπειρωτικοί Αγώνες Στίβου ή τα λεγόμενα «ΑΒΕΡΩΦΕΙΑ», αποτελούσαν το κυρίαρχο κυριότερο αθλητικό δρώμενο και επρόκειτο για αγώνες πανελληνίας εμβέλειας¹³².

¹³¹ Κώστας Μπανιάς, Παναμβρακικός Άρτας. –Αθλητική ιστορία-. 1926-1946. Άνευ εκδόσεων. Άρτα 2012, σ. 30-31.

¹³² Φαρμάκης, Γεώργιος, Φωτογραφική διαδρομή Ηπειρωτικού αθλητισμού. 1918-1967, ό. π, σ. 12-13.

Μετά την απελευθέρωση από τα γερμανικά στρατεύματα κατοχής, στην Άρτα δημιουργήθηκαν δύο ακόμη ποδοσφαιρικοί Σύλλογοι. Επρόκειτο για τον Αετό Άρτας (1948) και τον Ολυμπιακό Άρτας (1950). Ακολουθούν τα καταστατικά τους:

Άρτα. 22/1948 2ος ΑΓΩΓΟΥ: "ΑΕΤΟΣ" 2

Τό Δικαστήριον των εν Άρτη Πρωτοδικίων.
 Συγκείμενον εκ των Δικαστών Κων/νου Γρίβα Προέδρου,
 Νικολάου Μηλιού Διοηγητού καί Ξενοφ.Κοταρβίδα δικηγόρου
 Ολιγαρχικών, άλλέρου Πρωτοδίκου).
 Συνεδριάσαν δημοσίω εν τῇ ἀκροατηρίω του καταστήματος
 αὐτοῦ τῆν 23ην Σεπτεμβρίου 1948 ἔτους, παρουσία τοῦ τε Πι-
 σαγγελέντου δικηγόρου Μιχαήλ Ράπτη, δικηγόρου (καλυπόμενου
 τοῦ Πλοαγγέλου καί τῶν ἀρμοδιωτέρων αὐτοῦ ἀναπληρωτῶν)
 καί τῆς ὑπεγράμματης, Ἀννῆς Ἀγαθῆ, ἵνα διατάξῃ ἐπὶ τῆς ἐξῆς
 ὑποθέσεως
 τῶν αὐτόνων 1) Χρήστου Δημ. Παταροῦνη, 2) Χρήστου Γεωργ.
 Βεζῆρα καί 3) Κων/νου Βασ. Μιλιάντζα, προσωρινῆς ἐπιτροπῆς, κατε-
 κων Ἄρτης, παραστάντων διὰ τοῦ πληρεξουσίου των δικηγόρου
 Δημητρίου Ζαρχαλῆ.
 Οἱ αὐτόντες διὰ τῆς ἀπὸ 20 Δεκεμβρίου 1948 πρὸς τὸ
 Δικαστήριον τοῦτο ἀπευθυνόμενης ἀιτήσεως των ἐξέστησαν τὰ
 ἔξῃς. Διὰ τῆς ἀπὸ 18 Ἰουλίου 1948 πράξεως τῶν ἐπιδιοριζόμενων
 εἰς τὴν ἀλοπαίδειάν τοῦ ποδοσφαίρου ἀπεφασίσθη ἡ ἕδρα τῆς
 ἀθλητικῆς ποδοσφαιρικῆς σωματείου ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν "ΑΕΤΟΣ"
 καταστρωθέντες καί ἐλεξεργασθέντες κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ
 νόμου καί ἐγκριθέντος τοῦ προβλεπομένου καταστατικῆς ὅπως
 ὑποβάλλομεν εἰς διπλοῦν.
 Ἐπειδὴ τὸ καταστατικὸν εἶναι ἀπολύτως σύμφωνον πρὸς
 τὸν νόμον, ὃ δὲ ἐπιδικαστέον ὑπ' αὐτοῦ σκοπὸς εἶναι ἀντικει-
 ταί παντάπασιν εἰς τὰς διατάξεις τοῦ νόμου, ἀλλ' ἀντιθέτως
 ἀποτελεῖ ἕνα σταθερότερον καί θεμελιώτερον βῆμα πρὸς ἡνω-
 κοινωνικὴν ἀνάπλασιν τῆς ἀθλοῦμένης νεότητος εἰς πάλαια
 ἀτόχρημα ὄχι τῶν ἀρχῶν καί κοινωνιῶν κατευθεύσεων. Ἐπειδὴ
 ἐτηρήθησαν ἀδυστηρῶς αἱ διατάξεις τοῦ νόμου διὰ τούτων. Καί
 τὰ κατὰ τὴν συζητησαίν: Αἰτοῦμεθα. Νά γίνῃ δικαίῃ ἡ παροῦσα

αίτησός μας επί τηρείται να εγκριθεί δι' απόφασής του Δικαστηρίου τούτου ως έχει τό προσκομιζόμενον καταστατικόν και διαταχθεί ή καταχώρησις του σωματείου εις τό επί τούτω τηρούμενον βιβλίον αναγνώριζομένου διά της απόφασής του Δικαστηρίου.

20114 της αίτησεως ταύτης διά παρά ποδας αυτής υπ' αριθ. 94/48 πρξ έως του ώρισε δικασίμων ή Πρόεδρος του Δικαστηρίου τούτου την έν άρχή της παρούσης σημειωμένην καθ'ήν. Προκειμένης συζητήσεως

Αλλούθουν του Εισηγητού Δικαστού αναγνώτες τή κατά Νόμον έκθεσίς του.

Του πληρεξουσίου των ελεούτων αιτηαμένου τά έν τούτ κατατεθείσας έγγραφοις του προτάσει και του Εισαγγελεύοντες.

ΕΙδόν την διευκρίφραν-δικησέν κατά τον Νόμον.

Ι. Σπειδής ή υπό κρίσιν αίτησις, ής αντίγραφον ως και της κάτωθι αύτης πράξεως ήρισμόσ δικασίμου κλπ. εκεινοποιήθη τή ένκαυθα Εισαγγελεϊ, ως έμφανηται έν τούτ προσαγομένου υπ' αριθ. 9648, έ. άπαδεικτικόν επίδοσεως του παρά τή Δικαστηρίω τούτ δικαστικού κλητήρος Εωτ. Παπαχρήστου, νομίμως φέρεται πός συζητήσιν (άρθρ. 641 και εκόμενα της Πόλ. Δικ. έν συνδ. πός άρθρ. 117 του Δικ. 2782/41 Εισαγωγικόν του Αστικού Κώδικος).

α. Σπ. Σπειδής ή αίτησίς αυτή, ου ής σκοπεύται ή έγγραφή εις τό βιβλίον σωματείων του κατά την 18^η Ιουλίου 1948 ίδρυθέντος μέ υδραννήν πάλιν της Άρτης σωματείου υπό την επωνυμίαν "Αθλητικής Ποδοσφαιρικής Ομίλος ή ΑΠΟΣ", υποβαλλομένη κατά της προσημνωθείσας τή σωματείου επιτροπής και συνοδευομένη και υπό τήν λοιπών μετ' αυτής συνοβαλλομένων έγγραφων ήτοι έρωτητικής πράξεως υπογραφομένης υπό πλέον των είκοσι φυσικών προσώπων. δχόντων την ικανότητα να είναι μέλη σωματείου, καταστάσεως περιλαμβανομένης ή ενόμεκατων μελών της διοικήσεως του

[Handwritten signature]

¹³³ Κώστας Μπανιάς, *Αετός Άρτας.- Αθλητική Ιστορία.- 1948-1960.* Άνευ εκδόσεων. Άρτα 2011, σ. 24-25.

 ημερησίως 298/50
 Ενώπιον του Πρωτοδικείου "Αρτης"

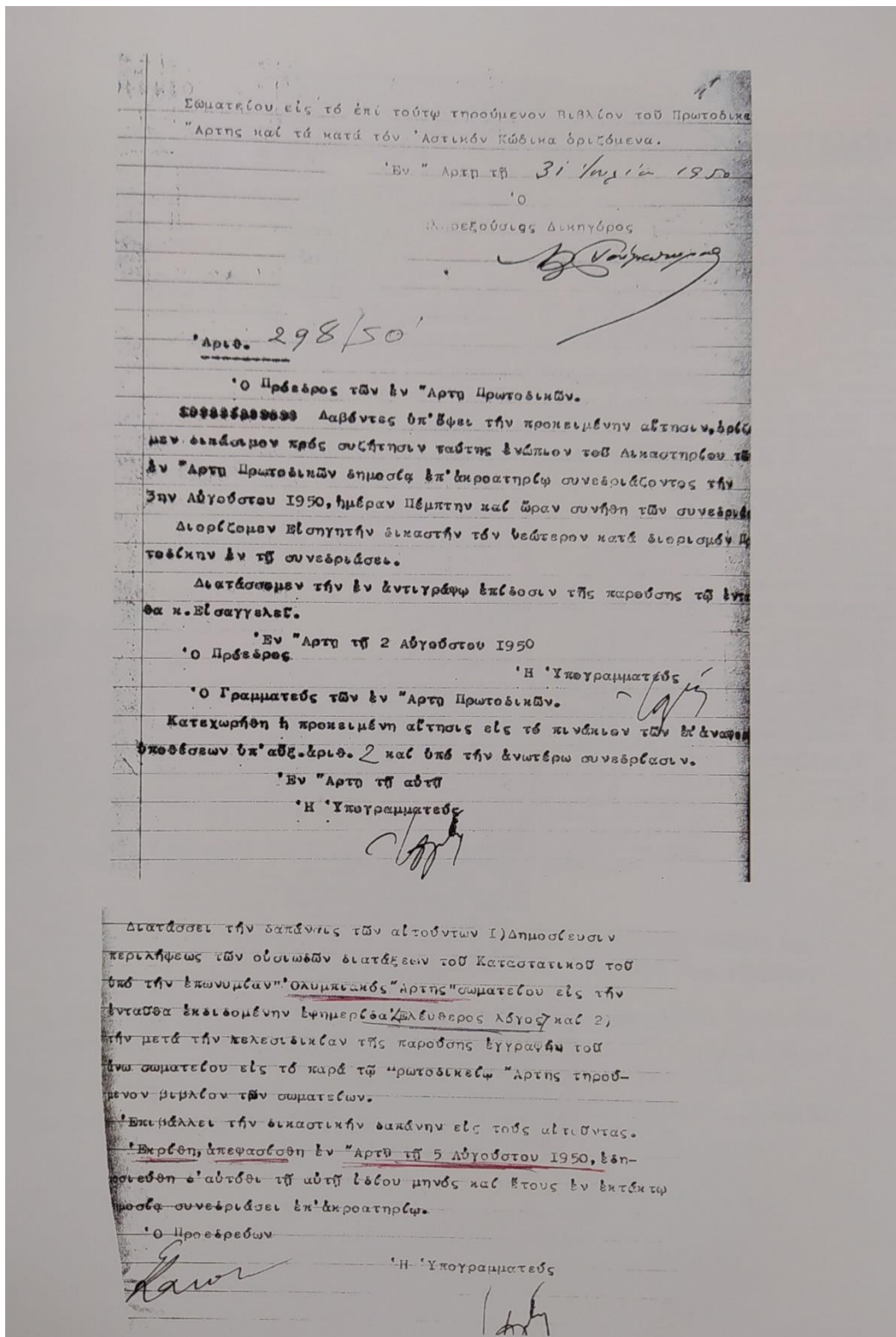
Α ἴ τ η σ ι ς
 Του Σωματείου υπό την επωνυμίαν " Σύλλογος
 'Αθλητικός 'Ο 'Ολυμπιακός "Αρτης" 'Επιπροσωπο-
 μένου υπό της Διοικήσεως αὐτῆς 'Επιτροπῆς
 1) 'Αθανασίου Γαβοιῆλ , 2) 'Αθανασίου Ζάγγη
 3) Βασιλείου Κατσαντεύση, κατοίκων "Αρτης"

τὴν 14ην 'Ιουλίου ἐνεστῶτος ἔτους 1950, συνήλθον
 ἐν "Αρτη ὑπὸ τὰ εἴκοσι (20) φυσικά πρόσωπα, ἅπαντες "Ελλη-
 νες πολῖται καὶ φίλαθλοι, ἅτινα ἔχοντα τὰ κατά νόμον προ-
 σόντα ἔδρυσαν Σωματεῖον ὑπὸ τὴν 'Επωνυμίαν " Σύλλογος
 'Αθλητικός ὁ 'Ολυμπιακός "Αρτης" ἔδρα ἔχον τὴν πόλιν "Αρτης
 καὶ σκοπὸν τὴν σωματικὴν ἀσκήσιν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς νεότη-
 τος, συνέταξαν κατὰ νόμον τὸ περί τῆς λειτουργίας αὐτοῦ
 καταστατικὸν καὶ ἐφήρησαν τοῦτο ἐξ ἄρθρων 33 συγ-
 κείμενον καὶ ἀκολουθῶς ἐξέλεξαν ἡμᾶς ὡς προσωρινὴν Διοίκη-
 σιν τοῦ Συλλόγου ἵνα ἐπιληφθῶμεν διὰ τὴν δικαστικὴν ἐνέρ-
 γειαν πρὸς ἀπόκτησιν προσωπικότητος τοῦ Συλλόγου.-

Ἐπειδὴ τὸ Σωματεῖον συνέστη κατὰ Νόμον ὁ δὲ σκοπὸς
 αὐτοῦ δὲν ἀπαγορεύεται ὑπὸ τοῦ Νόμου καὶ τῆς ἠθικῆς.
 Ἐπειδὴ ὑπεβάλλομεν τὸ κατὰ Νόμον Δικαιολογητικὸν
 , καταστατικὸν εἰς διπλοῦν, ἀντίγραφον Πρακτικοῦ ἰδρύσεως
 καθὼς καὶ πίνακα τῶν ὀνομάτων τῶν μελῶν Διοικήσεως καὶ
 ἰδρυτῶν

ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΣ ΑΡΤΗΣ
 Δ ι ἄ τ α ῦ τ α
 Λ ι τ ο ῦ μ ε θ α

Ἀναγνωρισμένου Δικαστικῶς τοῦ Σωματείου καὶ ἐγ-
 κρινομένου τοῦ καταστατικοῦ αὐτοῦ νά διαταχθῇ ἡ ἐγγραφή του

134

Ἡ δημιουργία των δύο νέων ποδοσφαιρικών σωματείων πιστοποιεί ότι, το ενδιαφέρον για τον αθλητισμό στην πόλη, γίνεται ολοένα και εντονότερο.

¹³⁴ Κώστας Μπανιάς, *Ὀλυμπιακὸς Ἄρτας. - Ἀθλητικὴ ἱστορία. - 1950-1960.* Ἄνευ ἐκδόσεων. Ἄρτα 2010, σελ. 66-67.

Στη συνέχεια παρατίθενται ορισμένες φωτογραφίες, σχετικά με τις συνθέσεις των τριών ομάδων κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1950:

135

136

¹³⁵ Κώστας Μπανιάς, *Ολυμπιακός Άρτας.-Αθλητική ιστορία.-* 1950-1960. ό. π, σ. 34.

¹³⁶ Στο ίδιο, σ. 46.

2^{ου}
ΔΟΜΑΔΑ
 Η
ΟΥΛΙΚΗ
ΤΕΡΩ
 ΕΓΓΛΟΣ
ΑΜΒΟΣ
 ΤΗΣ
ΙΚΗΣ
ΚΚΛΑΚΗ
ΤΕΡΩ
 ταινία
 σου μεγαλείει
 θέαμα.

Ο ΠΑΝΑΜΒΡΑΚΙΚΟΣ ΑΡΤΗΣ ΜΕ ΤΕΡΜΑΤΑ 2-0 ΑΠΕΚΛΕΙΣΕ ΤΟΥ ΚΥΠΕΛΛΟΥ ΤΩΝ ΠΑΓΚΟΡΙΝΘΙΑΚΩΝ

ΚΟΡΙΝΘΟΣ 1 (του ανταποκριτού μας). — Ο πρωταθλητής Αρτιστικός Παναμβρακικός ηττήθηκε σήμερα (χθές) αντίθετα εις όλην κριτική από τον Παναμβρακικό Αρτή με 2-0 (1-0).

Ο αγών ητο σκληρός, διέφερε δε κατά το μεγαλύτερο διάστημα με ελλοσφάν υπεροχήν του Παναμβρακικού, ο οποίος όμως δεν ήδυνήθη να επιτύχη τέρμα λόγω της καταπληκτικής άσπασίας των κεντρικών του.

Η ομάδα του Παναμβρακικού ηττημένη με σφοδρότατον ηρωισμόν και έπιτυχε να σκοράρει τούς 1-0 σκορικός αντίπαλός της με δύο τέρματα και έπιτυχε οι παίκται της Σακκάς 1' και Κατωπόδης Β0'.

Την ομάδα της Αρτης συνάβειον περί τούς Εκατό περίπου

όπαδοί της μεταξύ των οποίων η. το και ο παλαιότερος τρίτος μπακ Καρολάκης. Από τους παίκταις του κερπτού διακρίθησαν οι Σακκάς, Κατωπόδης και Τζαχρήτας ενώ από την ομάδα του Παναμβρακικού καλύτεροι ήσαν οι Κόης, Νέλης και κατά δεύτερον λόγον ο Κόλλιας.

Ο διακτητής κ. Νικηφοράκης έπιπαισε σε σφάλματα.

Οι αντίπαλοι: ΠΑΝΑΜΒΡΑΚΙΚΟΣ: Κίρης, Βάρδιας, Κυρίτης, Τζαχρήτας, Πριόβολος, Νάγος, Παπαγεωργίου, Σακκάς, Κατωπόδης, Κοττογιώργος, Ζέρβας.

ΠΑΓΚΟΡΙΝΘΙΑΚΟΣ: Δέβης, Μιχαλάκης, Αναστασάπουλος, Νικολάου, Μοκιάκης, Νέλης, Βασιλείου, Τσιόνος, Μαντάς, Κόης, Κόλλιας.

Τ. ΛΑΜΠΟΣ

1959

Ο ΠΑΝΑΜΒΡΑΚΙΚΟΣ ΑΦΟΥ ΑΠΕΚΛΕΙΣΕ ΤΟΝ ΠΑΓΚΟΡΙΝΘΙΑΚΟΝ ΕΝΙΚΗΣΕ ΜΕ 3-2 ΣΤΟ ΚΥΠΕΛΛΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΑΝΑΙΤΩΛΙΚΟΝ Η ΝΙΚΗ ΚΑΤΕΚΤΗΘΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΡΑΤΑΣΙΝ

ΑΡΤΑ (Του έπιστάμενου μας και του ανταποκριτού μας). — Ο Παναμβρακικός έπέκλεισε από το Κύπελλον Έλλάδος και τον Παναϊτωλικόν με 3-2, κατόπιν παρατάσεως. Είς το κανονικό χρονικό διάστημα ο αγών έληξε ισόπαλος 2-2.

Χαρακτηριστικόν είναι το γεγονός ότι εις το α' ημίχρονο προηγείτο ο Παναϊτωλικός, με 2-0.

Ο αγών υπήρξεν πολύ πεισματώδης. Ο Παναμβρακικός έπαιξε καλύτερα εις το β' ημίχρονον και εις την παράτασι.

Οι φίλαθλοι έχαιρέτησαν με έξολλο ένθουσιασμό την νίκη του Παναμβρακικού.

Είς το α' ημίχρονον ο Παναϊτωλικός υπερίκην διαφράς.

Τα τέρματα του Παναϊτωλικού έσημείωσαν ο Τασούλης, ή οποίος ήτο και έπί τούς καλύτερους παίκτης του αγώνος.

Τα τέρματα του Παναμβρακι-

κού έσημείωσαν οι Ζέρβας (2) και Σακκάς. Διά το τρίτο τέρμα εϊθύνεται ο τερματοφύλακος του Παναϊτωλικού Τζάνης.

Από την νικητήρια διακρίθησαν οι Τζαχρήτας, Βάρδιας, Νάγος και Παπαγεωργίου. Διαιτητής ήτο ο Αθηνάος κ. Σταβάτος, πάλλυ καλός.

Αι ομάδες: ΠΑΝΑΜΒΡΑΚΙΚΟΣ: Ζέρβας, Βάρδιας, Τζαχρήτας, Κυρίτης, Πριόβολος, Νάγος, Παπακώστας, Παπαγεωργίου, Σακκάς, Κοττογιώργος και Ζέρβας.

ΠΑΝΑΙΤΩΛΙΚΟΣ: Τζάνης, Δούκας, Γιαννόπουλος, Αύγερινός, Δρόσος, Φόκος, Γκίκας, Μπάβας, Παπαδόπουλος, Καμπούρας και Τασούλης.

— Την Τετάρτη, έπί εόκαιρία της έαρης της Αγίας Θεοδώρας, ο Παναμβρακικός αντιμετώπιζει το Λιμενικό Σώμα.

Μ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ Δ. ΠΑΝΟΥΤΣΟΣ

¹³⁷ Κώστας Μπανιάς, Παναμβρακικός Άρτας. —Αθλητική ιστορία.-1945-1960. Άνευ εκδόσεων, Άρτα 2013, σ. 103.

138

¹³⁸ Κώστας Μπανιάς, *Αετός Άρτας - Αθλητική ιστορία - 1948-1960*. ό. π, σ. 66.

4. Ο αθλητισμός στην Ελλάδα και στην Άρτα το 1960

4.1 Ο αθλητισμός στην Ελλάδα

Τα προβλήματα που αντιμετώπιζε ο αθλητισμός εκείνη την εποχή, εντοπίζονται κυρίως σε δύο τομείς, στα στάδια και στην επαγγελματική ή μη ταυτότητα των αθλητών. Στο σημείο αυτό να ξεκαθαρίσω πως, όταν γίνεται αναφορά στον αθλητισμό εκείνης της εποχής, κατά κύριο λόγο η όλη συζήτηση περιστρέφεται γύρω από το ποδόσφαιρο. Εξάλλου, στη χώρα μας τα υπόλοιπα αθλήματα γνώρισαν ένα ενδιαφέρον και μία μεγαλύτερη απήχηση αρκετά χρόνια μετά το ποδόσφαιρο. Το ποδόσφαιρο, που αποκαλείται και ως «ο βασιλιάς των σπορ» είναι που σε μεγάλο βαθμό διαμορφώνει και τους φιλάθλους-υποστηρικτές μίας ομάδας. Σπάνιες είναι οι περιπτώσεις, που ένας νεαρός «καθοδηγείται» από το μπάσκετ ή το βόλεϊ για το ποια ομάδα θα επιλέξει να υποστηρίξει. Συνήθως τη θέση αυτή του «ρυθμιστικού παράγοντα» για την ομάδα, που επιλέγει κανείς να υποστηρίξει, κατέχει το ποδόσφαιρο.

Στην Ελλάδα την δεκαετία που εξετάζουμε (κυρίως αυτή του 1960) παρατηρείται μία τάση για αύξηση των ήδη υπαρχόντων σταδίων, με την κατασκευή νέων ή τις διορθωτικές κινήσεις στα αρχικά. Ένα εκ των παλαιότερων γηπέδων στη χώρα μας είναι το «Απόστολος Νικολαΐδης» και αποτελεί την ιστορική έδρα της ομάδας του Παναθηναϊκού. Το εν λόγω γήπεδο κτίστηκε το 1922 και για αρκετά χρόνια αποτελούσε το κέντρο για τα πλέον σημαντικά αθλητικά δρώμενα, τόσο σε εγχώριο, όσο και σε διεθνές επίπεδο ¹³⁹. Η ιστορική του σημασία, όσον αφορά τα γήπεδα στην Ελλάδα είναι τεράστια, καθώς απέκτησε πρώτο προβολείς, κατά το 1938 και το πρώτο που αντικατέστησε το χόμα με χλοοτάπητα, το 1958. Γενικότερα, στην Ελλάδα το ζήτημα με το χόμα ήταν έντονο σε όλες τις ομάδες για αρκετές δεκαετίες, ενώ μέχρι και πριν από λίγα χρόνια, αρκετές ομάδες στα τοπικά πρωταθλήματα είχαν χόμα, αντί για χλοοτάπητα.

Την ίδια εποχή (δεκαετία του 1920) χτίστηκαν και άλλα στάδια, όπως το Δημοτικό Στάδιο Κομοτηνής, ή το γήπεδο με την ονομασία «Παντελής Μαγουλάς» (1924) στο Βόλο, που ήταν ταυτόσημο με την εκεί ποδοσφαιρική και προσφυγική ομάδα, την

¹³⁹ Γήπεδο Λεωφόρου Αλεξάνδρας "Απόστολος Νικολαΐδης": <http://www.stadia.gr/leoforos/leoforos-gr.html>. (04/08/2022).

Νίκη Βόλου¹⁴⁰. Ακόμη το Δημοτικό Στάδιο Βέροιας (1925), που εν πολλοίς οφείλει την αξιοποίησή του ως αθλητικό χώρο, στο μουσικο-γυμναστικό Σύλλογο «*Μέγας Αλέξανδρος*»¹⁴¹ και το Δημοτικό Στάδιο Σερρών (1926)¹⁴², του Παναιτωλικού (1930) και το Δημοτικό Στάδιο Καρδίτσας (1930), το Δημοτικό Στάδιο Ρόδου «*Διαγόρας*» (1932), το οποίο μάλιστα είχε περιμετρικά και πίστα ποδηλατοδρομίου¹⁴³!

Το Στάδιο Νέας Σμύρνης (1939), το «*Κώστας Δαβουρλής*» στην Πάτρα (1939), το Δημοτικό Στάδιο Περιστερίου (1947), το Γήπεδο «*Γεώργιος Καμάρας*» (1948), το Δημοτικό Στάδιο Τρικάλων (1950), το Γήπεδο «*Κλεάνθης Βικελίδης*» (1951), το Δημοτικό Στάδιο Αιγίου (1951), το Γήπεδο «*Θεόδωρος Βαρδινογιάννης*» (1951) και το Εθνικό Στάδιο Ιωαννίνων «*Οι Ζωσιμάδες*» (1952). Το τελευταίο παρουσιάζει μία αρκετά ενδιαφέρουσα ιστορία, καθώς είναι ένα ζήτημα, που απασχολεί την πόλη των Ιωαννίνων ήδη από το 1929, ενώ αποτέλεσε πρόβλημα η μη χρηματοδότηση και η σύγκριση (εις βάρος των Ιωαννίνων) με τα Στάδια, που υπήρχαν στις γειτονικές πόλεις της Πρέβεζας και της Άρτας¹⁴⁴.

Το Δημοτικό Στάδιο Λαμίας (1952), το Δημοτικό Στάδιο Λιβαδειάς (1952), το Γήπεδο Δόξας Δράμας (1953), το Δημοτικό Γήπεδο Περιβολίων (1959), το Γήπεδο Τούμπας (1959) συνθέτουν την γηπεδο-γεωγραφία της εποχής. Κατά την επόμενη δεκαετία, αυτή του 1960, αρχίζουν να κτίζονται και νέα γήπεδα, όπως το Εθνικό Κανταντζόγλειο Στάδιο (1960) ή το παλαιό «*Γεώργιος Καραϊσκάκης*»¹⁴⁵, που αρχικά λειτουργούσε ως ποδηλατοδρόμιο (ήταν μάλιστα το πιο γνωστό στη χώρα) από το 1895 και στη συνέχεια ανακατασκευάστηκε και μετατράπηκε σε ποδοσφαιρικό Στάδιο, το 1964.

Αρχικά, το συμπέρασμα που προκύπτει, σχετίζεται με την αγάπη των ανθρώπων, ανεξαρτήτως της περιοχής, για τον αθλητισμό. Για τα δεδομένα της Ελλάδας, κυρίως σε οικονομικό επίπεδο εκείνες τις δεκαετίες, η ύπαρξη τόσων Σταδίων οπωσδήποτε κρίνεται ως σημαντική, καθώς βρίσκονταν, σε πολλές και μακρινές (μεταξύ τους)

¹⁴⁰ Γήπεδο Νίκης "Παντελής Μαγουλάς". <http://www.stadia.gr/nikivolou/nikivolou-gr.html>. (04/08/2022).

¹⁴¹ Στάδιο Βέροιας. <http://www.stadia.gr/veria/veria-gr.html>. (04/08/2022).

¹⁴² Γήπεδο Σερρών. <http://www.stadia.gr/serres/serres-gr.html>. (04/08/2022).

¹⁴³ Στάδιο Διαγόρα. <http://www.stadia.gr/rodos/rodos-gr.html>. (04/08/2022).

¹⁴⁴ Σπύρος Στεφόπουλος, *Ματιές και σκέψεις πάνω στην ιστορία. Ά τόμος. Η δεκαετία 1958-1967*. Ιωάννινα 1991, σ. 154-159.

¹⁴⁵ Νέο Στάδιο Καραϊσκάκη. <http://www.stadia.gr/karaiskaki/karaiskaki-gr.html>. (07/08/2022).

περιοχές, δείγμα τόσο της αγάπης όσο και της ανάγκης τους να νιώσουν πως αποτελούν μέρος μίας κοινότητας (ή κοινωνικής ομάδας).

Στα τέλη της δεκαετίας του 1950 και στις αρχές του 1960 παρατηρείται μαζική κατασκευή αθλητικών χώρων, καθώς τη στιγμή που η χώρα κατόρθωσε να αποκαταστήσει την οικονομία της, έστω και μέσω της εφαρμογής ενός εξωτερικού πλάνου, στράφηκε και στον αθλητισμό, τόσο από άποψης ενδιαφέροντος, όσο και από άποψης δαπάνης για τις αθλητικές εγκαταστάσεις.

Έντονο ενδιαφέρον παρουσιάζει και το γεγονός ότι, τα περισσότερα από αυτά τα Στάδια ήταν Δημοτικά και όχι Εθνικά. Από αυτό το στοιχείο προκύπτουν δύο συμπεράσματα. Αρχικά, ότι το Κράτος εκείνη την περίοδο είτε δεν ήθελε, είτε δεν ήταν σε θέση, να αναλάβει ζητήματα και υποχρεώσεις γύρω από τον αθλητισμό. Έπειτα, σε δεύτερο βαθμό, πως οι φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης ήταν εκείνοι, που είχαν υπό την εποπτεία τους, τον έλεγχο και την ευθύνη για τη συντήρηση, χρηματοδότηση και βελτίωση των Σταδίων, από τη στιγμή που ήταν Δημοτικά.

Ένα άλλο πρόβλημα για τον αθλητισμό στην Ελλάδα της εποχής σχετίζεται με το βαθμό του επαγγελματικού αθλητισμού. Για πολλά χρόνια το ποδόσφαιρο και γενικότερα ο αθλητισμός στη χώρα μας λειτουργούσαν σε μία πλήρως ερασιτεχνική βάση. Μάλιστα από το 1959 έως το 1979, δηλαδή για μία εικοσαετία, το πρωτάθλημά μας ναί μεν διεξαγόταν σε επίπεδο πανεθνικό (ως «*Α Εθνική*»), πλην όμως δεν ήταν επαγγελματικό. Αυτό σήμαινε πως, οι εκάστοτε ποδοσφαιριστές των ομάδων δεν ήταν σε θέση να διεκδικούν κάποια χρηματική αμοιβή ή έπαθλο για τη συμμετοχή τους στα αθλητικά δρώμενα, ή στην περίπτωση κάποιας σημαντικής επιτυχίας, όπως για παράδειγμα η κατάκτηση ενός τίτλου. Μάλιστα πολλές φορές οι αθλητές ενδεχομένως να μην γνώριζαν πως, ήταν στις κλήσεις του Συλλόγου τους ή της Εθνικής και ο μόνος τρόπος να το πληροφορηθούν, ήταν να διαβάσουν την εφημερίδα και να δουν το όνομά τους, ενώ και η μπάλα που χρησιμοποιούνταν, συνήθως ήταν χρησιμοποιημένη, από πλήθος προηγούμενων αναμετρήσεων. Στην Ελλάδα το πρωτάθλημα ποδοσφαίρου έγινε επαγγελματικό το καλοκαίρι του 1979. Η συγκεκριμένη χρονολογία πιστοποιεί και το πόσο μεγάλη καθυστέρηση είχε η χώρα μας σε αυτό το κομμάτι, αν ληφθεί υπόψιν ότι, στην Αγγλία οι προσπάθειες για

επαγγελματικό πρωτάθλημα είχαν γίνει ήδη από τα τέλη του 19ου αιώνα, δηλαδή έναν αιώνα πριν¹⁴⁶!

Όλα αυτά τα ζητήματα, δηλαδή η επάρκεια ή μη των όποιων αθλητικών εγκαταστάσεων της εποχής (με την πλειοψηφία τους να αντικαθιστούν αρκετά χρόνια ή και δεκαετίες ακόμη το χώμα με χλοοτάπητα), τα Στάδια και το εάν και κατά πόσο βρίσκονταν υπό την εποπτεία και την αρμοδιότητα του Κράτους ή των φορέων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, το καθεστώς (επαγγελματικό ή ερασιτεχνικό) των αθλητών, είναι δεδομένα, τα οποία λιγότερο ή περισσότερο, αν όχι όλοι σίγουρα αρκετοί, γνωρίζουν ή τα υποπτεύονταν.

4.2 Το αρτινό ποδόσφαιρο και η ίδρυση της Αναγέννησης

Κατά την δεκαετία του 1950 το αρτινό ποδόσφαιρο αντιπροσωπευόταν από τρεις Συλλόγους. Επρόκειτο για τους Α.Ο. Παναμβρακικό (εμφάνιση μπλε και άσπρο), Α.Ο. Αετό (εμφάνιση πράσινο και άσπρο) και Α.Ο. Ολυμπιακό (εμφάνιση κόκκινο και άσπρο). Για μία μικρή πόλη όπως ήταν η Άρτα, η πραγματικότητα αυτή ήταν εξαιρετικά ενδιαφέρουσα, ενώ η αντιπαλότητα των τριών ποδοσφαιρικών Συλλόγων¹⁴⁷. Στις φωτογραφίες που παρατίθενται, φαίνονται οι τρεις ομάδες, οι οποίες προϋπήρχαν, κατά το δεύτερο μισό και τα τέλη της δεκαετίας του 1950:

¹⁴⁶ Έτσι άρχισαν όλα στο αγγλικό πρωτάθλημα: Μια ιδέα, μια επιστολή, που άλλαξε το ποδόσφαιρο! <https://www.bnsports.gr/retro-stories/articles/606834/etsi-arxisan-ola-sto-aggliko-protathlima-mia-idea-pou-allakse-to-podosfairo>. (27/07/2022).

¹⁴⁷ Ντίνος Γιώτης, *Μία ζωή Αναγέννηση. Η Ιστορία της Αναγέννησης Άρτας*. 2019, σ.15.

148

149

Μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1950 όλες οι ποδοσφαιρικές αναμετρήσεις, οι οποίες διεξάγονταν στην Ήπειρο, ήταν φιλικού χαρακτήρα. Κατά τη δεκαετία του 1950 αυτή η κατάσταση αρχίζει σταδιακά να αλλάζει. Το 1952 ιδρύεται η Ένωση Ποδοσφαιρικών Σωματείων Ηπείρου (Ε.Π.Σ.ΗΠ.) και πλέον ο αθλητισμός της περιοχής αλλάζει μορφή και διαμορφώνεται πάνω σε νέες βάσεις. Ουσιαστικά είναι

¹⁴⁸ Στο ίδιο, σ. 16.

¹⁴⁹ Στο ίδιο, σ. 17.

το πρώτο βήμα για την ύπαρξη οργανωμένου αθλητισμού στην περιοχή. Την περίοδο 1953-1954 διεξάγεται το πρώτο πρωτάθλημα της ΕΠΣΗΠ και την πρώτη θέση καταλαμβάνει ο Παναμβρακικός. Αυτό το τοπικό πρωτάθλημα διεξαγόταν με δέκα ομάδες και συγκεκριμένα: Αβέρωφ, Ατρόμητος Ιωαννίνων, Ολυμπιακός Ιωαννίνων, Παναμβρακικός, Ολυμπιακός Άρτας, Αετός Άρτας, Νικόπολη, Ένωση Πρέβεζας, Λευκάτας, Τηλυκράτης. Ο Παναμβρακικός θεωρούνταν ως η κορυφαία ομάδα της πόλης, λόγω των επιτυχιών που είχε στο εν λόγω πρωτάθλημα. Αυτές οι επιτυχίες πιστοποιούνται από την κάτωθι εικόνα:

1957

Ο «ΑΕΤΟΣ» ΑΡΤΗΣ ΕΚΟΠΙΑΣΕ ΠΟΛΥ ΝΑ ΚΑΤΑΒΑΛΕΙ ΤΗΝ ΙΣΧΥΡΑΝ ΟΜΑΔΑ ΤΟΥ ΠΑΝΑΜΒΡΑΚΙΚΟΥ 2-1

ΑΡΤΑ (ΤΟΥ ΑΝΤΙΠΙΤΟΥ ΜΑΣ).
 Ενώπιον πρωτοφανούς συγκεν-
 τρώσεως φιλάθλων και μέσα σε
 μια ηλεκτρισμένη ατμόσφαιρα ο
 «Αετός» Αρτης έτετυχε να επι-
 δληθή με 2-1 (2-1) της ενδε-
 κάρου του Π.Α.Ο.Α., διά το πρω-
 τάθλημα «Αρτης». Το αποτέλεσμα
 άδικει την ήττηθείσα, η οποία έ-
 κράτησε την έδαφικήν και τεχνι-
 κήν υπεροχήν. Ο αγών, όστις δι-
 εξήχη στο γήπεδον της πόλεως
 μας κατά το α' ημίχρονον ήτο
 αρκετά καλός. Ο Π.Α.Ο.Α. εκρά-
 τησε την υπεροχήν, αλλά ο νικη-
 τής ήτο άποτελεσματικός.
 Κατά το β' ημίχρονον ο αγών
 ήτο μέτριος και οι νικηται παρά
 την υπεροχήν των αντιπάλων, δι-
 εφύλαξαν την νικην, μιά μεγάλη
 νικη, που τους άνοιξε τα φτερά
 προς τον τίτλον του πρωταθλη-
 τού.

Εύθως με την σέντραν, η πεν-
 τάς του «Αετού» επιτίθεται, ο Πα-
 παϊωάννου τροφοδοτεί τον Μαστρο-
 γιάννη κι' αυτός τα δικά του. ενώ
 οι παίκτοι του «Αετού» παηγυρι-
 ζουν. Οι του «Αετού» επιτίθενται,
 αλλά άκάρπως και από το 3' ο
 Π.Α.Ο.Α. αναλαμβάνει την υπε-
 ροχήν, με ωραίους συνδυασμούς,
 αλλά χωρίς άποτελεσμα. Ωραίοι
 συνδυασμοί των κυνηγών, χάνον-
 ται, μια φορά ο Σταμούλης δύο
 φορές ο Ζέρβας χάνουν μοναδικές
 ευκαιρίες. Στο 25' ένας ωραιό-
 ττος συνδυασμός Ζέρβα - Παπα-
 γεωργίου - Σταμούλη, κεφάλια
 του τελευταίου, και η Ισοφαρία
 είναι γεγονός.

Οι του Π.Α.Ο.Α. επιτίθενται
 συνεχώς, αλλά η άμυνα του «Αε-
 τού» ανώνίζεται με ζεσι, ενώ οι
 κυνηγοί του Π.Α.Ο.Α. χάνουν ευ-
 καιρίας. Από το 30' ο νικητής
 άνσλομθάνει την υπεροχήν και
 στο 34' ένας συνδυασμός Παπα-
 γιωάννου - Ρέντζου σουτ του τε-
 λευταίου και ο «Αετός» προηγι-
 ται με 2-1. Στο τελευταίο 5λε-
 πτο ο αγών κύλησε μοιρασμένος.

Κατά το β' ημίχρονον έδρασαν
 κυρίως οι δύο άμυναί, ίδιως του
 νικητού. Αί επιθετικί των δύο εν-

δεκάδων ήσαν άσύμμετοι και με-
 νον με άτομικές προσπάθειες επι-
 τίθεντο, και κατά το ημίχρονον
 τούτο ο Π.Α.Ο.Α. εκράτησε την
 υπεροχήν, αλλά άποτελεσμα μη-
 δέν. Ένα φάουλ του Ζέρβα στην
 δοκό και πέντε μοναδικές ευκαι-
 ρίες των κυνηγών του Π.Α.Ο.Α.
 έχασαν και η λήξις του αγώ-
 νος βρισκει τον «Αετον» νικητήν
 και τους όπαδους του παηγυρι-
 ζοντας.

Ο νικητής εκέρδισε την νικην
 διότι κυτήγησε την μάλλα με
 ένθουσιασμό και πίστη. Καλύτε-
 ροι ο Παπαϊωάννου, Μαστρογιάν-
 νης, Κώνστας και Κεφάλας.

Ο ήττηθείς δεν ικανοποίησε,
 αλλά το άποτελεσμα τον άδικει.
 Αί ομάδες:

ΑΕΤΟΣ: Κεφάλας I και II,
 Μπεκας, Αμθράζης, Κώνστας,
 Παπαδημητρίου, Μυλωνάς, Μπαρ-
 τζώκας, Μαστρογιάννης, Παπαϊω-
 άννου, Ρέντζος.

Π.Α.Ο.Α.: Γιαννούλης, Χλίτσος,
 Βαρθίς, Τζαχρήστας, Λέτσιος,
 Πριόβολος, Κυριτσης, Σταμούλης,
 Ζέρβας, Ζάχος και Παταγεωργίου.
 Ο διαιτητής κ. Τάσικας (Ε.
 Π. Σ. Αθηνών) πολύ καλός.
 ΔΗΜ. ΠΑΝΟΥΤΣΟΣ

Το αξιοσημείωτο είναι ότι, παρά το γεγονός πως συμμετείχαν στο Κύπελλο Ελλάδος, εντούτοις ο πρωταθλητής δεν λάμβανε μέρος στην τελική φάση για την ανάδειξη της πρωταθλήτριας Ελλάδος. Σύμφωνα με την τότε μορφή του πρωταθλήματος, όλες οι ομάδες χωρίζονταν στα γεωγραφικά τους διαμερίσματα και οι πρωταθλητές, σε άλλες περιπτώσεις μία ομάδα και σε άλλες δύο (Αθήνα ή

¹⁵⁰ Κώστας Μπανιάς, *Παναμβρακικός Άρτας. -Αθλητική ιστορία.-1945-1960.* ό. π., σ. 95.

Θεσσαλονίκη), συμμετείχαν στην τελική φάση, σαν ένα μίνι τουρνουά των καλύτερων, για την ανάδειξη του πρωταθλητή.

Οι τρεις ποδοσφαιρικοί Σύλλογοι της Άρτας, κατά την ανατολή της δεκαετίας του 1960 ενώθηκαν για να δημιουργήσουν έναν νέο Σύλλογο, την Αναγέννηση Άρτας. Ασφαλώς, όταν γίνεται λόγος για μία συνένωση ομάδων και ειδικά εκείνη την εποχή, επρόκειτο για μία διαδικασία με αρκετές και μεγάλες δυσκολίες, κάποιες φορές και ανυπέρβλητες.

Για τον λόγο αυτό, η διαδικασία διαμόρφωσης ενός νέου Συλλόγου, ως απόρροια των τριών προϋπαρχόντων, δεν ήταν σε καμία περίπτωση εύκολη και χρειαζόταν λεπτούς χειρισμούς, από τους υπεύθυνους. Λόγω της έντονης αντιπαλότητας, κρινόταν αναγκαία η θέληση από ένα μεγάλο μέρος του τότε πληθυσμού της πόλης για την συγχώνευση.

4.3 Οι λόγοι της συγχώνευσης

Η παλαιότερη προσπάθεια για συνένωση των τριών ποδοσφαιρικών σωματείων χρονολογείται κατά το 1958¹⁵¹. Η συγχώνευση ήταν ένα αίτημα με σχετική απήχηση στην αρτινή κοινωνία της εποχής, καθώς η μεγαλύτερη μερίδα του κόσμου επιζητούσε την ύπαρξη μίας ομάδας, που θα μπορούσε να μετατραπεί σε σήμα-ορόσημο για την περιοχή και να την δοξάσει. Εξάλλου μέχρι τότε, οι αθλητικές διακρίσεις της περιοχής ήταν η κατάκτηση του νταμπλ (πρωτάθλημα και κύπελλο) της Ηπείρου, κατά τα έτη 1953 και 1956 και η πορεία έως τα προημιτελικά του Κυπέλλου Ελλάδος, το 1960. Η πορεία ανακόπηκε από την εντός έδρας ήττα από τον Απόλλωνα Αθηνών (Σμύρνης). Όλες αυτές οι επιτυχίες προέρχονταν από την ομάδα του Παναμβρακικού¹⁵².

Αυτές οι επιτυχίες του Παναμβρακικού, σε συνδυασμό με το ότι ήταν ο παλαιότερος, μετά το αθλητικό τμήμα του «ΣΚΟΥΦΑ», αθλητικός Σύλλογος της πόλης, αποτέλεσαν τις αιτίες, που ο Παναμβρακικός είχε την μεγαλύτερη υποστήριξη από τον αρτινό πληθυσμό. Για το λόγο αυτό δεν υπήρχε κάποια κοινωνική, επαγγελματική ή πληθυσμιακή ομάδα, ως σημείο αναφοράς για τους υποστηρικτές του. Και ο Αετός (έτος ιδρύσεως το 1948) σε γενικές γραμμές είχε υποστήριξη από αρκετά τμήματα του πληθυσμού της πόλης, αν και κατά κύριο λόγο βρήκε απήχηση

¹⁵¹ Ντίνος Γιώτης, *Μία ζωή Αναγέννηση. Η Ιστορία της Αναγέννησης Άρτας*, ό. π, σ. 15.

¹⁵² Στο ίδιο, σ. 15.

στους ορεινούς πληθυσμούς, οι οποίοι σταδιακά εγκαταστάθηκαν και ενσωματώθηκαν στην πόλη της Άρτας. Ο Ολυμπιακός είχε σαφώς μία πολύ περισσότερο ευδιάκριτη μάζα υποστήριξης, συγκριτικά με τους άλλους δύο Συλλόγους, καθώς οι κάτοικοι των Μελισσουργών (γνωστό χωριό της Άρτας) τον ίδρυσαν και επομένως τον υποστήριζαν.

Η συγχώνευση των συγκεκριμένων τριών αθλητικών Συλλόγων (κατά το καλοκαίρι του 1960) ήταν μία διαδικασία, που διήρκησε περίπου δύο έτη. Σε αυτό το σημείο να τονιστεί πως, καμία συγχώνευση δεν θα ήταν εφικτή, χωρίς της ύπαρξη ανθρώπων, οι οποίοι ήταν σε θέση να αντιληφθούν το κλίμα της εποχής στην πόλη και να έχουν ένα όραμα. Όσον αφορά το κλίμα της εποχής, η συγχώνευση και η δημιουργία ενός μεγαλύτερου και περισσότερο οργανωμένου Συλλόγου, εξ αυτών που υπήρχαν, ήταν μία λαϊκή απαίτηση, τόσο του κόσμου, όσο και των αθλητικών δημοσιογράφων της εποχής, που δραστηριοποιούνταν στην περιοχή. Σχετικά με το όραμα μερικών εκ των εκπροσώπων και των τριών Συλλόγων, υπήρχαν μέλη των Διοικήσεων, που μπορούσαν να αντιληφθούν ότι, η ύπαρξη μίας ομάδας θα προσέφερε πολλά θετικά στην πόλη, τόσο σε αθλητικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο.

Το αθλητικό γίνεται εύκολα αντιληπτό. Μία ομάδα, αντί για τρεις, συνεπώς και ολόκληρη η μάζα των υποστηρικτών των τριών αρχικών ομάδων ενοποιείται. Σε κοινωνικό, όμως, επίπεδο; Ο αθλητισμός είναι ένας τομέας, που επιδρά σε ολόκληρο το κοινωνικό φάσμα. Συνεπώς, οι όποιες κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές διαφοροποιήσεις, συρρικνώνονται ή και παύουν να υπάρχουν, πάντοτε στα πλαίσια των εκάστοτε αθλητικών δρωμένων. Επομένως, μία πιθανή συγχώνευση θα προσέδιδε στην ανάγκη και την επιθυμία της κοινωνίας για ενότητα, ένα είδος συμβολισμού.

Στις φωτογραφίες που ακολουθούν, από το προσωπικό αρχείο του κ. Θεόδωρου Μάλλιου, απεικονίζεται το καταστατικό της Αναγέννησης Άρτας. Επρόκειτο για το καταστατικό του 1968, το οποίο είναι πανομοιότυπο με το αρχικό του 1960, που δυστυχώς δεν σώζεται.

Αρθρο 1ο

ΙΔΡΥΣΗ - ΕΠΩΝΥΜΙΑ - ΕΔΡΑ - ΣΚΟΠΟΣ

1. Ιδρύεται στην Αρτα φίλαθλο σωματείο με την επωνυμία "ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΟΣ ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ - ΑΝΑΓΕΝΗΣΙΣ", που προήλθε από την συγχώνευση του "ΠΑΝΑΜΒΡΑΚΙΚΟΥ Α.Ο ΑΡΤΑΣ", που ιδρύθηκε τό 1928 υστερα από τον διαχωρισμό των αθλητικών τμημάτων του σημερινού Μουσικοφιλολογικού Συλλόγου "ΣΚΟΥΦΑΣ", ίδρυσης 1896, του Α.Ο ΑΕΤΟΣ ΑΡΤΑΣ και "ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΥ Α.Ο ΑΡΤΑΣ", που ελαβε χώρα τό 1960 και εδρεύει στην πόλη τής Αρτας.

2. Σκόπος του σωματείου είναι η σύμμετρη και αρμονική ανάπτυξη των σωματινών και ψυχικών δυνάμεων και δεξιοτήτων των μελών και η δημιουργία ισχυρών και ηθικών χαρακτήρων με την χρησιμοποίηση τής Γυμναστικής, τής Αγωνιστικής και λοιπών ασκήσεων σε συνδυασμό προς την εφαρμογή μορφωτικού προγράμματος επί των αθλουμένων.

3. Τό σωματείο έχει διοικητική και οικονομική αυτονομία, τήν λειτουργία του διέπει μόνο τό παρόν καταστατικό και η νομοθεσία περί σωματείων.

Επέμβαση ετέρου σωματείου ανεξαρτητως βαθμού, είς τήν αυτονομία του ταύτη, ανευ διατάξεως του νόμου παρεκτικής τούτου δικαιώματος, δέν γίνεται αποδεκτή, υποχρεωτικώς δέ εκάστοτε απορρίπτεται υπό της Διοικήσεως τούτου.

4) Τό σωματείο έχει περιοριστικώς τόν ως ανω σκοπόν. Απαγορεύεται απολύτως πάσα παρέκκλιση εκ του σκοπού τούτου, ανευ τροποποιήσεως του παρόντος, ιδία δέ η ανάμιξις αυτού είς τήν πολιτική,

5. Η επίτευξη των σκοπών του σωματείου γίνεται με την ίδρυση αθλητικών χώρων και λοιπών εγκαταστάσεων πάσης φύσεως. Επίσης με διαλέξεις και εκδόσεις εντύπων καθώς και με την παραγωγή

οπτικο ακουστικών μέσων υπέρ του αθλητισμού και του Ολυμπιακού Πνεύματος.

Για την επίτευξη των σκοπών του σωματείου διατηρείται η λειτουργία των εξής αγωνιστικών τμημάτων:

α) Ποδοσφαιρικού

β) Στίβου

γ) Αθλοπαιδιών (Μπάσκετ, βόλλεϋ, χάντ-μπόλ)

δ) Κολυμβητικού

ε) Ποδηλατικού

ως και κάθε άλλου αθλήματος που έχει αναγνωρισθεί από την Δ.Ο.Ε και αποτελεί Ολυμπιακό άθλημα.

Η λειτουργία των τμημάτων αθλοπαιδιών, στίβου, κολυμβητικού, ποδηλατικού ως και κάθε άλλου αθλήματος, εκτός του ποδοσφαίρου, ρυθμίζονται ειδικότερα στο άρθρο 4, α

Ίδρυση νέων αγωνιστικών τμημάτων, η κατάργηση λειτουργούντων γίνεται μόνο με τροποποίηση του παρόντος, αποφάσει της Γενικής Συνελεύσεως.

6. Το Σωματείο υφίσταται εφόσον τα τακτικά μέλη αυτού δεν είναι ελάσσονα των είκοσι, τα δέ αθλούμενα τοιαύτα ελάσσονα των τριάντων, συμμετέχει δέ τακτικώς εις τα οικεία πρωταθλήματα ατομικών και ομαδικών αγωνισμάτων, ως οι κανονισμοί και ο Νόμος ορίζου

Άρθρο 2ο

ΜΕΛΗ - ΒΙΣΘΟΔΟΣ - ΑΠΟΚΩΡΙΣΗ - ΑΠΟΘΘΟΗ - ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ - ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ:

Ι. Τα μέλη του σωματείου είναι επίτιμα, τακτικά, πάρεδρα και αθλούμενα

α) Επίτιμα μέλη ανακηρύσσονται παρά της Γεν. Συνελεύσεως οι παράσχοντας εξαιρέτους υπηρεσίας διά την εν γένει προαγωγή του αθλητισμού ή του σωματείου.

β) Τακτικά μέλη δύνανται να εγγραφώσι πάντες ασχέτως φύλου, οι έχοντες συμπληρώσει τὸ εικοστόν πρῶτον ἔτος τῆς ηλικίας τῶν

εφόσον δέν συντρέχει εν τώ προσώπῳ των νόμιμο κώλυμα η απαγόρευσις. Ταύτα εγγράφονται κατόπιν αποφάσεως τῆς Γεν. Συνελεύσεως μετά συμπλήρωσιν θητείας ενός ετους ως παρέδρων μελών.

γ) Πάρεδρα μέλη εγγράφονται πάντες ασχέτως φύλλου, εφόσον συνεπλήρωσαν τήν νόμιμον ηλικίαν καί δέν συντρέχει εν τώ προσώπῳ των κώλυμα η απαγόρευσις. Εγγράφονται δι αποφάσεως τού ΔΣ καταχωρημένης στά πρακτικά.

δ) Αθλούμενα μέλη είναι πάντες οι αθλητές τού σωματείου οτινες δέν αποτελούν τακτικά η πάρεδρα μέλη. Πόμο: τά τακτικά μέλη έχουν τό δικαίωμα τού μετέχειν, στάς Γεν. Συνελεύσεις ως καί τού εκλέγειν καί εκλέγεσθαι, εφόσον, εξεπλήρωσαν τάς πρός τό ταμείο τού σωματείου υποχρεώσεις των. Ο αριθμός τών παρέδρων μελών είναι απεριόριστος. Ο αριθμός τών τακτικών μελών είναι απεριόριστος.

2. Τά τακτικά η πάρεδρα μέλη υποχρεούνται στήν καταβολή ποσού δρχ. διακοσίων (200) δι εγγραφήν καί προσού δρχ. εκατό (100) διά μηνιαία συνδρομή πρός τό σωματείο. Τό ποσόν, τούτο διπλασιάζεται ανευ ετέρας αποφάσεως εφόσον τό Σωματείο διατηρεί νομίμως τμήμα αμειβομένων αθλητών.

Τά μέλη υποχρεούνται α)νά καταβάλλουν τάς πρός τό σωματείον συνδρομάς των. β)νά μετέχουν τών Γεν. Συνελεύσεων εφόσον είναι τακτικά καί γ)νά συμμορφώνονται πρός τό καταστατικό τού σωματείου.

3. Η παράλειψη καταβολής τῆς μηνιαίας συνδρομῆς τού μέλους επί τρίμηνο, συνεπάγεται τήν διαγραφή τούτου μετά προηγούμενη εγγραφή επί αποδείξει, ειδοποίησης αυτού.

4. Τά μή αθλούμενα τακτικά μέλη τού σωματείου δικαιούνται, κατ'ά τά υπό τού Πόμου οριζόμενα νά εκλέγονται υπό τού Διοικητικού Συμβουλίου, ως αντιπρόσωποι τούτου, πρός συμμετοχή στήν συνέλευση καί εκλογή των είς τήν διοίκησιν τών Ενώσεων η Ομοσπονδιών κλπ. αν τό σωματείον φυγχάνει μέλος, εφόσον συνε-

πλήρωςαν διενεργήσαν ως τακτικά μέλη τού σωματείου καὶ δια-
μένουσι μονίμως τὴν τελευταία διενεργήσαν
ἐν τῇ περιοχῇ τῆς ἐδρας αὐτοῦ, πλην ἂν ἄλλως ορί-
ζεται ὑπὸ τού νόμου.

Ἀρθρο 3ο

ΠΟΡΟΪ:

1. Πόροι τού σωματείου εἶναι:

α) Τὰ ποσὰ τὰ προερχόμενα ἐξ ἐγγραφῶν, συνδρομῶν ἢ ἐκτάκτων
εἰσφορῶν τῶν μελῶν.

β) Λί κρατικά, δημοτικά ἢ κοινωτικά ἐπιχορηγήσεις καὶ

γ) Δωρεὰ ἢ κληροδοτήματα, ὡς καὶ πάσα ἄλλη εἰσπραξίς προε-
ρχομένη ἀπὸ νόμιμοις αἰτίαι.

2. Δωρεὰ ἢ διαθήκαι ὑποχρῶσαι τὸ σωματεῖον εἰς ἐνεργείας
ἀντιβαίνουσας πρὸς τοὺς σκοποὺς του, δὲν γίνονται δεκταί.

3. Ἡ ἀκίνητος περιουσία τού σωματείου αποκτάται, μεταβιβάζεται
ἢ πωλεῖται διὰ λογαριασμό του, μόνο κατόπιν ἀποφάσεως τῆς
Γεν. Συνελεύσεως.

4. Τὰ κεφάλαια τού σωματείου διατίθενται μόνο κατόπιν δικαι-
ολογημένης ἀποφάσεως τού ΔΣ καταχωρούμενης εἰς τὰ πρακτικά
ὑπὲρ τῶν σκοπῶν του.

Ἀρθρο 4ο

ΔΙΟΙΚΗΣΗ

1. Τὸ Σωματεῖο διοικεῖται ἀπὸ δεκαπενταμελές (15) Διοικητικὸ
Συμβούλιο ἀποτελούμενο ἀπὸ τὸν Πρόεδρο, Ἀντιπρόεδρο, Γεν. Γραμ-
ματέα, Εἰδικὸν Γραμματέα, Ταμίαν καὶ Συμβούλους.

2. Πέντε (5) μέρες τὸ βραδύτερο, μετὰ τὴν Γεν. Συνέλευσιν, συνέ-
ρχεται τὸ ἐκλεγέν ΔΣ καὶ συγκροτεῖται σὲ σῶμα, διὰ τῆς ἐκλογῆς
τού Προέδρου, Ἀντιπροέδρου, Γεν. Γραμματέως, Εἰδικοῦ Γραμματέως,
Ταμίαν καὶ τῶν ὑπολοθῶν συμβούλων.

3. Τὸ ΔΣ εὐρίσκειται ἐν ἀπαρτίαι ὡς παρίστανται οκτῶ (8) τοῦλά-
χιστον μέλη αὐτοῦ. Κατὰ τὴν πρώτη ἀπὸ τῆς εἰς Σῶμα συγκροτήσεως
του, συνεδριάσιν, ἐνημεροῦται παρὰ τού ἀπερχομένου ΔΣ ἐν κοινῇ

αμφοτέρων συνεδριάσει, προσιλήσει τού νεού Προέδρου, επί τής εν γένει καταστάσεως τού Σωματείου.

Αί αποφάσεις αυτού λαμβάνονται διά πλειοψηφίας τών παρόντων μελών, εν ισοψηφία δέ κρίναι η ψήφος τού Προέδρου τού ΔΣ.

4. Τό ΔΣ είναι αρμόδιο νά αποφασίζει επί πάσης υποθέσεως αφορούσης τήν διοίκησιν τού σωματείου καί τήν διαχείρησιν τής περιουσίας αυτού, πλήν ακινήτου τοιαύτης, διά την οποία αρμοδία τυγχάνει η Γεν. Συνελεύσεως, ως καί επί τών υποθέσεων, αίτινες δέν υπάγονται εις τήν αρμοδιότητα τής Γεν. Συνελεύσεως.

5. Τό ΔΣ υποχρεούται νά συνεδριάζει απαξ τής εβδομάδος. Μέλος απουσιάζον αδικαιολογήτως επί τρείς συνεχείς συνεδριάσεις θεωρείται παραιτηθέν καί αντικαθίσταται υπό τού πρώτου αναπληρωτού. Πρό τής αντικαταστάσεώς του ειδοποιείται εγγράφως ινα παραστή εις τήν Ιη μετά ταύτα συνεδρίασιν καί εκθέτει τούς λόγους αποχής του. Τό ΔΣ κρίνει περί του άδικοιολογημένου η μή τής αποχής του.

6. Κενά θέσεις συμβούλων δημιουργηθείσαι δι οιοδήποτε λόγον, πληρούνται διά τών τοιούτων, κατά σειράν εκλογής τών εκλεγέντων αναπληρωματικών.

7. Τό ΔΣ δύναται εν περιπτώσει παραβάσεως νά επιβάλη τάς κατωθι ποινάς:

α) Είς τά μέλη τού σωματείου

1) Τής εγγράφου παρατηρήσεως

2) Τής αυστηράς εγγράφου παρατηρήσεως

β) Τής απαγορεύσεως εισόδου εις γυμναστικούς χώρους τού σωματείου.

γ) Τής οριστικής διαγραφής, υποκειμένης εις τήν εγκρισιν τής Γενικής Συνελεύσεως.

β) Είς τούς αθλητάς

Τάς ανωτέρω καί απαγόρευσιν συμμετοχής εις αθλητικάς εκδηλώσεις τού σωματείου μέχρις ενός ετους ως καί χρηματικά πρόστιμα ανερχόμενα μέχρι τού ποσού τών δέκα χιλιάδων (10.000) δρχ., εφόσον πρόκειται περί αμειβομένων αθλητών. Ουδείς, μέλος η αθλητής, δύναται νά τιμωρηθεί χωρίς προηγουμένως νά απόλογηθελ.

8. Η θητεία του ΔΣ είναι διετής λήγουσα την 30η Ιουνίου καθε δεύτερου έτους, ανεξαρτήτως χρόνου εκλογής του.

9. Το ΔΣ διά την καλύτεραν και πληρεστέραν εξυπηρέτησιν και επιτυχίαν του σκοπού του, δύναται νά διαρίξει τεχνικούς συμβούλους και επιτροπάς, εκ τών τακτικών μελών του σωματείου.

Άρθρο 4 α

I. Στά τμήματα Αθλοπαιδιών ως και, τών άλλων τμημάτων ολυμπιακών αθλημάτων (στίβος, κολυμητικό, ποδηλατικό κλπ), εκτός ποδοσφαίρου, προΐσταται ενδεκαμελής (II) Διοικούσα Επιτροπή, (ΔΕΑ-Σ) που απαρτίζεται από μέλη του σωματείου, η οποία εκλέγεται ταυτόχρονα με το ΔΣ και απευθείας από την Γενική Συνέλευση και ελέγχεται απ' αυτή.

II. Τα παραπάνω τμήματα κατά παρέκκλιση του άρθρου 3 του παρόντος καταστατικού, θα πορίζονται για τις ανάγκες τους τα υλικά μέσα

α) από συνδρομές και εισφορές τών μελών του σωματείου, υφιστάμενες ειδικά για τα τμήματα αθλοπαιδιών και με αποδείξεις εκτακτων εισφορών.

β) από κρατικές επιχορηγήσεις, εισφορές και δωρεές, προορισμένες ειδικά για τα τμήματα αυτά (πχ ΓΓΑ, Ομοσπονδίες, Ενώσεις Αθλημάτων), με την εκδοση αντιστοιχων γραμματίων εισπράξης, με την ενδειξη "ΔΕΑ-Σ" που θα υπογράφονται από τον Πρόεδρο, Γεν. Γραμματέα και Ταμία αντιστοιχα της "ΔΕΑ-Σ".

γ) από τις εισπράξεις τών αγώνων τών ομάδων αθλοπαιδιών και
δ) από κάθε αλλη νόμιμη πηγη αντλησης πόρων ειδικά για τα τμήματα αυτά.

III. Η ΙΙμελής Διοικούσα επιτροπή τών τμημάτων Αθλοπαιδιών-Στίβου, έχει πλήρη διοικητική αυτοτέλεια εναντι του ΔΣ του σωματείου και συγκροτείται σε σώμα αποτελούμενη από τον Πρόεδρο, Αντιπρόεδρο, Γεν. Γραμματέα, Ειδικό Γραμματέα, Ταμία και Συμβούλους. (εχοντας αναλογικά τις αρμοδιότητες

καί τά καθήκοντα τών μελών τού ΔΣ, γιά τό τμήμα Αθλοπαιδιών Στίβου, όπως αυτά ρυθμίζονται στό άρθρο 5 τού παρόντος καταστατικού).

4. Μετεγγραφές αθλητών τών τμημάτων Αθλοπαιδιών-Στίβου, πραγματοποιούνται μέ είσήγηση τής Διοικούσας Επιτροπής Αθλοπαιδιών-Στίβου, απλάς επικυρούμενης από τό ΔΣ μή έχοντας αυτού άλλη γνώμη, καί υποχρεωμένου πρός επικύρωση.

Εέ περίπτωση μεταγραφής αθλητή ανήκοντος στά παραπάνω τμήματα εντός ποδοσφαίρου, τά παρεχόμενα ανταλλάγματα περιέχονται καθ' ολοκληρία στά τμήματα Αθλοπαιδιών - Στίβου καί υπέρ αυτών.

5. Η ΔΕΑ-Σ θά τηρεί δικά της πρακτικά, βιβλία εσόδων - εξόδων μέ ιδιαίτερο τίτλο "ΑΘΛΟΠΑΙΔΙΣΤΕΣ - ΣΤΙΒΟΣ" καί θά κάνει απολογισμό πεπραγμένων στή Γεν. Συνέλευση. τού Σωματείου.

6. Η ΔΕΑ-Σ μπορεί νά συστήσει επιτροπές τμημάτων της γιά τήν εύρυθμη λειτουργία τους. Επίσης μπορεί νά 'ορίζει, βάσει εσωτερικού κανονισμού, ειδικούς συμβούλους, από τά τακτικά μέλη τού Σωματείου.

Άρθρο 5ο

ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ ΟΡΓΑΝΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ

1. Ο Πρόεδρος εκπροσωπεί τό σωματείο είς ολας αυτού τās σχέσεις, υποχρεούται δέ νά γνωστοποιεί είς τό ΔΣ τās εκαστοτε ενεργείας του, Συγκαλεί αποφάσει τού ΔΣ τās τακτικές η εκτάκτους Γεν. Συνελεύσεις. Συγκαλεί τās τακτικές συνεδριάσεις τού ΔΣ υποχρεούμενος νά συγκαλεί τούτο καί εκτάκτως, εφόσον υφίσταται επείγοντα θέματα η πέντε (5) εκ τών συμβούλων ζητήσουν τήν συγ-

μησιν τούτου. Διευθύνει τὰς συνεδριάσεις τοῦ Δ.Σ. Ὑπογράφει τὰ πρακτικά, ἐπιβλέπει τὴν διαχείρησιν τοῦ ταμείου. Καρτοπιν ἀποφάσεως τοῦ Δ.Σ., εἶδαι ἐντολή διὰ πᾶσαν δαπάνην. Ὑπογράφει μετὰ τοῦ Γεν. Γραμματέως πᾶν ἔγγραφον τοῦ σωματείου καὶ φροντίζει γενικῶς διὰ τὴν προαγωγὴν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ σωματείου. Τὸν Πρόεδρον ἀπόντα ἢ κωλυόμενον ἀντικαθιστᾷ εἰς τὰ καθήκοντά του ὁ Ἀντιπρόεδρος τοῦ Δ.Σ. καὶ τοῦτον ὁ πρεσβύτερος τῶν παρόντων συμβούλων. Δι' ἀποφάσεως τοῦ Δ.Σ. ἀνατίθεται ἡ ἐπίβλεψις καὶ ἐποπτεία τῆς ἐν γένει Οἰκονομικῆς διαχειρήσεως εἰς τὸν Ἀντιπρόεδρον, ὑπεύθυνον ἐναντι τοῦ Δ.Σ. μετὰ τοῦ ταμίου.

2. Ὁ Γεν. Γραμματεὺς, διενεργεῖ τὴν ἀλληλογραφίαν τοῦ σωματείου, συντάσσει τὰ πρακτικά τῶν Γεν. Συνελεύσεων, ὑπογράφει μετὰ τοῦ προέδρου πᾶν ἐξερχόμενον ἔγγραφον, τηρεῖ τὸ ἀρχεῖον τῶν μελῶν καὶ φυλάσσει τὴν σφραγίδα τοῦ σωματείου. Ὁ Γεν. Γραμματεὺς ἀπόντα ἢ κωλυόμενον ἀντικαθιστᾷ ὁ Εἰδικὸς Γραμματεὺς καὶ τοῦτον εἰς τῶν συμβούλων ὀριζόμενος ὑπὸ τοῦ Διοικ. Συμβουλίου.

3. Ὁ Εἰδικὸς Γραμματεὺς, συντάσσει τὰ πρακτικά τῶν συνεδριάσεων τοῦ Δ.Σ. τηρεῖ τὰ ἀρχεῖα τοῦ σωματείου, γενικῶς δὲ βοηθᾷ τὸν Γεν. Γραμματεᾶ εἰς τὰ καθήκοντά του.

4. Ὁ Ταμίας, κρατεῖ, μόνος ἢ διὰ λογιστοῦ ὀριζομένου ὑπὸ τοῦ Δ.Σ., τὰ λογιστικά βιβλία, τὰς διπλοτύπους ἀποδείξεις, δι' ὧν εἰσπράττει τὰς συνδρομὰς τῶν μελῶν καὶ τὰ διάφορα ἔσοδα τοῦ σωματείου. Ἐνεργεῖ ὅλας τὰς πληρωμὰς. Τὰς διπλοτύπους ἀποδείξεις εἰσπράξεων, ὑπογράφει καὶ ὁ Πρόεδρος τὰ δὲ ἐντάλματα πληρωμῶν ὑπογράφει ἐπίσης ὁ πρόεδρος καὶ ὁ Γεν. Γραμματεὺς. Ἐπὶ τῶν ἐντάλματων πληρωμῆς, δεόν διωγῶς ἀναγράφεται πάντοτε καὶ ὁ ἀριθμὸς τῆς ἀποφάσεως τοῦ Δ.Σ. δι' ἧς ἐνεκρίθη ἡ δαπάνη. Συντάσσει κατὰστάσεις τῆς τομικαῆς κινήσεως, ὑποβάλλων ταύτας εἰς τὸ Δ.Σ. κατὰ τὸ τέλος ἐκάστης τετραμηνίας. Ἡ κατὰστασις δεόν νὰ ἰκφριέχη ἀναλυτικῶς τὰ ἔσοδα

καὶ ἔξοδα μετὰ τῶν σχετικῶν δικαιολογητικῶν ἀποδείξεων. Ὁ τα-
μίσις ὑποχρεοῦται νὰ καταθέτῃ παρά τινι Τραπεζῇ ἐπ' ὑνόμῃ τοῦ
σωματείου τὰ εἰσπραττόμενα χρήματα, ἐξαιρέσει ἑνὸς ποσοῦ τὸ ὑπο-
τον καθορίζεται ἐκαστοτενὺπὸ τοῦ Δ.Σ. ἀναλόγως τῶν πρόβλεπομένων
τρεχουσῶν ἀναγκῶν. Ὁ ταμίσις ὑποχρεοῦται νὰ θέτῃ εἰς τὴν διάθεσιν
τοῦ Δ.Σ. πρὸς ἐλεγχον τὸ ταμεῖον τοῦ σωματείου, ὁσάκις τοῦτο ἠθε-
λεν ἠριθῆ ἀναγκαῖον. Ὁ ταμίσις μερικινὰ διὰ τὴν μανουκίην εἰσπρα-
ξίν τῶν συνδρομητῶν, τηρεῖ ἐν ἡμερῶν τὸ Δ.Σ. περὶ τῶν καθυστερου-
μένων τοιούτων. Ὁ ταμίσις, μετὰ τοῦ προέδρου, ἀναλαμβάνουν κατόπιν
ἀποφάσεως τοῦ Δ.Σ. τὰς ὑφισταμένους καταθέσεις.

5. Οἱ σύμβουλοι, μετέχουσιν εἰς τὰς συνεδριάσεις τοῦ Δ.Σ. καὶ ἐπιτε-
λῶσθε τὰ ὑπὸ τούτου ἀνατιθέμενα αὐτοῖς εἰδικὰ καθήκοντα. Εἰς τῶν
συμβούλων ὀρίζεται ὡς ὑπεύθυνος διὰ τὴν ἐν γένει φύλαξιν τοῦ
ὕλκιου, καλούμενος ἐπίτις Γραφελοῦ καὶ ἀποθητηρίων. Οὗτος κρατεῖ
τὸ σχετικὸ βιβλίο ὑλίκου.

Ἀρθρον βον

Γενικαὶ Συνελεύσεις

1. Ἡ Γεν. Συνέλευσις ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ τακτικὰ μέλη τοῦ σωμα-
τείου συνέρχεται τακτικῶς μὲν ἀπὸ τῆς ἐπίσης πρὸς ἑγνίσιον τοῦ
προϋπολογισμοῦ καὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ, κατόπιν προσκλήσεως τοῦ Δ.Σ.
ἐπιτάτως δέ, ὁσάκις ἀποφασίσῃ τοῦτο τὸ Δ.Σ. ἢ τὸ 1/5 τῶν μελῶν
ζητήσῃ τοῦτο, δι' ἐγγράφου αἰτήσεως ἀναγραφούσης τὰ συζητητέα θέ-
ματα. Ἡ ἐπιτάτως Γεν. Συνέλευσις, δεόν νὰ συγκαλῶνται ἐντός 15
ἡμερῶν, ἀπὸ τῆς ὑπόβολῆς τῆς σχετικῆς αἰτήσεως.

2. Ἡ Γεν. Συνέλευσις, εὐρίσκειται ἐν ἀπάρτῃ καὶ συνεδριάζει ἐγ-
κύρως ἐπὶ τῶν θεμάτων τῆς ἡμερησίας διατάξεως, ὅταν παρισταται
τὸ ἡμίσιον κλέον ἑνὸς τῶν μελῶν, ἅτινα δεόν νὰ εἶναι καὶ ταμειακῶς
παιτοποιημένα. Τὰ μὴ ταμειακῶς ἐν τάξει μέλη δὲν δικαιούσινται πα-
ραστάσεως εἰς τὴν Γεν. Συνέλευσιν, οὐδέ συμμετοχῆς.

3. Ἐάν δὲν γίνεταί ἀπάρτῃ, καλεῖται ἐκ νέου ἐντός τὸ πολὺ 8 ἡμε-
ρῶν, ἀπὸ τῆς χρονολογίας τῆς μάταιωθῆσης συνελεύσεως. Κατ' αὐτὴν
εὐρίσκειται ἐν ἀπάρτῃ καὶ συνεδριάζει ἐγκύρως οἰοσδήποτε καὶ ἐν

Είναι ο αριθμός των παρόντων μελών. Δι' αμφοτέρας τὰς περι-
πτώσεις δύναται να αποσταλή μία πρόσκλησις προς τὰ μέλη.
Τὰ πρόεδρα μέλη, ἐφ' ὅσον, εἶναι ταμειακῶς ἐν τάξει συμμε-
τέχουν ὡς ἀπρόσκατα εἰς τὰς Γεν. Συνελεύσεις, ἄνευ προσ-
κλήσεως.

4. Ἡ πρόσκλησις τῆς Γεν. Συνελεύσεως, περιλαμβάνει τὸ σέ-
νημα, τὴν ὥρα τῆς συνεδριάσεως καὶ τὰ θέματα τῆς ἡμερησίας
διατάξεως, γνωστοποιεῖται δέ ἄε (6) τοῦλάχιστον ἡμέρας πρό-
τῆς ὀρισθείσης διὰ τὴν συνέλευσιν τοιαύτης, διὰ φοιχοκολλή-
σεως τῆς σχετικῆς προσκλήσεως εἰς δημόσια μέρη.

5. Ἀν ἀποφάσεις τῶν Γεν. Συνελεύσεων, λαμβάνονται κατ' ἀπό-
λυτον πλειοψηφίαν τῶν παρόντων μελών.
Ἀποφασίς, ἐκ θέματος μὴ ἀναγραφέντος ἐν τῇ πρόσκλησει εἶ-
ναι ἄκυρος.

6. Ἡ Γενικὴ Συνέλευσις τῶν μελῶν ἀποτελεῖ τὸ ἀνώτατο
ὄργανο τοῦ σωματείου καὶ αποφασίζει γιὰ κάθε υπόθεσις
αυτοῦ. Ἡ Γενικὴ Συνέλευσις ἐκλέγει κάθε δεύτερο ἔτος
κατὰ μῆνα Ἰούνιο του ΔΣ, ἀποτελούμενο ἀπὸ 15 τακτικὰ
μέλη καὶ (4) ἀναπληρωματικὰ, καθὼς καὶ τὴν Διοικοῦσα
ἐπιτροπὴ Ἀθλοπαιδιῶν-Στίβου, ἀποτελούμενη ἀπὸ (11)
μέλη καὶ (2) ἀναπληρωματικὰ.

Υποψήφιος γιὰ τὸ ΔΣ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι συγχρόνως
υποψήφιος γιὰ τὴν ΔΕΑ καὶ ἀντίστροφα. Θεωροῦνται ἐκλε-
γέντες οἱ υποψήφιοι ποὺ συγκέντρωσαν τὶς περισσότερες
ψήφους.-

Κάθε μέλος τοῦ σωματείου δικαιούται νὰ ψηφίσει τοὺς υπο-
ψηφίους τῆς ἐπιλογῆς του καὶ ἀριθμὸ ἀνάλογο με τὶς προ-
βλεπόμενες ἀπὸ τὸ καταστατικὸ θέσεις δυνατικὰ.-

Ἐγκρίνει τὰ πεπραγμένα καὶ τὸν ἀπολογισμὸ τῆς ἀπερχομέ-
νης διοικήσεως.

7. Τῆς Γεν. Συνελεύσεως προεδρεύει ὁ ἐκλεγῆσόμενος ὡς πρό-
εδρος γιὰ ψηφοφορίας τῶν παρισταμένων μελῶν, συνεπικο-

ρούμενος υπό δύο (2) εκλεγόμενων ως μελών. Επί αρχαιρεσιών το Προεδρείον εκτελεί χρέη Εφορευτικής Επιτροπής. -

Β.-Κατά την ιδίαν Γεν. Συνέλευσιν, όπου εκλέγεται ΔΣ εκλέγεται εξελεγκτική Επιτροπή, αποτελούμενη εκ τριών (3) μελών, ως και δύο (2) αναπληρωματιών. Η εν λόγω επιτροπή, δικαιούται οποτεδήποτε να προβαίνει εις τον έλεγχο των βιβλίων και λογαριασμών του σωματείου πάντοτε παρουσία του προέδρου του Δ.Σ. και του ταμίου ή των ως αναπληρωτών, υπό του Προέδρου του Δ.Σ. οριζομένων, υποβάλλει δε εις την Γεν. Συνέλευσιν, έκθεσιν επί του ενεργηθέντος ελέγχου της διαχειρήσεως αυτού. Η έκθεσις αναγιγνώσκεται υπό των μελών της εν λόγω Επιτροπής. -

9.- Η Γεν. Συνέλευσις, αποφασίζει περί τροποποιήσεως του Καταστατικού και της διαλύσεως του σωματείου. Κατ' αυτήν απαιτείται η παρουσία του ημίσεως πλέον ενός τουλάχιστον των μελών των ταμειακώς εντάξει και η πλειοψηφία των 3/4 των παρόντων. -

10.- Η Γεν. Συνέλευσις ανακηρύσσει τους δωρητάς και ευεργέτας του σωματείου. -

Άρθρο 7ον

ΓΕΝΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

1.- Το σωματείο έχει ιδίαν σφραγίδα, ήτις φέρει τας λέξεις "ΕΑΣ ΑΝΑΓΕΝΗΣΙΣ ΑΡΤΗΣ" και την γέφυραν της Άρτης. -

2.- Το σωματείο υποχρεούται να συμμορφούται προς τας διατάξεις των άρθρων 78-106 του Αστικού Κώδικος, των άρθρων του Ν. 281/1914, "περί σωματείων" του Ν. 75/1975, ως επίσης και προς πάσαν διάταξιν νόμου αφορώσαν την σωματικήν αγωγήν ήτις και συμπληροί το παρόν. -

3.- Τα μέλη δικαιούνται να αποχωρήσωσι του σωματείου. Η αποχώρησις δέον να γνωστοποιείται τρεις τουλάχιστον μήνας προ της λήξεως του λογιστικού έτους και ισχύει δια το τέλος αυτού. Λογιστικόν έτος αρχεται την 1η Ιανουαρίου και λήγει

την 31ην Δεκεμβρίου εκάστου έτους.-

4.-Πάντα τὰ μέλη του σωματείου έχουν ίσα δικαιώματα.

-Ιδιαίτερα δικαιώματα απονέμονται ή αφαιρούνται τη συναινέσει πάντων των μελών, ούδέποτε όμως δικαιώματα ηξημένης

-ψήφου κατά της Γεν. Συνέλευσης. Πάντα τα μέλη τα εγγραφέντα μετά την 20-4-67 και μέχρι 23-7-1974 καθίστανται τακτικά.

Είς τον Πρόεδρον της Γεν. Συνέλευσης, εφ' όσον αυτή συγκαλείται προς ανάδειξιν Δ.Σ., παράδίδεται μετά την εκλογήν του κατ' άστας μελών θεωρημένη παρά του Νομαρχιαίου

-Επιθεωρητού Ν.Δ. ή ετέρου κατά του Νόμου αρμοδίου. Ο Πρόεδρος της Γεν. Συνέλευσης διαπιστωί προ της ενάρξεως των

εργασιών της Γεν. Συνελεύσεως, εάν τα παρόντα μέλη, περιλαμβάνονται εις την ανώτερω κατάστασιν και βεβαίως τού-

το δια του πρακτικού της Γεν. Συνέλευσης. Η θεώρησις της εν λόγω καταστάσεως δέον να γίνεται τουλάχιστο 10 ημέρας προ της συγκλήσεως της Γεν. Συνελεύσεως. Άλλως ή Γεν. Συνέλευσις απέχει της ειλογής Δ.Σ., συζητεί δε τα λοιπά θέματα.-

5.-Πάσα περίπτωσις μη προβλεπόμενη υπό του παρόντος καταστατικού, θα ρυθμίζεται παρά των Γεν. Συνελεύσεων, τηρουμένων των ισχυουσών διατάξεων των κειμένων Νόμων, εφ' όσον δε, διάταξις του παρόντος αντίκειται προς τον Νόμον ισχύει, οπωσδήποτε το υπό του Νόμου οριζόμενον.-

6.-Δύναται το Δ.Σ. να συντάσσει εσωτερικούς κανονισμούς δια την κανονική λειτουργίαν αγωνιστικών χώρων του, διαφόρων αθλητικών τμημάτων κ.λ.π. Οι εν λόγω εσωτερικοί κανονισμοί δέον όπως εγκρίνωνται παρά των Γεν. Συνελεύσεων, μη δυνάμεναι να πρόποιοούν τας διατάξεις του παρόντος.-

7.-Είς περίπτωσιν διαλύσεως του σωματείου, η περιουσία αυτού περιέρχεται εις την Γεν. Γραμματείαν Αθλητισμού, συμφώνως τω Νόμω.-

Άρθρον 8ον

Το παρόν καταστατικόν, περιέχει άρθρα ολίτώ (8). Ενεκρίθη

κατ' άρθρον και εην συνδλω κατά την συνεδρίασιν των μελών της Γεν. Συνέλευσης της 7. ης Ιουλίου 1968, θέλει δε ισχύει από της χρονολογίας της εγκρινούσης τούτο Δικαστικής αποφάσεως.-

Το παρόν Καταστατικό διεμορφώθη εις ενιαίον κείμενο, μετά από τις τροποποιήσεις, τας γενομένας παρά της Γεν. Συνελεύσεως της 29ης Ιουνίου 1987 -

Ο Πρόεδρος

Ο Γραμματέας

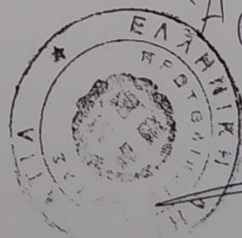
Κωνσταντος Μανιωτής

Αθανάσιος Τρομπούκης

Αξιότιμοι κύριοι
~ Υπάρχοντες ή ~ Επισκεπόμενοι
~ με την υπ' αριθ. 75/1987 απόφαση
~ Παιδείας Π. Γ. Αρτας -
~ Διατεταμένοι ή ~ Αρτίτοι
~

Αρτα 28-2-2000

Ο Γραμματέας

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΤΡΟΜΠΟΥΚΗΣ

Από το καταστατικό προκύπτει πλήθος χρήσιμων στοιχείων γύρω από την Αναγέννηση Άρτας, για τους στόχους, σχετικά με την εξασφάλιση των πόρων, τα μέλη, καθώς και τα αθλητικά τμήματα. Στο πρώτο (1^ο) άρθρο του καταστατικού αναφέρεται η πλήρης επωνυμία του σωματείου (στο καταστατικό αναφέρεται

αποκλειστικά με αυτή τη λέξη και όχι ως ομάδα), ως «*ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΟΣ ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ-ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ*», με έδρα την Άρτα. Ακόμη επισημαίνεται ο σκοπός, ο οποίος είναι σύμφυτος με την αρχαία ελληνική αντίληψη περί αθλητικού ιδεώδους, δηλαδή τη σωστή ψυχική αλλά και ηθική διάπλαση. Παράλληλα το σωματείο διατηρεί την αυτονομία του σε διοικητικό και οικονομικό επίπεδο, ενώ δεν είναι επιτρεπτή η οποιαδήποτε ανάμιξη με την πολιτική. Η επίτευξη των καθορισμένων στόχων επιτυγχάνεται με τη δημιουργία αθλητικών χώρων και εγκαταστάσεων.

Το σωματείο διατηρεί πλήθος αθλητικών τμημάτων, όπως ποδόσφαιρο, στίβο, τμήμα Αθλοπαιδιών (μπάσκετ, βόλεϊ, χάντμπολ), κολυμβητικό και ποδηλατικό τμήμα, καθώς και οτιδήποτε αποτελεί Ολυμπιακό άθλημα. Ως προς το ζήτημα της ίδρυσης ή της παύσης λειτουργίας ενός τμήματος, απαραίτητη κρίνεται η τροποποίηση του καταστατικού, κατόπιν απόφασης της Γενικής Συνέλευσης. Προϋπόθεση για την ύπαρξη του σωματείου είναι ο ελάχιστος αριθμός των μελών να είναι είκοσι ή ανώτερος, ενώ για τα μέλη που αθλούνται τουλάχιστον τριάντα, με συμμετοχή στα ομαδικά και ατομικά αγωνίσματα.

Στο δεύτερο άρθρο του καταστατικού αναφέρονται οι διάφορες κατηγορίες των μελών του σωματείου και οι υποχρεώσεις και τα καθήκοντα, τα οποία έχουν. Τα μέλη διακρίνονται σε διάφορες κατηγορίες, όπως επίτιμα, τακτικά, πάρεδρα και αθλούμενα. Ως επίτιμα ανακηρύσσονται από τη Γενική Συνέλευση τα μέλη με σπουδαία παροχή υπηρεσιών στο σωματείο, τακτικά τα μέλη που έχουν εγγραφεί στο σωματείο άνω των είκοσι ετών, χωρίς την παραμικρή δέσμευση ως προς το φύλο. Κατά την εγγραφή καταβάλουν διακόσες δραχμές και άλλες εκατό σε μηνιαία βάση. Αν το σωματείο διατηρεί νόμιμο τμήμα αμειβόμενων αθλητών, η μηνιαία συνδρομή ενδεχομένως να διπλασιαστεί. Σε περίπτωση που ένα μέλος δεν προβεί στην καταβολή της συνδρομής για τρεις μήνες, τότε το μέλος διαγράφεται. Πάρεδρα θεωρούνται τα μέλη, που έχουν συμπληρώσει τη νόμιμη ηλικία, δηλαδή είναι ενήλικα, και παράλληλα δεν συντρέχει κάποιο νομικό κώλυμα. Τέλος αθλούμενα είναι όλα τα μέλη, που δεν ανήκουν στα τακτικά ή πάρεδρα.

Στο τρίτο άρθρο επισημαίνονται οι πόροι του σωματείου, που προέρχονται από τα ποσά των εγγραφών και των μηνιαίων συνδρομών των μελών, από επιχορηγήσεις κρατικές, δημοτικές ή κοινοτικές και από δωρεές. Σε περίπτωση που μία δωρεά ή μία διαθήκη, κατευθύνουν το σωματείο σε ενέργειες ή πλαίσια αντίθετα με αυτά των

σκοπών του, δεν γίνεται αποδεκτή η δωρεά ή η διαθήκη με κανέναν τρόπο. Ακόμη οποιαδήποτε μεταβολή κατάστασης ως προς την ακίνητη περιουσία του σωματείου, λαμβάνεται μόνο κατόπιν απόφασης από τη Γενική Συνέλευση.

Στο τέταρτο άρθρο ορίζεται σαφώς ο διαχωρισμός ως προς τα μέλη διοίκησης του σωματείου. Το Διοικητικό Συμβούλιο αποτελείται από δεκαπέντε μέλη, τα οποία διακρίνονται σε Πρόεδρο, Αντιπρόεδρο, Γενικό Γραμματέα, Ειδικό Γραμματέα, Ταμία και σε απλά μέλη. Μετά την ανάδειξη του δεκαπενταμελούς αυτού οργάνου, πρέπει να γίνει μία συνεδρίαση των δεκαπέντε εκλεγμένων μέσα σε προκαθορισμένο χρονικό διάστημα (πέντε ημέρες) για τη συγκρότηση σώματος, δηλαδή Διοικητικού Συμβουλίου. Επιπρόσθετα επισημαίνεται το πότε υφίσταται η απαιτούμενη απαρτία (με την ύπαρξη τουλάχιστον των οχτώ μελών) και τι γίνεται σε περίπτωση ισοψηφίας γύρω από μία σημαντική απόφαση (ακολουθείται η ψήφος του Προέδρου).

Στη συνέχεια, το πέμπτο άρθρο του καταστατικού αποσαφηνίζει επακριβώς τις αρμοδιότητες και τα καθήκοντα, που έχει το κάθε μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου. Έπειτα (στο έκτο άρθρο) επισημαίνεται ο ρόλος της Γενικής Συνέλευσης, στην οποία μετέχουν τα τακτικά μέλη του σωματείου, πόσα μέλη απαιτούνται, ούτως ώστε να υπάρχει απαρτία, ενώ γίνεται αναφορά και στο ρόλο της, ως το ανώτατο όργανο του σωματείου.

Στο έβδομο άρθρο αναφέρονται ορισμένες γενικές διατάξεις, όπως η επωνυμία, με την οποία θα αναγράφεται το σωματείο, το έμβλημα ή η ελευθερία του οποιουδήποτε μέλους να αποχωρήσει από το σωματείο, εφόσον το επιθυμεί. Στο όγδοο και τελευταίο άρθρο απλώς αναγράφεται ότι το καταστατικό εγκρίθηκε στην παρούσα μορφή του από τα μέλη της Γενικής Συνέλευσης της 7^{ης} Ιουλίου του 1968.

Οι τρεις πρόεδροι των ομάδων, ο καθηγητής Χαράλαμπος Σαλούρος (Παναμβρακικός), ο διευθυντής της Εθνικής Τράπεζας Αλέκος Ευταξίας (Ολυμπιακός) και ο φαρμακοποιός Γιώργος Ασλανίδης (Αετός), μαζί με μερικούς συνεργάτες τους, συζήτησαν τις προϋποθέσεις μίας πιθανούς συγχώνευσης¹⁵³. Τα επαγγέλματά τους δείχνουν ότι επρόκειτο για πρόσωπα με εκτόπισμα στην τοπική κοινωνία και ασφαλώς ήταν μέλη της αστικής τάξης. Συνεπώς και ο χαρακτήρας του νέου Συλλόγου που διαμορφώθηκε θα ήταν αστικός, ο στόχος ήταν η δημιουργία μίας ομάδας με αστικό χαρακτήρα.

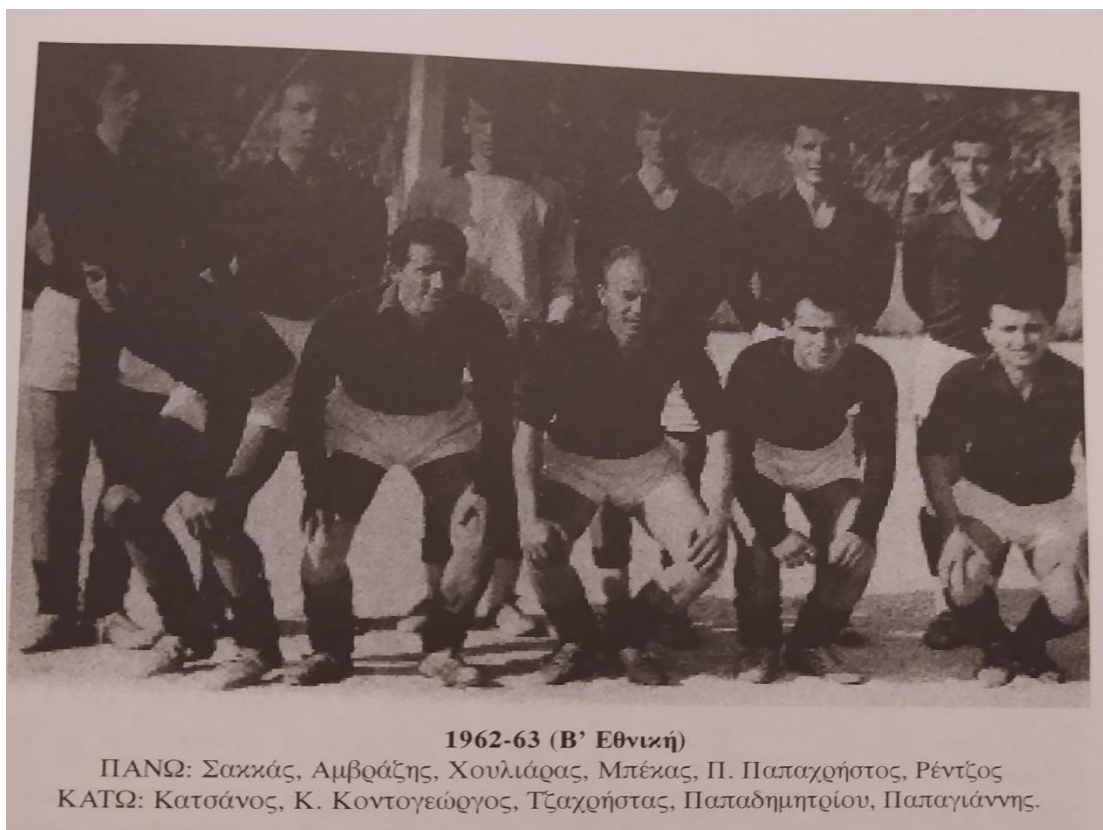
¹⁵³ Στο ίδιο, σ. 16.

Η ιδρυτική συνέλευση έλαβε χώρα στον κινηματογράφο ΠΑΛΛΑΣ στην Άρτα, τον Αύγουστο του 1960, με την ονομασία του νέου αθλητικού Συλλόγου να είναι «ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ ΑΡΤΑΣ». Η εν λόγω επιλογή για το όνομα του Συλλόγου, δεν ήταν τυχαία. Αντίθετα, αποτελούσε ένα σημειολογικό στοιχείο, για τον τερματισμό των εσωτερικών διχονοιών, στην τοπική κοινωνία¹⁵⁴. Ως χρώματα επιλέχθηκαν το άσπρο και το μαύρο, ενώ το σήμα αποφασίστηκε να είναι το θρυλικό γεφύρι της Άρτας. Ενδεχομένως η επιλογή του άσπρου χρώματος στις εμφανίσεις του νέου Συλλόγου, να εμπεριείχε ένα συμβολικό χαρακτήρα. Όπως αναφέρθηκε ήδη στην συγκεκριμένη ενότητα, το άσπρο ήταν ένα χρώμα, που υπήρχε στις εμφανίσεις όλων των αρχικών αθλητικών Συλλόγων. Ίσως, να επρόκειτο για μία ένδειξη ότι η νέα κατάσταση που διαμορφώθηκε, ήρθε ως συνέχεια της προηγούμενης και ότι η ενότητα όλων των φιλάθλων της Άρτας να κρινόταν απαραίτητη και το χρώμα να ήταν ένας τρόπος, για μία εύκολη και γρήγορη κίνηση συσπείρωσης όλων.

Ως προς το ζήτημα της Διοίκησης, η αλήθεια είναι πως κατά τα πρώτα χρόνια υπήρχε ένα είδος «συμφωνίας κυρίων». Αυτό πρακτικά σήμαινε πως, ανά ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, το οποίο ασφαλώς και ήταν προκαθορισμένο, θα άλλαζε ο Πρόεδρος της Αναγέννησης Άρτας και κάθε φορά θα αναλάμβανε πρόσωπο από διαφορετικό Σύλλογο, δηλαδή από τους τρεις αρχικούς, από τους οποίους και δημιουργήθηκε η Αναγέννηση. Ασφαλώς, οι παράγοντες, που προηγουμένως ανήκαν στην ομάδα του Παναμβρακικού, είχαν πιο συχνή παρουσία στα διοικητικά δρώμενα της Αναγέννησης Άρτας, λόγω των επιτυχιών που είχε, συγκριτικά με τους άλλους δύο Συλλόγους.

Συνεπώς στο διοικητικό κομμάτι υπήρξε μία συνέχεια, συγκριτικά με την πρότερη κατάσταση. Στο αμιγώς αγωνιστικό, όμως; Και στον τομέα αυτό υπήρχε μία συνέχεια, όπως πιστοποιούν οι φωτογραφίες του προηγούμενου κεφαλαίου με τις συνθέσεις και η ακόλουθη:

¹⁵⁴ Β. Γυφτόπουλος, *Τα 60 χρόνια της θρυλικής Αναγέννησης Άρτας*. <https://www.fosonline.gr/podosfairo/ellada/article/81180/ta-60-xronia-tis-thrylikis-anagennisis-artas>. (26/05/2023)

1962-63 (Β' Εθνική)

ΠΑΝΩ: Σακκάς, Αμβράζης, Χουλιάρης, Μπέκας, Π. Παπαχρήστος, Ρέντζος
ΚΑΤΩ: Κατσάνος, Κ. Κοντογεώργος, Τζαχρήστας, Παπαδημητρίου, Παπαγιάννης.

155

Από αυτές τις φωτογραφίες (και εκείνη που προηγουμένως αναφερόταν στα πρωταθλήματα του Παναμβρακικού), συνάγεται ότι, εννέα στους έντεκα παίκτες της Αναγέννησης της περιόδου 1962-1963, ήταν πριν σε έναν εκ των τριών Συλλόγων. Επρόκειτο για τους: Τζαχρήστα, Παπαγιάννη, Κατσάνο, Παπαδημητρίου, Μπέκα, Κοντογεώργο ή Κοντογιώργο, Σακκά, Αμβράζη και Ρέντζο.

Μέσα σε αυτά τα αθλητικά πλαίσια, δηλαδή με την παρουσία τόσων αθλητικών Συλλόγων σε μία επαρχιακή πόλη και ειδικά για τα κοινωνικά, οικονομικά και δημογραφικά δεδομένα της εποχής, δεν πρέπει να προξενεί εντύπωση η δημιουργία ενός ακόμη Συλλόγου, που να σχετίζεται με τα αθλητικά δρώμενα της πόλης της Άρτας. Αυτό που κανείς δεν γνώριζε και ούτε μπορούσε να το προεξοφλήσει ή να το προβλέψει είτε εκ των προτέρων είτε στην αρχή της δημιουργίας του εν λόγω Συλλόγου, δηλαδή της Αναγέννησης, ήταν πως θα μετατρεπόταν αρκετά νωρίς σε ένα συνώνυμο της πόλης.

Οι ακόλουθες τέσσερις φωτογραφίες πιστοποιούν την αποδοχή και παράλληλα την στήριξη, που είχε η Αναγέννηση Άρτας από τον κόσμο της, ανεξαρτήτως με τον

¹⁵⁵ Ντίνος Γιώτης, *Μία ζωή Αναγέννηση. Η Ιστορία της Αναγέννησης Άρτας*, ό. π., σ. 23.

αντίπαλο και την τοποθεσία της αναμέτρησης. Οι πρώτες δύο είναι από το βιβλίου του Ντίνου Γιώτη, η τρίτη (3^η) και η τελευταία προέρχονται από το προσωπικό αρχείο του Κώστα Μπανιά και η τελευταία από μεγάλη αθλητική εφημερίδα της εποχής, την Αθλητική Ηχώ, ξεκάθαρο δείγμα του ενδιαφέροντος για την ομάδα, ακόμη και από τα μεγάλα μέσα της εποχής.

2004, Αρτινοί φίλαθλοι πανηγυρίζουν την άνοδο στην Γ' Εθνική

1971, Ν. Σμύρνη: ΚΑΛΛΙΘΕΑ - ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ: 1-1. Λαμπρός Σκούρας, Δημήτρης Σιακούφης, Κώστας Μιχαηλίδας. 15.000 και πλέον φίλαθλοι. Όλοι φίλοι της ΜΑΥΡΗΣ ΘΥΕΛΛΑΣ. Αρτινοί, Αθηναίοι, Ηπειρώτες εν Αθήναις, όλος ο κόσμος.

ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΗΧΩ

Η ΠΡΟΔΕΥΤΙΚΗ ΜΕ ΔΥΟ ΤΕΡΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΤΗ ΔΠΕΚΚΕΙΣΕ ΧΘΕΣ ΤΟΥ ΚΥΠΕΛΛΟΥ ΤΗΝ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΝ 2-1 ΝΙΚΗΤΡΙΑ ΥΠΕΡΕΙΧΕ ΣΥΝΕΧΩΣ ΠΡΟΗΓΗΘΕΙΣΑ ΣΤΟ 59 ΜΕ 2-0 ΕΝΩ ΟΙ ΑΡΤΙΝΟΙ ΗΓΩΝΙΣΘΗΣΑΝ ΜΕ ΑΥΤΟΘΥΣΙΑ!

ΕΚΟΛΟ ΜΑΤΣ ΠΑΓΚΡΑΤΙΟΥ ΕΥΚΟΛΑ ΜΑΤΣ

Το πρώτο λεπτό οι άσπροι...

Η ΑΓΓΛΙΑ ΧΘΕΣ ΣΥΝΕΤΡΙΨΕ 9-3 ΤΗΝ ΣΚΟΤΙΑΝ!

ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ 10 (Ραβάνης)...

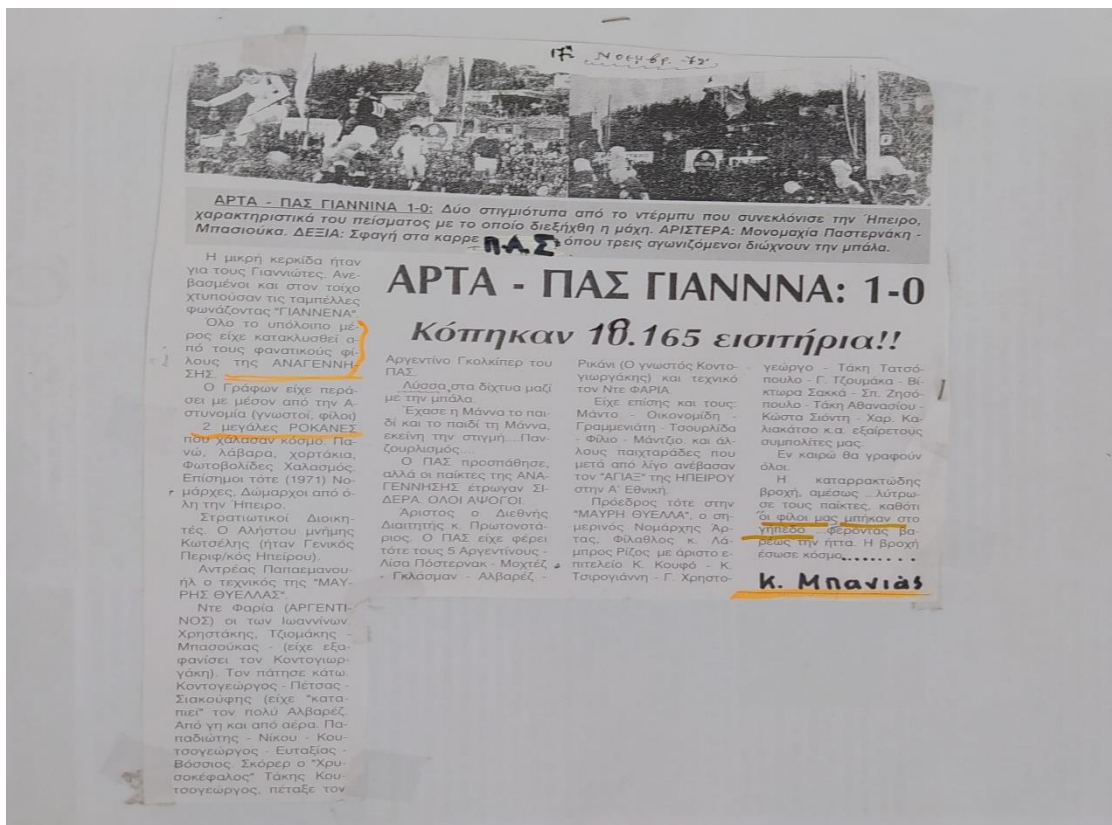
ΔΙΗΓΟΥΝ ΣΗ ΑΓΩΝΕΣ ΣΤΙ ΔΙΕΞΑΓΟΝΙ

Είς τα Παναθηναϊκά...

Κυριακή, 15 Απριλίου 1961

(φωτογραφία του βιβλίου με τίτλο «Αναγέννηση Άρτας-Αθλητική ιστορία- 1960-1974.», σ. 18.)

Από τις δύο φωτογραφίες του αρχείου του Κώστα Μπανιά προκύπτουν δύο σημαντικά συμπεράσματα. Τόσο στην αναμέτρηση, που πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα υπήρξαν φίλαθλοι της Άρτας (είτε που έμεναν στην Αθήνα, είτε

μετακινήθηκαν αποκλειστικά για τον αγώνα), όσο και στο παιχνίδι Αναγέννηση-ΠΑΣ φίλαθλοι της ομάδας των Ιωαννίνων. Τι σημαίνει πρακτικά αυτό; Ότι στα πλαίσια του αθλητισμού υπήρχε μία εσωτερική μετακίνηση (ή μετανάστευση) πληθυσμών και ασφαλώς τη διάθεση και την ανάγκη των ανθρώπων της εποχής να εκφραστούν μέσω του αθλητισμού, δηλαδή να αποκτήσουν μία ταυτότητα, εν προκειμένω οπαδική. Ακόμη και όταν η Αναγέννηση είχε έκτος έδρας αναμετρήσεις, πλήθος κόσμου μετακινούνταν, ώστε να την υποστηρίξει¹⁵⁶.

Η Αναγέννηση Άρτας ήταν εκ των πρώτων ομάδων, που δημιουργήθηκαν κατόπιν συγχώνευσης, δείγμα του ότι όντως υπήρχε το όραμα εκ μέρους κάποιων ανθρώπων. Στη δεκαετία του 1960 πλήθος ομάδων σε άλλες περιοχές συγχωνεύθηκαν. Τέτοιες ομάδες είναι, μεταξύ άλλων, ο Πιερικός, ο ΠΑΣ Πρέβεζας, ο ΑΟ Τρίκαλα, η ΑΕ Λάρισα, ο ΑΟ Καβάλα, ο Πανδραμαϊκός, ακόμη και ο ΠΑΣ Γιάννινα¹⁵⁷.

Η απήχηση που είχε η αθλητική δραστηριότητα της Άρτας αποτυπωνόταν πλήρως και στον Τύπο της εποχής. Αυτό αφορά τόσο την εποχή που οι ομάδες ήταν τρεις διαφορετικές (κυρίως μέσω του ΠΡΩΪΝΟΥ ΛΟΓΟΥ), όσο και μετά από την συγχώνευσή τους σε ένα ενιαίο Σύλλογο (κυρίως μέσω του ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΥ ΑΓΩΝΟΣ). Αυτό φαίνεται ξεκάθαρα στις φωτογραφίες, οι οποίες ακολουθούν. Οι πρώτες τρεις αφορούν την κατάσταση πριν την συγχώνευση και οι υπόλοιπες τέσσερις κατόπιν αυτής.

¹⁵⁶ Β. Γυφτόπουλος, *Τα 60 χρόνια της θρυλικής Αναγέννησης Άρτας*. <https://www.fosonline.gr/podosfairo/ellada/article/81180/ta-60-xronia-tis-thrylikis-anagennisis-artas>. (26/05/2023)

¹⁵⁷ Ντίνος Γιώτης, *Μία ζωή Αναγέννηση. Η Ιστορία της Αναγέννησης Άρτας*. ό. π, σ. 18.

ΠΡΩΙΝΟΣ ΛΟΓΟΣ

22ων Ημερών... Ημερήσιος... Ημερήσιος... Ημερήσιος...

Παλιές Γιαννιτικές Ιστορίες Ο ΕΒΡΑΙΟΣ ΠΟΥ ΠΛΟΥΣΣΕ ΜΕ ΤΟ ΜΕΤΡΟ ΤΩΝ... ΠΑΡΑΔΕΙΣΟ!

Γ. (Τακτικόν) Ερωτάμε στα μέσα...

Μετά από άλλες... Ημερήσιος... Ημερήσιος... Ημερήσιος...

ΑΘΛΗΤΙΚΑ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΘΩΝΑ 'ΚΥΠΕΛΛΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ', ΠΟΥ ΔΙΕΞΗΘΗ ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗΝ ΕΙΣ ΑΡΤΑΝ ΜΕΤΑ ΤΩΝ 'ΠΑΝΑΜΒΡΑΚΙΚΩΝ', ΚΑΙ 'ΘΑΥΜΠΛΑΚΟΥ', ΙΔ.

Μια φωτογραφία από την άφιξη των ποδοσφαιριστών...

Ο Παναθηναϊκός... Ολυμπιακός... Παναθηναϊκός... Ολυμπιακός...

ΠΕΤΡΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ... Ολυμπιακός... Παναθηναϊκός... Ολυμπιακός...

ΕΚΕΙΝΟΣ ΚΥΡΕΥΣΑΝ ΠΡΟΦΗΤΕΥΣ... Ολυμπιακός... Παναθηναϊκός... Ολυμπιακός...

Για κάθε πρόσωπο άλλο χτένισμα... ΕΙΔΙΚΕΣ ΒΑΦΕΣ... ΜΑΝΙΚΙΟΥΡ ΠΕΝΤΙΚΙΟΥΡ... ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΦΑΡΜΑΚΑ

Advertisement for hair salon featuring a woman's portrait and text: ΣΑΣ ΕΓΓΥΑΤΙ Η ΚΟΜΜΩΤΡΙΑ ΜΑΡΙΑ Κ. ΜΑΪΡΑ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΣΚΕΨΗΝ ΤΟΥ Κ. ΜΑΚ ΜΙΛΛΑΝ ΕΙΣ ΝΙΓΗΡΙΑΝ

Μεταξύ των άλλων... Ο Σημαιοστολισμός κατά την 21ην Τρ...

Ο ΣΗΜΑΙΟΣΤΟΛΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ 21ην ΤΡ. ΜΙΑ ΥΠΟΜΝΗΣΙΣ ΤΗΣ ΔΥΣΕΩΣ ΧΟΡΟΦΥΛΑΚΗΣ... Αλέξη... Τσια...

ΑΘΛΗΤΙΚΑ

Ο 'ΠΑΝΑΜΒΡΑΚΙΚΟΣ', ΘΑ ΚΑΛΕΣΗ ΟΜΑΔΑΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΡΤΑ. 2. (Τού ανταποκριτού μας)... Ολυμπιακός... Παναθηναϊκός... Ολυμπιακός...

ΦΙΛΙΠΠΙΑΔΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΠΡΩΪΝΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΑΒΕΡΩΦ - ΛΕΤΟΣ ΑΡΤΗΣ ΙΣΟΠΑΛΟΙ ΜΕ 0-0 ΠΑΝΑΜΒΡΑΚΙΚΟΣ - ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ 4-1

ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΟΥ 23ου ΠΡΟ ΠΩ

Ο Αβερωφ, όπως και στο παρελθόν, κέρδισε με άνεση τον Παναμβρακικό...

Ο Αβερωφ, όπως και στο παρελθόν, κέρδισε με άνεση τον Παναμβρακικό...

Ο Αβερωφ, όπως και στο παρελθόν, κέρδισε με άνεση τον Παναμβρακικό...

Ο Αβερωφ, όπως και στο παρελθόν, κέρδισε με άνεση τον Παναμβρακικό...

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΟΙΝΩΤΗΡ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ (Σ.Α.Γ. Π.Ε.Υ.)

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΠΡΟΔΕΙΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ

Απόφαση περί της προέλευσης των ανθρώπων...

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΠΡΟΔΕΙΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ

Απόφαση περί της προέλευσης των ανθρώπων...

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΠΡΟΔΕΙΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ

Απόφαση περί της προέλευσης των ανθρώπων...

Ο Αβερωφ, όπως και στο παρελθόν, κέρδισε με άνεση τον Παναμβρακικό...

Ο Αβερωφ, όπως και στο παρελθόν, κέρδισε με άνεση τον Παναμβρακικό...

Ο Αβερωφ, όπως και στο παρελθόν, κέρδισε με άνεση τον Παναμβρακικό...

Ο Αβερωφ, όπως και στο παρελθόν, κέρδισε με άνεση τον Παναμβρακικό...

Ο Αβερωφ, όπως και στο παρελθόν, κέρδισε με άνεση τον Παναμβρακικό...

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ ΔΕΝΔΡΥΛΙΑ

Κατάστημα πώλησης δένδρων...

ΚΕΝΤΡΟΝ "ΑΙΣΩΣ"

Κέντρο για την αντιμετώπιση της φωνητικής...

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΠΡΟΔΕΙΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ

Απόφαση περί της προέλευσης των ανθρώπων...

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΠΡΟΔΕΙΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ

Απόφαση περί της προέλευσης των ανθρώπων...

ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ "ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟΣ ΔΓΩΝ"

ΔΙΑ ΤΟ ΠΡΩΤΑΘΛΗΜΑ Α' ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΑΒΕΡΩΦ-ΑΤΡΟΜΗΤΟΣ 3-1 (2-0) ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ - ΝΙΚΟΠΟΛΙΣ 2-1 Β' ΑΒΕΡΩΦ - Β' ΑΤΡΟΜΗΤΟΥ 3-2

ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΟΔΟΣΦΑΙΡΟΥ

Ο ελληνικός ποδοσφαιριστής...

ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΣΚΟΠΙΑ

Ο Αβερωφ, όπως και στο παρελθόν, κέρδισε με άνεση τον Παναμβρακικό...

Η ΑΠΟΔΟΧΗ ΤΩΝ ΠΑΙΚΤΩΝ ΣΤΟ ΜΕΓΑΛΟ "ΝΤΕΡΜΟΥ

Ο Αβερωφ, όπως και στο παρελθόν, κέρδισε με άνεση τον Παναμβρακικό...

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΔΕΛΦΟΙ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Απόφαση περί της προέλευσης των ανθρώπων...

ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΗΓΕΙΡΩΤΙΚΟΣ ΔΓΩΝ

Ο ΚΡΟΥΤΣΕΦ ΚΑΘΟΡΙΖΕΙ ΤΟ ΑΓΡΟΤΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΒΑΣΙΣ

ΜΟΣΚΑ, 13 Σεπτεμβρίου. Η κυβέρνηση της Σοβιετικής Ένωσης...

Ο ΕΝΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΟΛΟΙ...

Κατά τὰ φαινόμενα

Ο ΑΒΕΡΩΦ ΑΚΑΘΕΚΤΟΣ ΒΑΛΙΣΤΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΤΙΤΛΟΝ

Επέβληθή προχθές εις Άρταν της Αναγεννησεως με 2-1

Κατά τὰ φαινόμενα ο Αβερωφ ακαθεκτός βαλίστη...

ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

ΚΕΡΑΪ

Παρίσι 13. Η κατάσταση στην Παρίσι...

ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΡΟ-ΠΟ

Table with 2 columns: Name and Score. Lists results for various teams like ΠΑΡΑΣΚΑΛΑΚΗ, ΟΥΡΑΝΟΠΟΥΛΟΣ, etc.

ΕΙΣ ΟΡΘΟΙΟΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ ΓΕΡ. ΣΤΕΡΓΙΟΥΠΟΥΛΟΥ

Εγκαίνια άθνα εν ερθεση η εν εις τρελε...

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΤΟ ΣΗΜΑ ΤΗΣ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ

Ζητήσεται εν Ιβητε τα νέα μοντέλλα ΦΙΛΙΠΠ 1961.

Τὰ ραδιόφωνα με τρανζίστορ ΦΙΛΙΠΠ είναι άνυπέβλητα εις απόδοσιν και οικονομίαν.

Ραδιόφωνα Ραδιογραμμόφωνα Μαγνητόφωνα Ηλεκτρόφωνα ΠΙΚ-ΑΛδικαι Συριστικά Μιχαλά Λαμπτήρες Φωτισμού κ.λ.π.

ΤΕΧΝΙΚΟΝ ΕΡΓΑΣΙΟΝ

ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΣΚΟΠΙΑ

Τησ άθνα εν ερθεση η εν εις τρελε...

ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Α.Ε.Ν. ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ - ΑΤΡΟΜΗΤΟΣ 2-1

ΑΘΛΗΤΙΚΟΣ ΗΓΕΙΡΩΤΙΚΟΣ ΔΓΩΝ

ΟΛΟΣ ΤΟΥ ΔΙΑΙΤΗΤΟΥ

ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΣΚΟΠΙΑ

Τησ άθνα εν ερθεση η εν εις τρελε...

ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Α.Ε.Ν. ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ - ΑΤΡΟΜΗΤΟΣ 2-1

Ανά τὰ προηληθησεν η εν εις τρελε...

ΣΠ ΠΑΠΙ

Τησ άθνα εν ερθεση η εν εις τρελε...

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Ανακοινωση εις τρελε...

ΜΟΙΣ ΕΞΕΛΟΘΗ ΒΑΣ. ΚΡΑΦΤΗ

Τησ άθνα εν ερθεση η εν εις τρελε...

ΤΟ ΚΟΙΝΟ ΤΟ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΤΩΝ

Τησ άθνα εν ερθεση η εν εις τρελε...

ΠΑΤΑΓΟΣ ΜΑΡΝΕΛΗΣ

Ανακοινωση εις τρελε...

ΜΟΙΣ ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΗ

Ανακοινωση εις τρελε...

ΤΟ ΚΟΙΝΟΤΕΡΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΜΑΣ

Ανακοινωση εις τρελε...

ΚΟΝΤΑ ΣΤΟ ΚΡΕΒΑΤΙ ΤΟΥ ΠΟΝΟΥ

Ανακοινωση εις τρελε...

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ ΜΙΚΡΟΒΙΟΛΟΓΙΑΣ-ΑΙΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

Ανακοινωση εις τρελε...

ΜΑΝΔΡΑ ΑΛΕΞΗ

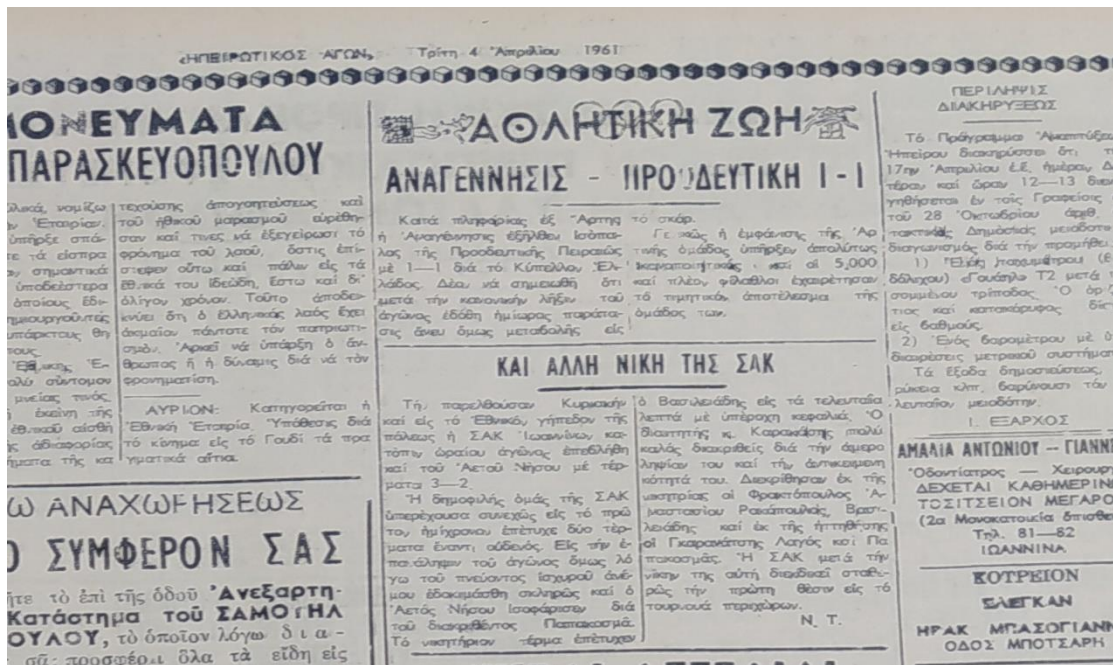
Ανακοινωση εις τρελε...

Αδελφός... φωτογραφία...

Ανακοινωση εις τρελε...

Ανακοινωση εις τρελε...

4.4 Η «αντιπαλότητα»

Μετά την συγχώνευση των τριών Συλλόγων, το φυσιολογικό θα ήταν μία έλλειψη αντιπαλότητας, ως προς το αθλητικό κομμάτι, δεδομένου μάλιστα πως η Αναγέννηση Άρτας συγκέντρωσε τον κόσμο και των τριών αρχικών Συλλόγων. Ήδη, από τα μέσα της δεκαετίας του 1950, δηλαδή πριν την συγχώνευση ή έστω ακόμη και της σκέυεις μίας πιθανούς συγχώνευσης, είχε δημιουργηθεί ένας Σύλλογος στην Άρτα, με πολυποίκιλη αθλητική δραστηριότητα, όχι μόνο ποδοσφαιρική, με την επωνυμία «ΠΥΡΡΟΣ». Ανάμεσα στον εν λόγω Σύλλογο και στους τρεις αρχικούς, αλλά και στην μετέπειτα κατάσταση ως Αναγέννηση Άρτας, δημιουργήθηκε μία αντιπαλότητα, που περιστρεφόταν γύρω από την υποστήριξη των ανθρώπων στις αθλητικές δραστηριότητες.

Στο ζήτημα της αντιπαλότητας, από τη στιγμή της συγχώνευσης και της δημιουργίας του νέου Συλλόγου, της Αναγέννησης Άρτας, άλλαξε η κατάσταση, γύρω από το συγκεκριμένο ζήτημα. Σίγουρα υπήρχε και προηγουμένως μία αντιπαλότητα, που περιστρεφόταν γύρω από τον Σύλλογο με την ονομασία «ΠΥΡΡΟΣ», ωστόσο όταν οι τρεις αρχικοί Σύλλογοι έγιναν ένας ενιαίος, αυτή η αντιπαλότητα έγινε λίγο πιο έντονη και φανερή, τουλάχιστον από την πλευρά της κοινωνίας.

Όσοι βρίσκονταν γύρω από τους Παναμβρακικό, Αετό και Ολυμπιακό, σε καμία περίπτωση δεν ενθουσιάστηκαν με την ίδρυση ενός Συλλόγου, στα μέσα της

δεκαετίας του 1950 (συγκεκριμένα το 1955)¹⁵⁸. Το θετικό είναι πως, μέσα σε αυτό το κλίμα της αντιπαράθεσης, ο νέος Σύλλογος, ο «ΠΥΡΡΟΣ», δεν ασχολούνταν αποκλειστικά με το ποδόσφαιρο, αλλά με τις αθλητικές δραστηριότητες σε ένα πιο διευρυμένο πεδίο. Κατ' αυτόν τον τρόπο, ο Σύλλογος κατόρθωσε να προσελκύσει γύρω του ένα μεγάλο κομμάτι της τοπικής κοινωνίας, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορούσε το κομμάτι του στίβου.

Πρωτεργάτες για την δημιουργία του νέου αυτού Συλλόγου ήταν άνθρωποι δημιουργικοί, όπως ο Νικόλαος Χαλκιάς (καθηγητής φυσικής αγωγής), ο Γιώργος Βασταρούχας (δικηγόρος), ο Άρης Γαλανός (καθηγητής φυσικής αγωγής), ο Αλέκος Λιαροκάπης (δικηγόρος), ο Απόστολος Παπανικολάου (επιχειρηματίας) και ο Χαρίλαος Καλαμάκης (κτηνίατρος)¹⁵⁹. Στην αρχή η επωνυμία ήταν «ΣΚΛΑ ΠΥΡΡΟΣ», δηλαδή «ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΛΑΣΙΚΟΥ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΠΥΡΡΟΣ».

Η ανατολή της δεκαετίας του 1960 έφερε σε δύσκολη θέση τον Σύλλογο, καθώς ορισμένοι πρωτεργάτες αποχώρησαν, ενώ και πολλοί αθλητές, εξέφρασαν την επιθυμία τους να αποχωρήσουν για άλλους Συλλόγους. Ο λόγος ήταν η αποχώρηση του Νίκου Γαλανού για την Καστοριά, με τη φυγή του οποίου αρκετοί από τους καλύτερους αθλητές του Συλλόγου (και ένεκα και της περιέργης διοικητικής κατάστασης εκείνη την εποχή), εξέφρασαν την επιθυμία τους για μεταγραφή στον Γ. Σ. Πρέβεζας¹⁶⁰. Το 1962, ο «ΠΥΡΡΟΣ» αρχίζει να ακμάζει ξανά, έστω και με μικρά βήματα, χάρη στις συντονισμένες προσπάθειες τριών τεσσάρων ατόμων και την επιστροφή ορισμένων αθλητών, οι οποίοι προηγουμένως είχαν αποχωρήσει, συντελεί στη σταδιακή αναβάθμιση του Συλλόγου. Η ακμή αυτή θα διαρκέσει από το 1962 έως το 1980¹⁶¹. Κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1968 ο Σύλλογος προσαρμόζεται στα νέα αθλητικά δεδομένα της εποχής. Το καταστατικό του Συλλόγου αλλάζει, ενώ παράλληλα μετονομάζεται σε «Α.Σ. ΠΥΡΡΟΣ», δηλαδή «Αθλητικός Σύλλογος ΠΥΡΡΟΣ»¹⁶².

Ασφαλώς, στα δρώμενα και σε όσα ζητήματα ήταν συνυφασμένα αμιγώς με το ποδόσφαιρο, η τοπική κοινωνία της πόλης υποστήριζε την Αναγέννηση Άρτας. Κάτι

¹⁵⁸ Χρήστος Ζαρκαλής, *Αθλητικός σύλλογος Πύρρος Άρτας 1956-1990. 34 χρόνια προσφοράς στον ελληνικό αθλητισμό*. Άνευ εκδόσεων, Άρτα 1991, σ. 19.

¹⁵⁹ Στο ίδιο, σ. 10.

¹⁶⁰ Στο ίδιο, σ. 20.

¹⁶¹ Στο ίδιο, σ. 21.

¹⁶² Στο ίδιο, σ.22.

απολύτως λογικό, καθώς ήταν αποτέλεσμα της συγχώνευσης τριών ομάδων, με ισχυρό λαϊκό έρεισμα η κάθε μία εξ αυτών, έστω και σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό ως αυτόνομες. Αντίθετα, οι γενικότερες αθλητικές δραστηριότητες, όπως είναι ο στίβος, είχαν τη συμπαράσταση αρκετών ανθρώπων (τουλάχιστον μέχρι ενός σημείου, καθώς η συμμετοχή στον αθλητισμό εκείνη την εποχή ήταν σαφώς περιορισμένη), που προέρχονταν από όλες τις αρχικές ομάδες.

Το ενδιαφέρον της Δικτατορίας για την Αναγέννηση Άρτας φαίνεται από την παρουσία ορισμένων ανθρώπων, με δύναμη και εξουσία κατά την εν λόγω περίοδο, σε εκδηλώσεις στο γήπεδο, καθώς και σε έντυπα της εποχής, τα οποία ήταν καθολικά ελεγχόμενα και καθοδηγούμενα από την Χούντα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το κείμενο (συνοδευόμενο από φωτογραφία), που φιλοξενείται στις αθλητικές ειδήσεις, σχετικά με την παρουσία του Νομάρχη (Κωνσταντίνου Οικονομάκου) στο Στάδιο της Άρτας, ώστε να παρακολουθήσει αγώνες για το Διανομαρχιακό πρωτάθλημα, που είχε θεσπιστεί την περίοδο της Δικτατορίας¹⁶³.

Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1970, όταν η Αναγέννηση Άρτας αγωνίστηκε για τελευταία φορά στην Β Εθνική κατηγορία (1978-1979), η πορεία της ήταν ανάλογη με αυτή της πόλης. Η παράλληλη αυτή πορεία δεν είχε διάρκεια. Η Άρτα, όπως και ολόκληρη η Ήπειρος, άλλαξε σε μεγάλο βαθμό¹⁶⁴. Αφενός παρατηρήθηκε αύξηση πληθυσμού. Στην απογραφή του 1991, μετά το κύμα αστικοποίησης της δεκαετίας του 1980, η Άρτα αριθμούσε 19.087 κατοίκους¹⁶⁵. Παράλληλα, απέκτησε και κοινωνικές δομές, που πιστοποίησαν τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξή της, όπως φανερώνεται από τα τμήματα Τ.Ε.Ι. Ηπείρου, με επίκεντρο την Άρτα, που ξεκίνησαν τη λειτουργία τους το 1994¹⁶⁶. Το 2001, ο πληθυσμός παρουσιάζει μία ελάχιστη αύξηση (19.345)¹⁶⁷.

Όλη αυτή την μακρά περίοδο, η έλλειψη σταθερότητας της ομάδας, λόγω του ότι δεν μονιμοποιήθηκε σε κάποια κατηγορία, απομάκρυναν σταδιακά τους υποστηρικτές της. Γενικότερα, ο αθλητισμός είναι ένα πεδίο, στο οποίο τα επιτεύγματα

¹⁶³ ΑΡΤΑ. 21 ΑΠΡΙΑΙΟΥ. Τριμηνιαίον δελτίον ενημερώσεως Νομαρχίας Άρτας. Φεβρουάριος-Απρίλιος 1972. σ. 71.

¹⁶⁴ Ευριπίδης Μακρής, *Η Ήπειρος. Από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. 100 χρόνια από την απελευθέρωση*. Εκδοτικός οίκος Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 2013, σ. 182.

¹⁶⁵ https://www.eetaa.gr/metaboles/apografes/apografi_1991_1.pdf. (25/05/2023).

¹⁶⁶

<http://www.teiep.gr/section.php?titlos=%CE%B5%CE%B9%CF%83%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%B3%CE%AE-438>. (25/05/2023).

¹⁶⁷ https://www.eetaa.gr/metaboles/apografes/apografi_2001_1.pdf. (25/05/2023).

(κατακτήσεις τίτλων) και η σταθερότητα, είναι τα δύο γνωρίσματα, τα οποία διαμορφώνουν νέους οπαδούς και παράλληλα διατηρούν το ενδιαφέρον των προηγούμενων.

Το παράδοξο είναι ότι, επί των δύσκολων εποχών της Αναγέννησης, από τα σπλάγχνα της ομάδας αναδύθηκαν ποδοσφαιριστές, που πραγματοποίησαν μεγάλη καριέρα. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν οι Αντώνης Νικοπολίδης (όταν αποχώρησε από την Αναγέννηση, αγωνίστηκε επί εικοσιδύο συναπτά έτη σε Παναθηναϊκό και Ολυμπιακό) και ο Γιώργος Βαΐτσης¹⁶⁸.

Το αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης ήταν ότι, ολοένα και λιγότεροι νέοι ασχολούνταν με την ομάδα, επομένως δεν είχε ισχυρά ερείσματα υποστηρικτών στις νεότερες ηλικίες. Παράλληλα και το ενδιαφέρον των μεγαλύτερων άρχισε να ατονίζει με το πέρασμα του χρόνου. Ως επιστέγασμα αυτών των δεδομένων ήταν ότι, στο εσωτερικό της πόλης δεν ακολουθήθηκε μία παράλληλη οπαδική «ταυτότητα», όπως για παράδειγμα συμβαίνει έως και σήμερα σε άλλες πόλεις, όπως στα Γιάννενα ή στη Λάρισα, όπου η συντριπτική πλειοψηφία των κατοίκων υποστηρίζει τις τοπικές ομάδες.

Από το 2009/2010 έως και σήμερα, περιορίστηκε σε μεγάλο βαθμό το ενδιαφέρον για τον αθλητισμό, λόγω της έντονης και εκτεταμένης οικονομικής κρίσης της χώρας. Από τη στιγμή, που τα γήπεδα μεγάλων ομάδων της χώρας είχαν ελάχιστα εισιτήρια, είναι εύλογο ότι, μία τοπική ομάδα, που αγωνίζεται στις χαμηλές κατηγορίες, θα επηρεαζόταν σε ακόμη μεγαλύτερο βαθμό.

¹⁶⁸ Β. Γυφτόπουλος, *Τα 60 χρόνια της θρυλικής Αναγέννησης Άρτας*. <https://www.fosonline.gr/podosfairo/ellada/article/81180/ta-60-xronia-tis-thrylikis-anagennisis-artas>. (26/05/2023).

5.1 Τα άλλα τμήματα της Αναγέννησης

Στην εν λόγω ενότητα θα αναλυθούν τα υπόλοιπα, δηλαδή πέρα από το ποδόσφαιρο, τμήματα της Αναγέννησης Άρτας, με σαφή έμφαση στο γυναικείο τμήμα χάντμπολ, για το οποίο υπάρχουν και περισσότερες (συγκριτικά με τα άλλα τμήματα) πληροφορίες, λόγω και των αρκετών επιτυχιών που έχει σε Συλλογικό επίπεδο.

Η Αναγέννηση Άρτας στο ευρύ κοινό, που ασχολείται με τα αθλητικά δρώμενα ανεξαρτήτως αθλήματος, είναι γνωστή μέσω του ποδοσφαίρου και του γυναικείου τμήματος χάντμπολ. Εκτός όμως από αυτά, υπάρχουν και τα τμήματα χάντμπολ (χειροσφαίρισης) ανδρών και βόλεϊ (πετοσφαίρισης) ανδρών. Δυστυχώς, για αυτά δεν υπάρχουν πολλές πληροφορίες, ενδεχομένως λόγω της μικρής, συγκριτικά με τα άλλα τμήματα, επιτυχίας. Μέχρι πριν από μερικά χρόνια, η Αναγέννηση Άρτας διέθετε και δύο ακόμη τμήματα, αυτό του μπάσκετ (καλαθοσφαίρισης) ανδρών και της πετοσφαίρισης γυναικών, τα οποία πλέον δεν είναι ενεργά. Το τμήμα μπάσκετ έπαψε οριστικά να λειτουργεί το 2015, ενώ στο αντίστοιχο της πετοσφαίρισης, υπάρχει πλέον γυναικείο τμήμα, που αγωνίζεται στο περιφερειακό πρωτάθλημα της βορειοδυτικής Ελλάδας, στις μικρές ηλικιακές κατηγορίες.

Το τμήμα χειροσφαίρισης ιδρύθηκε το 1979, ενώ το γυναικείο τμήμα άρχισε τις αθλητικές δραστηριότητες της λίγα χρόνια αργότερα, το 1987. Για το τμήμα πετοσφαίρισης δεν υπάρχουν χρονικές πληροφορίες, σχετικά με την ίδρυσή του. Το τμήμα χειροσφαίρισης ανδρών έδρασε κυρίως στη Β Εθνική, έχοντας όμως και δύο συμμετοχές στην Α Εθνική, συγκεκριμένα για δύο συναπτά έτη, την περίοδο 1987-1989. Το τμήμα πετοσφαίρισης ανδρών κατά κύριο λόγο έχει λάβει μέρος στη Β Εθνική του πρωταθλήματος. Το μοναδικό αξιοσημείωτο ιστορικό σημείο της πετοσφαίρισης γυναικών είναι η έκτη (6^η) θέση στο πανελλήνιο πρωτάθλημα κατά το 1978. Λόγω αυτής της χρονολογίας, προκύπτει το συμπέρασμα ότι, τα τμήματα πετοσφαίρισης ήταν παλαιότερα από τα αντίστοιχα της χειροσφαίρισης.

Η έλλειψη αρκετών πληροφοριών και γενικώς πηγών για μερικά τμήματα του Συλλόγου, δεν αποτελεί απλώς ένα βασικό πρόβλημα για την κάλυψη ολόκληρου του φάσματος της εν λόγω διπλωματικής εργασίας. Αντίθετα, η μη ύπαρξη πηγών κρίνεται επιζήμια, κυρίως για τον ίδιο τον Σύλλογο, καθώς θα ήταν σημαντικό για τον ίδιο να υπάρχουν, επειδή αποτελεί μέρος της ιστορίας του.

5.2 Χάντμπολ γυναικών

Στο σημείο αυτό κρίνεται απαραίτητη μία επισήμανση. Το ότι το εν λόγω γυναικείο τμήμα, ξεκίνησε τη λειτουργία του κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1980 δεν είναι τυχαίο. Η συγκεκριμένη δεκαετία, χαρακτηρίζεται από πλήθος αλλαγών σε πολλά επίπεδα. Μία από αυτές τις αλλαγές αφορούσε και τις γυναίκες, που πλέον είχαν περισσότερες ευκαιρίες στην εργασία και στις απολαβές. Στις αρχές της δεκαετίας ξεκίνησε μία προσπάθεια εξίσωσης των δύο φύλων¹⁶⁹.

Ακόμη, μία αλλαγή αφορούσε τον αθλητισμό εν γένει. Γενικά, πλήθος φορέων, όπως της τοπικής αυτοδιοίκησης, έφεραν στο επίκεντρο το ζήτημα της ανάπτυξης του μαζικού αθλητισμού. Σε αυτή την κατεύθυνση και μέσω ενός πενταετούς προγράμματος για την εξέλιξη του αθλητισμού, στο επίκεντρο ήρθαν τα παιδιά και οι γυναίκες¹⁷⁰. Μάλιστα, εφαρμόστηκαν και ορισμένα συμπληρωματικά προγράμματα, όπως το «*Αθλητισμός και Γυναίκα*»¹⁷¹.

Το τμήμα χάντμπολ γυναικών της Αναγέννησης Άρτας αποτελεί το σημαντικότερο και πλέον επιτυχημένο, βάσει τίτλων και διεθνών διακρίσεων, τμήμα του Συλλόγου. Έδρα του τμήματος είναι το Δημοτικό Κλειστό Γυμναστήριο Άρτας, με τη χωρητικότητά του να ανέρχεται περίπου στις χίλιες τετρακόσιες (1400) θέσεις. Το εν λόγω τμήμα κατέχει δώδεκα (12) Πρωταθλήματα Ελλάδος, δέκα (10) Κύπελλα Ελλάδος και εννέα (9) νταμπλ¹⁷²!

Την αγωνιστική περίοδο 1987-1988, την πρώτη επί της ουσίας δράσης του τμήματος, έως και το 1989-1990 αγωνιζόταν στη Β Εθνική, όταν την Άνοιξη του 1990 αναδείχθηκε πρωταθλήτρια στην κατηγορία. Την επόμενη χρονιά υποβιβάστηκε και αμέσως επέστρεψε στην Α Εθνική. Από το 1992 και έπειτα το τμήμα σταδιακά αρχίζει να μεγαλώνει και να έρχεται όλο και πιο κοντά σε διακρίσεις και την επίτευξη στόχων. 1992-1993 Τρίτη (3^η) θέση, 1993-1994 δεύτερη (2^η) θέση και η επόμενη δωδεκαετία, τουλάχιστον στο γυναικείο τμήμα χάντμπολ της Ελλάδος ανήκει ολοκληρωτικά στην Αναγέννηση Άρτας.

¹⁶⁹ Αμαλία Χρυσούλη, *Η κοινωνική πολιτική στην Ελλάδα από το 1980 μέχρι σήμερα*. Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής: Διπλωματική εργασία. Αιγάλεω 2021. σ. 42.

¹⁷⁰ Παναγιώτης Θεοδωρικάκος, *Πολιτικές επιρροές στα προγράμματα τοπικής αυτοδιοίκησης για την «άσκηση-άθληση για όλους» μετά τη μεταπολίτευση*. Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου: Διδακτορική Διατριβή. Σπάρτη 2021. σ. 93-123.

¹⁷¹ Στο ίδιο, σ. 124.

¹⁷² <https://anagennisartas.weebly.com/about.html>. (19/08/2022).

Δώδεκα συνεχόμενα Πρωταθλήματα Ελλάδος (ασύλληπτη επίδοση) την περίοδο 1994-2006, ενώ από τα δέκα Κύπελλα Ελλάδος, τα εννέα κατακτήθηκαν την ίδια περίοδο της απόλυτης κυριαρχίας στην Ελλάδα, ενώ ήταν και αυτά συνεχόμενα. Συγκεκριμένα τις χρονιές 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006. Το δέκατο (και τελευταίο) Κύπελλο Ελλάδος κατακτήθηκε το 2008. Από τα προηγούμενα συνάγεται η ύπαρξη εννέα νταμπλ.

Το γυναικείο τμήμα χάντμπολ της Αναγέννησης Άρτας αποτελεί, μακράν του δεύτερου, το πλέον ζωντανό αθλητικό φορέα της πόλης, γύρω από το θέμα του αθλητισμού. Στις βασικές επιδιώξεις του τμήματος βρίσκονται στοιχεία του αρχαίου ελληνικού πνεύματος. Για παράδειγμα το τμήμα επιδιώκει στην καλλιέργεια των αξιών, όπως είναι γνωστές από την αρχαία εποχή¹⁷³.

Η ύπαρξη αυτών των αξιών οφείλεται εν πολλοίς στους ανθρώπους, που έχουν ενεργό ρόλο στα διοικητικά του τμήματος. Επομένως, μεγάλο ρόλο στη μετάδοση των εν λόγω αξιών διαδραματίζουν ο Πρόεδρος, κ. Βασίλης Κρασιώτης και ο Γενικός Γραμματέας κ. Θεόδωρος Μάλλιος. Τα εν λόγω δύο πρόσωπα θεωρούνται ως οι αφανείς ήρωες, για τα επιτεύγματα του τμήματος¹⁷⁴.

Όσο για τους λόγους της συμμετοχής των εν λόγω ατόμων στην ομάδα; Η διάθεση έκφρασής τους, μέσω του αθλητισμού, και ασφαλώς η ανάγκη για συμμετοχή σε μία διαφορετική ταυτότητα, εν προκειμένω αθλητική. Επρόκειτο για δημοτικούς υπαλλήλους, συνεπώς ο Σύλλογος δεν αποτελεί ένα μέσο προβολής ή εξυπηρέτησης των οποιονδήποτε ατομικών τους συμφερόντων. Τα δύο αυτά πρόσωπα εκπόνησαν ένα πολύ συγκεκριμένο οργανόγραμμα, με πολύ στέρεες βάσεις. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στις αναπτυξιακές ηλικίες και στα φυτώρια, που αποτελούν το μέλλον του αθλητισμού. Οι επιτυχίες του τμήματος αποκτούν ιδιαίτερη σημασία, αν αναλογιστεί κανείς πως, τα μέσα και εν γένει οι υποδομές της ομάδας δεν είναι και οι καταλληλότερες¹⁷⁵. Οι επιτυχίες τους οδήγησαν, στο να τους αποδοθεί το προσωνύμιο «Σιδηρές Κυρίες»¹⁷⁶.

¹⁷³ Ευσταθία, Κολιού, *Αναγέννηση Άρτας χάντμπολ 1995*. Άνευ εκδόσεων, Άρτα 2004, σ. 4.

¹⁷⁴ Ευσταθία, Κολιού, *Αναγέννηση Άρτας χάντμπολ γυναικών 1996*. Άνευ εκδόσεων, Άρτα 2004, σ. 5.

¹⁷⁵ Ευσταθία, Κολιού, *Αναγέννηση Άρτας χάντμπολ γυναικών 1997*. Άνευ εκδόσεων, Άρτα 2004, σ. 4.

¹⁷⁶ Στο ίδιο, σ. 10.

Στο σημείο αυτό προκύπτουν ορισμένα ερωτήματα. Πως μία γυναικεία ομάδα χάντμπολ αποτελεί ό,τι καλύτερο σε αθλητικό επίπεδο, έχει να παρουσιάσει μία πόλη; Υπάρχουν αντίστοιχες περιπτώσεις στην Ελλάδα;

Πράγματι, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, το ποδόσφαιρο είναι το λαοφιλέστερο άθλημα, συνεπώς και εκείνο που διαμορφώνει την οποιαδήποτε οπαδική ταυτότητα του ατόμου. Ωστόσο στην Ελλάδα, έχουν εμφανιστεί κατά καιρούς αθλητικοί Σύλλογοι, που οι επιτυχίες τους βασίζονται σε αθλήματα διαφορετικά του ποδοσφαίρου. Μάλιστα, αυτό συναντάται και στο χάντμπολ γυναικών. Η Αναγέννηση Άρτας αποτελεί ένα μόνο παράδειγμα. Άλλα αντίστοιχα, πάντοτε στο γυναικείο χάντμπολ είναι, η Βέροια των έξι συνεχόμενων πρωταθλημάτων (1987-1993) ή η Ορμή Πάτρας, με επίσης έξι συναπτές κατακτήσεις (2006-2012), των οποίων οι διακρίσεις και οι τίτλοι εντοπίζονται στο γυναικείο χάντμπολ¹⁷⁷.

Λόγω αυτών των δεδομένων το όνομα της Αναγέννηση Άρτας έγινε γνωστό σε όλη την Ελλάδα, αλλά και σε ένα μεγάλο τμήμα της Ευρώπης, καθώς το τμήμα αγωνίστηκε σε πλήθος διεθνών αναμετρήσεων, ενώ αρκετές από τις αθλήτριες της ομάδας κατάφεραν, να εξελιχθούν και να δημιουργήσουν μία καριέρα και να επιβιώσουν μέσω της παρουσίας τους στον αθλητισμό. Ακόμη, η Αναγέννηση κατέχει θέση σε αφιερώματα, τα οποία γίνονται γύρω από ζητήματα χάντμπολ και τον γυναικείο αθλητισμό, ακόμη και από μεγάλα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης¹⁷⁸.

Αυτό το γεγονός, σε συνδυασμό με την απήχηση που έχει η Αναγέννηση Άρτας λόγω του χάντμπολ, δεν πρέπει να προκαλεί εντύπωση. Τα τελευταία χρόνια, αν όχι τις τελευταίες δεκαετίες, το άθλημα του χάντμπολ θεωρείται από τις πλατιές μάζες του κοινού, ως ένα εκ των σημαντικότερων σε παγκόσμιο επίπεδο. Ολοένα και αυξάνονται οι αθλητικές εγκαταστάσεις για το χάντμπολ, ενώ πολλοί άνθρωποι ασχολούνται, από την πλευρά των φιλάθλων, με το άθλημα. Μάλιστα δεν είναι τυχαία η προβολή των μεγάλων αναμετρήσεων (παιχνίδια που κρίνουν τίτλους) από κρατικά κανάλια.

¹⁷⁷

ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ

ΧΕΙΡΟΣΦΑΙΡΗΣΕΩΣ

ΕΛΛΑΔΟΣ.

<https://www.handball.org.gr/portal/competitions/all-time-champions>. (29/03/2023).

¹⁷⁸ Η αποθέωση της περιφέρειας! <https://www.sport-fm.gr/article/i-apothewsi-tis-perifereias/3232358>. (20/08/2022).

Η σημασία που αποδίδει η πόλη της Άρτας στο χάντμπολ, κυρίως λόγω των επιτυχιών της Αναγέννησης Άρτας, φαίνεται και από τις ενέργειες που διενεργούνται και είναι μεγαλύτερες από τα στενά πλαίσια και όρια του αθλήματος, καθώς και από την ύπαρξη και άλλων ομάδων εκτός της Αναγέννησης. Μάλιστα το ενόψει της αγωνιστικής περιόδου 2019-2020, υπήρξε συνένωση των δύο ανδρικών τμημάτων, Αναγέννησης και ΑΟ Πρωτέα Άρτας¹⁷⁹.

Το καλοκαίρι του 2019 διοργανώθηκε, από το αθλητικό σωματείο ΆΡΤΑ Handball (τμήμα ανδρών), με έτος ίδρυσης το 2018, ένα τουρνουά κοινωνικού χαρακτήρα¹⁸⁰. Στόχος του τουρνουά είναι η καλλιέργεια του ομαδικού πνεύματος και η ψυχική υγεία, όπως αυτή απορρέει από την ενασχόληση με τον αθλητισμό, και ασφαλώς η καταπολέμηση των εξαρτήσεων κάθε μορφής. Μάλιστα, μεταξύ των δύο ομάδων, γίνονται και άλλες παρόμοιες ενέργειες, όπως η διεξαγωγή φιλανθρωπικής αναμέτρησης, τον Απρίλιο του 2023¹⁸¹.

Ακολουθούν ορισμένα αφιερώματα του τοπικού Τύπου γύρω από το γυναικείο τμήμα χάντμπολ της Αναγέννησης Άρτας.

¹⁷⁹ Το χάντμπολ της Άρτας ενώθηκε. <https://www.e-handball.gr/%CF%84%CE%BF-%CF%87%CE%AC%CE%BD%CF%84%CE%BC%CF%80%CE%BF%CE%BB-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%AC%CF%81%CF%84%CE%B1%CF%82-%CE%B5%CE%BD%CF%8E%CE%B8%CE%B7%CE%BA%CE%B5/>. (26/05/2023).

¹⁸⁰ Νάσος Μπράτσος, *Αθλητισμός ενάντια στις εξαρτήσεις- διεθνές τουρνουά χάντμπολ*. <https://www.ertnews.gr/eidiseis/ellada/kinonia/athlitismos-enantia-stis-exartiseis-diethnes-toyrnoua-chantmpol/>. (15/04/2022).

¹⁸¹ Φιλανθρωπικός αγώνας χάντμπολ Αναγέννησης Άρτας-Άρτα Handball. <http://www.artagoal.gr/content/filanthropikos-agonas-hantmpol-anagennisi-artas-artas-handball>. (26/05/2023).

ΑΘΛΗΤΙΚΟ ΒΗΜΑ...

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Τα κορίτσια της ομάδας ΧΑΝΤΜΠΟΛ του ΓΑΣ "ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ" Αρτας

Επίδοξες πρωταθλήτριες

Για πρώτη φορά μια ηπειρωτική ομάδα κοντά στην κατάκτηση πανελληνίου τίτλου

Τα κορίτσια της ομάδας χαντ-μπολ της "Αναγέννησης", με το πείσμα και τις ικανότητές τους, "φώτισαν" και φέτος, με το "αστρο της επιτυχίας" την πόλη της Αρτας. Όπως ακριβώς πριν δύο χρόνια, όταν η κλήρωση έστειλε την Αναγέννηση στη Βασιλεία της Ελβετίας για το κύπελλο Κυπελλούχων Ευρώπης. Τότε πολλοί "καχύποπτοι" έλεγαν να πουν ότι ήταν η πρώτη και τελευταία διάκριση για την ομάδα. Η διάφηση, όμως δεν άργησε να έρθει και ο χρόνος δικαιώσε τις αθλήτριες, οι οποίες παλεύοντας κάτω από αντίξοες συνθήκες και με μόνο όπλο την αγάπη για την ομάδα τους, κατάφεραν να μπουν και φέτος στην κληρώσει των Ευρωπαϊκών αγώνων αλλά και να βράσκονται σήμερα στην δεύτερη θέση της Α1 Εθνικής κατηγορίας με 16 βαθμούς και 2 αγώνες λιγότερους από την ομάδα ΑΣΕΑ ΔΟΥΚΑΣ που προηγεί με 18 βαθμούς. Έτσι το όνομα της ιστορικής "Αναγέννησης" κυριαρχεί και πάλι, αυτή τη φορά

Γραφική ΕΥΓΥΧΙΑ ΒΛΑΧΑ

χάση στα κορίτσια και τις μεγάλες επιτυχίες τους, όπως οι σημαντικότερες εκτός άθους νίκες επί της Βέροιας (16-21) και του ΔΟΥΚΑ (26-28) αλλά και των ομάδων του Αθηναικού (28-26) και του Αρη Θεσσαλονίκης (28-14). Βεβαίως οι νίκες της Αναγέννησης επί του πρωτοπόρου ΔΟΥΚΑ και της ΓΕ ΒΕΡΟΙΑΣ και το γεγονός ότι έχει δύο αγώνες λιγότερους από τον πρώτο, δίνουν βάσιμες ελπίδες, ή ακόμη και τη σιγουριά, ότι η ομάδα θα κερδίσει την πρώτη θέση και κατα συνέπεια τον τίτλο της Πρωταθλήτριας Ελλάδας. Μια διακρίση που πρώτη φορά θα τύχει ομάδα της Ηπείρου όχι μόνο από χαντ-μπολ, αλλά σε όλα τα ομαδικά αθλήματα. Η μέχρι σήμερα πορεία της "Αναγέννησης" γεμίζει όλους τους Πειραιότες με αισιοδοξία για κατάκτηση του Πρωταθλήματος. Το "Π.Β." γεμάτο αισιοδοξία ότι η διακρίση θα γίνει πραγματικότητα, θέλησε να συμβάλει με το δικό του τρόπο στις προσπάθειες της ομάδας. Με τη σημαντική βοήθεια του δημοσιογράφου ΝΙΚ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΟΥ αναγέννησε τα στοιχεία που συνθέτουν το αφιέρωμα μεταξύ αυτών και τη συνέντευξη που παραχώρησε στην εφημερίδα μας η αθλήτρια και υπεύθυνη Δημοσίων Σχέσεων της Αναγέννησης Ελένη Τολιοπούλου.

Η επίδοξη φετινή πρωταθλήτρια Ελλάδας στο ΧΑΝΤΜΠΟΛ Α' Εθνικής. Στη φωτογραφία από αριστερά ο προπονητής ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΡΑΜΠΙΝΑΣ. ΟΡΘΙΕΣ: Ιόνκα Ντιουλκεροβα, Ελένη Τοδουλου, Βάσω Σκαρα, Γρηγορία Γκόλια, Ευαγ. Σκαλτσά, Αγγελά. Χανθρίνου και ο έφορος Θόδωρος Μάλλιος. ΚΑΘΗΜΕΝΕΣ: Βέρα Παναγιούλια, Βούλα Ψωμιάδου, Σοφία Λάμπρου, Αλεξ. Σκουτέλα και η Ελένη Τολιοπούλου.

ΦΩΤΟ: ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΙΜΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: Σπύρου Λάμπρου 2 47 100 ΑΡΤΑ ΤΗΛΕΦΩΝΑ: 75.100 & 75.892 Fax: (0681) 27.940 Έτος ίδρυσης 1957 Περίοδος Β'

ΗΧΩ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ

Η Αρχαιότερη Καθημερινή Εφημερίδα

ΤΡΙΤΗ 16 ΜΑΪΟΥ 1995

Αρ. Φύλλου: 1708624 Τμήμ φύλλου 6ος 50

Πρωταθλήτρια Ελλάδος!!!

Η "ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ" μετά την μεγάλη νίκη επί του "ΔΟΥΚΑ"

Η "ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ" αναδείχτηκε Πρωταθλήτρια Ελλάδος για πρώτη φορά στην ιστορία της.

Καμιά ομάδα στο παρελθόν σε ολόκληρη την Β.Δ. Ελλάδα δεν έχει καταφέρει κάτι ανάλογο.

Η μικρή κοινωνία της Αρτας θυμίζει "μεθυσμένη πολιτεία" για το πρωτόγνωρο αυτό γεγονός.

Για να διατηρηθεί στην κορυφή χρειάζεται την βοήθεια ΟΛΩΝ των Αρτινών, ανωνύμων και επωνύμων και κύρια οικογενειακά.

Πρέπει όλοι να βοηθήσουμε για να μην είναι αυτή η επιτυχία

"διάττοντας αστέρας" αλλά να υπάρξει συνέχεια.

Πόλος έλξης

Φιλικό παράδειγμα πρέπει να αποτελέσει η μοναδική επιτυχία να κατακτησει η "ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ" Αρτας το πρωτάθλημα Ελλάδος στο ΧΑΝΤ-ΜΠΟΛ τον κορυφαίο θεσμό σε όλα τα ομαδικά αθλήματα.

Οι ομάδες δεν γεννιούνται από την μια στιγμή στην άλλη αλλά απαιτούν χρόνο, χρόνο και πολλές θυσίες. Οι άνθρωποι της "ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗΣ" τα προηγούμενα χρόνια έθεσαν τις βάσεις για να χτιστεί το σημερινό οικοδόμημα και έκαναν σωστές κινήσεις πάνω στην σκακιέρα.

Ο προπονητής και η ενίσχυση της ομάδας στο πρώτο της σημείο ήταν τα πρώτα και τα τελευταία βήματα που κόνισαν. Η υπομονή και επιμονή καθώς και ο χρόνος έδειξε ότι τα βήματα ήταν σωστά και το αποτέλεσμα ήταν θετικό. Φόρος φωτισμός πρέπει να αποτελέσει η κατάκτηση του πρωταθλήματος και μακάρι και άλλα αθλήματα να καταφέρουν κάτι ανάλογο στο μέλλον.

Όμως οι παράγοντες των ομάδων στο άλλα αθλήματα (ποδόσφαιρο, μπάσκετ, βόλεϊ) επιθυμούν γρήγορα αποτελέσματα και με το πρώτο άτυχο αποτέλεσμα θεωρούν τον προπονητή ως αποκλειστικά υπεύθυνο και τον απολύουν μη αφήνοντας τον να ολοκληρώσει το έργο του.

Ελπίζουμε και θέλουμε να αλλάξει επιτέλους η νοοτροπία αυτή των παραγόντων στην Αρτα. Ας μιλήσουν την ομάδα ΧΑΝΤΜΠΟΛ της "ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗΣ"

που δουλεύει σε σωστές βάσεις και που τρία χρόνια αγωνίστηκε για να καταφέρει σήμερα να κερδιστεί ως ΠΡΩΤΑΘΛΗΤΡΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ.

"Δουλειά - δουλειά - δουλειά" είναι το τρίπτυχο της επιτυχίας, και μακάρι στο μέλλον η μικρή κοινωνία της Αρτας να κερδιστεί και άλλες επιτυχίες.

ΟΠΠΟΡ

ΕΠΗΜΕΛΕΙΑ:
ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΑΝΙΑΣ

...για σωστή αθλητική ενημέρωση

Χ/Μ Γυναικών

ΠΡΩΤΑΘΛΗΤΡΙΑ Η "ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ"

Πανηγυρίζει η Άρτα. Για δεύτερη συνεχόμενη χρονιά η "Α" κατέκτησε τον τίτλο (πέρυσι τελικό ΔΟΥΚΑ 27-22).

Στο καλύτερο κλειστό γυμναστήριο παρωσιακών φίλων της νίκησε την Γ.Ε. Βερούας με 30-25 "Αστρουλέκια". Από την μεγάλη κυρία του Χ/Μ Υποκλιθείτε στα κορίτσια της "Α", τις πρωταθλήτριες Ελλάδας. Για άλλη μια φορά ήταν συγκλονιστικά.

Παίζοντας απλά, μεθοδικά, γρήγορα και με φοβερά "μπλοκ" δεν άφησαν περιθώρια αντίδρασης στην Γ.Ε. Βερούας. Προηγήθηκαν (13-10) στο Α' μέρος Πύρον κεφαλή 16-10, 20-14, 25-18, 27-22 και τελικό 30-25.

Δεύτερος συνεχόμενος τίτλος πρωταθλήτριας. Δεύτερη συνεχής χρονιά σε τελικό κυπέλλου. Τέσσερις παίκτριες στην Εθνική και η 16χρονη γκολκίπερ Κατερίνα Χαρίση στην Εθνική Κορσίδων. Προπονητικό "μήν" από τους εκλεκτούς φίλους κ.κ. Τίμη Μηλέα (πρώην Ομοσπονδιακός όλων των εθνικών ομάδων της Ρουμανίας και της εθνικής μας) και Γιάννη Ανταλή, Καθηγητή Φ.Α. (ειδικότητα Χ/Μ).

Άριστο Δ.Σ. από τους επηρεασμένους συνεργάτες κ.κ. Γιώργο Μανώπουλο, Βασίλειο Κρανιώτη, Θεόδωρο Μάλλιο, Γ. Πρίβρολο, Γ. Αποστόλη Υπέροχο φιλόδοξο "φανατικό" κέσμα και τις Ιόνικα...

Οι αντίπαλες παίκτριες ισοποτικά υποκλήθηκαν. Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ δίκαια πήρε τον τίτλο, όλες οι κοπέλες ήταν υπέροχες. Μπρόβο στην "Α". Της ευχόμαστε καλή πορεία στην Ευρώπη". Λόγια του προπονητή της ΓΕΒ κ. Νίκου Μανώλου.

Άξιος αντίπαλος η ΓΕΒ πάλεψε με όλες της τις δυνάμεις, αλλά υπέκυψε στην μεγάλη κυρία Ομάδα που δουλεύει σε βάθος. Πρωταθλήτρια επί σειρά ετών. Πέτυχε στα 3 παιχνίδια με ΓΕΒ 85 τέρματα και βέχτηκε 73. Καλός απολογισμός.

Επιθετική φωτιά. Δεύτερη στο πρωτάθλημα, άριστα γρανιτής πρώτη στο πρωτάθλημα. Η "Α" άνοιξε το δρόμο για την κατάκτηση του...

Και το κύπελλο στην ΑΡΤΑ.

Χ/Μ ΠΑΛΙ-ΟΦ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ - ΓΕ ΒΕΡΟΥΑΣ: 31-23

Εναν αγώνα του Σαββάτου τόρα, είχαμε μεγάλη εμφάνιση. Προηγήθηκε με 5-1, 6-3, 8-4, 10-6, 16-10 στο Α' μέρος. Παρόν ο ιστορικός Σ.Α.Φ. Άτομα νεαρά όλα. Επί 60' δεν σταμάτησε να καθόλου να ενθαρρύνει την πρωταθλήτρια.

Η "μάχη φύλλα" είχε μια Βάσω Σκάρια καταπληκτική, μια Γρηγορία Γκόλια φοβερή. Οι δύο ψηλές "παρέσυραν" στο διάβα τους και τις υπόλοιπες συμπαίκτριές τους και "έπνιξαν" την άμυνα ΓΕΒ.

Η "Α" έπαιξε με τις: Αικ. Χαρίση, Ι. Φούκα, Ελ. Τσούλου, Ιόνικα Ντιουλγκέροβα, Ευαγγ. Σκούλα, Ελ. Τσιλιπούλου, Άντα Σκουτέλα, Στ. Φωμιάδου, Πέγκυ Βέμη, Πέρονα Χατζήμικε, Γρηγ. Γκόλια και Βάσω Σκάρια.

Σκόρερ για την ΓΕΒ οι: Μ. Τηλαβερίδου, Β. Ρηγοπούλου, Α. Χοτακουρίδου, Αν. Πάτσιου, Ζ. Μπιέλουμπικ, Αν. Μακρίδου, Σ. Σαρηγιαννίδου. Προπονητής ο κ. Νίκ. Μανώλης.

Διατίθεται οι κ.κ. Β. Τρομπούκης και Γ. Μεγαλακίτης.

Α ΑΡΤΑΣ

(Προ-τελευταία αγωνιστική)

ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗ - ΗΡΑΚΛΗΣ: 2-1 Ο Δημ. Παππάς δύο γκολ. Υποβιβάζεται ο ιστορικός Ηρακλής. Όμως έχει υποδομή, δουλεύει, του χρόνου θα επανέλθει στην Α'.

ΕΛΛΑΣ

Η ΠΡΩΛΗ

Καθημερινή Εφημερίδα της Αρτας

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 23 ΜΑΪΟΥ 1997 - ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 1781 - ΣΠ. ΛΑΜΠΡΟΥ 6 - ΑΡΤΑ - ΤΗΛ. 71888 - 72221 FAX 72221 - ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ 60 ΔΡΧ.

Τρίτη φορά πρωταθλήτρια Ελλάδα στο Χ/Μ γυναικών η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ

Δοξάστε την ΣΚΑΡΑ: ΤΟ ΑΞΙΖΑΜΕ!!!

Με σκόρ 28-23 νίκησε χθες βράδυ στο κλειστό γυμναστήριο του Βύρωνα τον Αθηναϊκό, η πρωταθλήτρια Ελλάδας ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ και κατέκτησε πανηγυρικά για τρίτη φορά τον πανελλήνιο τίτλο. Εναν τίτλο που σε καμία περίπτωση φέτος δεν μπορούσε να τον χάσει και όπως αποδείχθηκε καμία ομάδα δεν μπορούσε να της αφιερώσει την κυριαρχία της στον ελληνικό χώρο.

Η Αναγέννηση Αρτας με τον αέρα της ευρωπαικής, αλλά και με τα προβλήματα της, κατάφερε γι' άλλη μια φορά να ξεναφορέσει το στέμμι της μεγάλης κενιάς του ελληνικού Χ/Μ μέσα στον Βύρωνα και να σπασει όλα τα προγνωστικά που την ήθελαν να δίνει και τρίτο αγώνα μέχρι να στεφθεί πρωταθλήτρια.

Ο αγώνας παίχθηκε γκολ στο γκολ, μέσα σε ένα κατόμαστο γυμναστήριο κυριαρχούσε το αρτινό στοιχείο. Τα δεκάλεττα υπέρ της "Α" ήταν 4-2, 7-7 μικρόν 13-12. Στο Β' μέρος ήταν 19-20, 25-22 και το τελικό 28-23. Τα δεκάλεττα γκολ στον χθεσινό αγώνα πέτυχαν Σκάρια Β, Βέμη Β, Γκόλια Β, ενώ η Βουλγάρια τεραστούφακας Ντιουλγκέροβα ήταν ο άνθρωπος που καθόρισε το τελικό αποτέλεσμα, με την φανταστική της απόδοση στο τελευταίο δεκάλεττο του αγώνα.

ΣΚΑΡΑ: "Το πήραμε δίκαια"

Μετά το τέλος του αγώνα η αρχηγός της ομάδας Βάσω Σκάρια δήλωσε στην Τηλεοπτική "Παίξαμε έξυπνα, ψυχαγμένα, με πάθος και σοβαρότητα. Πήραμε ένα πρωτάθλημα που το αξίζουμε και κερδίσαμε έναν αγώνα δίκαια. Ευχαριστούμε τις εκσυνοτάδες των αρτινών που ήρθαν σήμερα στον Βύρωνα να μας συμπαράσταθούν, τους ευχαριστούμε ειλικρινά. Ήταν ένας αγώνας πραγματικό ντέρμπι και τα είχε όλα. Τώρα θα ησυχάσουμε και θα προγραμματίσουμε την πορεία μας για την νέα αγωνιστική περίοδο τόσο για το ελληνικό πρωτάθλημα όσο και για το Ευρωπαϊκό".

Η πρωταθλήτρια Αναγέννηση σ' αυτόν τον αγώνα αγωνίστηκε με τις Χαρίση, Ντιουλγκέροβα, Σκουτέλα Β, Φωμιάδου Β, Βέμη Β, Μπάλας Β, Σιδηροπούλου, Χατζήμικε Β, Δημητρίου Σκάρια Β, Γκόλια Β και Φούκα. **N. K.**

6. Αθλητικές εγκαταστάσεις

Από τη στιγμή που έγινε λόγος για αυτού του είδους τις αθλητικές εγκαταστάσεις, σκόπιμο θα ήταν να γίνει και μία αναφορά στο τι είναι ή μπορεί να θεωρηθεί ως «αθλητική εγκατάσταση». Δεν επρόκειτο για μία έννοια με έναν σαφή ορισμό. Αντίθετα, μπορεί να εκληφθεί οποιοδήποτε γήπεδο ή Στάδιο ή ακόμη και ένα σχολικό γυμναστήριο, υπό κάποιες προϋποθέσεις, όπως είναι ο περιφραγμένος χώρος, η δυνατότητα ελέγχου της συμπεριφοράς των ατόμων και η δράση τους στα πλαίσια της εγκατάστασης και ο κατάλληλος χώρος για τους αθλητές και τους θεατές¹⁸².

Οι αθλητικές εγκαταστάσεις δεν είναι σταθερές, αλλά μεταβάλλονται ως προς τη μορφή τους στο πέρασμα του χρόνου, ούτως ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στις συνθήκες, τις απαιτήσεις και τα νέα δεδομένα, που επιφέρει η κάθε εποχή. Κατά τους αρχαίους χρόνους ο αθλητισμός είχε μία μορφή λατρείας και οι αθλητικοί χώροι και τα στάδια ήταν συνδεδεμένα και με θρησκευτικούς σκοπούς. Τουλάχιστον αυτό ίσχυε στην αρχαία Ελλάδα, διότι στον ρωμαϊκό αθλητισμό υπήρχε έντονο το στοιχείο της μετάβασης από τους θεούς στους κοσμικούς ηγέτες¹⁸³.

Εν συνεχεία υπήρξε μεταβολή της χρήσης και της λειτουργίας των σταδίων και των αθλητικών εγκαταστάσεων. Σε αρκετές χώρες της Δύσης θεωρείται αφενός ως ένα μέσο αστικής ανάπτυξης, κυρίως μέσα από τα μεγάλα αθλητικά δρώμενα Παγκόσμιας εμβέλειας, όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες ή η διεξαγωγή του Παγκοσμίου Κυπέλλου, αφετέρου εξελίσσονται ούτως ώστε να δύνανται να ανταποκριθούν στις ανάγκες και τις απαιτήσεις των αθλητών και των θεατών¹⁸⁴.

Τέλος, οι αθλητικές εγκαταστάσεις δεν διαφέρουν μόνο ως προς τη λειτουργία τους ή τη χρήση τους, ή από το μέρος του πλανήτη, στο οποίο και βρίσκονται. Αντίθετα, υπάρχουν και ορισμένα άλλα κριτήρια, για την κατηγοριοποίησή τους. Τέτοια κριτήρια είναι η ηλικία στην οποία απευθύνονται (παιδών, ενηλίκων), ο ρόλος που κατέχουν στα πλαίσια της τοπικής κοινωνίας (παιδική χαρά, σχολικές εγκαταστάσεις), το επίπεδο δραστηριότητας (σχολικός ή πανεπιστημιακός

¹⁸² Μελίνα Γιαννακοπούλου, *Αξιοποίηση αθλητικών εγκαταστάσεων μετά από την έκβαση μεγάλων αθλητικών διοργανώσεων: πολίτευμα και «λευκοί ελέφαντες»*. Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου: Διδακτορική Διατριβή, Σπάρτη 2020, σ. 59.

¹⁸³ Στο ίδιο, σ. 63.

¹⁸⁴ Στο ίδιο, σ. 69-70.

αθλητισμός), το υλικό (γρασίδι), η προστασία από φυσικά φαινόμενα (κλειστός ή ανοικτός χώρος)¹⁸⁵.

6.1 Το Δημοτικό Κλειστό Γυμναστήριο Άρτας

Το Κλειστό Γυμναστήριο Άρτας κατασκευάστηκε το 1978, σε μία εποχή που ανεγέρθηκαν αρκετά Κλειστά Γυμναστήρια. Η πρόθεση της τότε Πολιτείας ήταν η δημιουργία χώρων, στους οποίους οι νέοι θα δύνανται να αθληθούν και θα αποτελούν μέρη εκτόνωσης. Μέχρι και σήμερα, η συντριπτική πλειοψηφία των όσων αθλούνται σε αυτούς τους χώρους, τουλάχιστον στην περίπτωση της Άρτας, είναι νέοι και συγκεκριμένα παιδιά δημοτικού (ως επί το πλείστον) και έφηβοι.

Το Κλειστό Γυμναστήριο Άρτας είναι Δημοτικό, καθώς βρίσκεται υπό την εποπτεία και επιτήρηση του Δήμου, επρόκειτο δηλαδή για Δημοτικό Κλειστό Γυμναστήριο. Λόγω του ότι είναι Δημοτικό έχει δική του διοίκηση, που ορίζεται από το Δημοτικό Συμβούλιο, καθώς ο δήμος είναι υπεύθυνος για τη χρηματοδότησή του. Γενικότερα, τα περισσότερα Κλειστά Γυμναστήρια της χώρας είναι Δημοτικά, με μόλις πέντε Κλειστά Γυμναστήρια (σε Ιωάννινα, Κρήτη, Κέρκυρα και δύο στην Αθήνα) να βρίσκονται υπό την Γενική Γραμματεία του Αθλητισμού (ΓΓΑ).

Όπως αναφέρθηκε, το Κλειστό Γυμναστήριο Άρτας αριθμεί περίπου χίλιες τετρακόσιες θέσεις και αποτελεί τη φυσική έδρα της γυναικείας ομάδας χάντμπολ της Αναγέννησης Άρτας. Παράλληλα όμως φιλοξενεί και άλλες ομάδες, κυρίως της τοπικής κοινωνίας, ενώ υπάρχει χώρος και για τη διοργάνωση αναμετρήσεων και σε άλλα αθλήματα, όπως μπάσκετ ή βόλεϊ.

Το Δημοτικό Κλειστό Γυμναστήριο Άρτας είναι Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Διακαίου, ενώ παράλληλα αποτελεί το Αθλητικό Κέντρο του Δήμου Αρταίων, καθώς αριθμεί δύο (2) Κλειστά Γυμναστήρια, πέντε (5) Δημοτικά Στάδια και ένα (1) Κολυμβητήριο. Το Κολυμβητήριο έγινε αρκετά χρόνια αργότερα, συγκεκριμένα το 2003.

Πότε ξεκίνησε η δημιουργία τέτοιου είδους αθλητικών εγκαταστάσεων; Η απάντηση προκύπτει από το πενταετές (1982-1987) πλάνο για την ανάπτυξη του αθλητισμού, από την πρώτη κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ. Ένας από τους στόχους της τότε κυβέρνησης ήταν η δημιουργία περισσότερων αθλητικών εγκαταστάσεων, όπως

¹⁸⁵ Στο ίδιο, σ. 73-74.

κλειστά γυμναστήρια ή κολυμβητήρια¹⁸⁶. Συνεπώς, η Άρτα ήταν μία από τις πόλεις, που το Κλειστό Γυμναστήριό της; προϋπήρχε του σχεδίου ανάπτυξής τους. Φυσικά, δεν είναι η μοναδική περίπτωση, καθώς στην Αλεξανδρούπολη για παράδειγμα, το Κλειστό Γυμναστήριο χρονολογείται ακόμη πιο παλιά (1976)¹⁸⁷.

6.2 Το Κλειστό Γυμναστήριο Τ9

Το δεύτερο Κλειστό Γυμναστήριο, χωρητικότητας περίπου 1.200 θέσεων, είναι γνωστό ως «Κλειστό Γυμναστήριο Τ9», το οποίο εδρεύει στους Κωστακικούς Άρτας και η εκκίνηση της κατασκευής του τοποθετείται στο 2003, με την παράδοση του, να γίνεται δεκαπέντε χρόνια αργότερα, το 2018¹⁸⁸. Επρόκειτο για ένα έργο, με αρκετά μεγάλο κόστος αναμφίβολα. Παράλληλα, όμως, αποτελεί μία ακόμη έμπρακτη απόδειξη του ενδιαφέροντος του Δήμου Αρταίων για τη βελτίωση και την αύξηση των αθλητικών εγκαταστάσεων της πόλης¹⁸⁹.

Στο εν λόγω Κλειστό Γυμναστήριο (Τ9) μάλιστα, πραγματοποιήθηκε και η τελική φάση του Κυπέλλου βόλεϊ γυναικών κατά το διήμερο 10-11 (Παρασκευή-Σάββατο) Μαρτίου 2023¹⁹⁰.

Αυτή η αύξηση των αθλητικών εγκαταστάσεων στην πόλη της Άρτας, δεν πρέπει να περνάει απαρατήρητη. Αντίθετα, είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τις επιτυχίες του γυναικείου τμήματος χάντμπολ. Όταν μία περιοχή διαθέτει έναν αθλητικό Σύλλογο με επιτυχίες, είναι δεδομένο ότι, δίνεται μία επιπλέον ώθηση ως προς το ζήτημα των εγκαταστάσεων, είτε με τη δημιουργία νέων, είτε με τη βελτίωση των υποδομών στις ήδη υπάρχουσες.

Στο εσωτερικό του Δημοτικού Κλειστού Γυμναστηρίου Άρτας διοργανώνονται αναμετρήσεις, στα πλαίσια διεξαγωγής πρωταθλημάτων όλων των Ομοσπονδιών,

¹⁸⁶ Παναγιώτης Θεοδωρικάκος, *Πολιτικές επιρροές στα προγράμματα τοπικής αυτοδιοίκησης για την «άσκηση-άθληση για όλους» μετά τη μεταπολίτευση*. ό. π., σ. 123-124.

¹⁸⁷ Ανέστης Γιαννακόπουλος, *Η σύγχρονη αθλητική ιστορία της Αλεξανδρούπολης*. Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης και Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας: Μεταπτυχιακή Διατριβή. Κομοτηνή 2008. σ. 123.

¹⁸⁸ Άρτα: Παραδόθηκε το Κλειστό Γυμναστήριο Τ9 στους Κωστακικούς. <https://www.aftodioikisi.gr/ota/dimoi/arta-paradothike-klisto-gymnastirio-t9-stous-kostakiους/>. (17/04/2022).

¹⁸⁹ Άρτα: Παραδόθηκε το Κλειστό Γυμναστήριο Τ9 στους Κωστακικούς. <https://www.aftodioikisi.gr/ota/dimoi/arta-paradothike-klisto-gymnastirio-t9-stous-kostakiους/>. (17/04/2022).

¹⁹⁰ Κώστας Χολίδης, *Κύπελλο βόλεϊ γυναικών: Όλα έτοιμα για το πρώτο σερβίς των ημιτελικών*. <https://www.sport24.gr/volley/kypello-volei-gynaikon-ola-etoima-gia-to-proto-servis-ton-imitelikon.9967354.html>. (23/03/2023).

δηλαδή είτε επρόκειτο για αναμετρήσεις εγχώριες είτε για διεθνείς. Ακόμη διοργανώνονται και ποικίλες άλλες εκδηλώσεις, στους χώρους του Κλειστού Γυμναστηρίου. Το Κλειστό Γυμναστήριο έχει μόνιμο προσωπικό, που ανέρχεται στα δεκατρία (13) άτομα.

6.3 Το Δημοτικό Στάδιο της Αναγέννησης

Το Δημοτικό Στάδιο, που αποτελεί την φυσική έδρα της Αναγέννησης στο ποδόσφαιρο είναι αρκετά παλιό και η κατασκευή του χρονολογείται στα μέσα της δεκαετίας του 1950, κατά το 1955, ενδεχομένως και πιο πριν. Για αρκετές δεκαετίες ήταν ένα Εθνικό Στάδιο, συνεπώς βρισκόταν υπό την άμεση εποπτεία, έλεγχο και ευθύνη της ΓΓΑ.

Με το ΦΕΚ Β στις 21/10/2005, το Στάδιο πέρασε στο Δήμο, με απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου, η οποία και δημοσιεύτηκε στο εν λόγω ΦΕΚ. Από εκείνη τη στιγμή και έπειτα ο Δήμος έχει την ευθύνη για όλα όσα σχετίζονται με το Στάδιο, από την χρηματοδότηση έως και τη συντήρησή του. Ο χλοοτάπητας αντικατέστησε το χόμα, το οποίο υπήρχε στον αγωνιστικό χώρο του Σταδίου, κατά το 1992. Το τελευταίο αποτελεί δείγμα ότι, παρά το γεγονός πως η ομάδα δεν ήταν στην ακμή της ιστορίας της σε αγωνιστικό επίπεδο, υπήρχε το ενδιαφέρον για τη βελτίωση των αθλητικών εγκαταστάσεων της περιοχής, ειδικά της φυσικής έδρας του ποδοσφαιρικού τμήματος.

Το Δημοτικό Στάδιο αποτελεί ένα εκ των πέντε συνολικά, που υπάγονται στο Αθλητικό Κέντρο του Δήμου Αρταίων. Τα υπόλοιπα είναι τα Δημοτικά Στάδια Γλυκορίζου, Γεώργιος Γιολδάσης (Δόξα Άρτας), Αγίων Αναργύρων και Κωστακίων.

Συμπεράσματα

Κλείνοντας, ποικίλα είναι τα συμπεράσματα, που προκύπτουν γύρω από αυτό το θέμα. Αρχικά, ο αθλητισμός καταλάμβανε ένα σημαντικό ρόλο στα πλαίσια των κοινωνιών, ανεξαρτήτως χρόνου και χώρου. Από τη στιγμή, κατά την οποία, λειτουργεί ως ένα είδος αντανάκλασης της εκάστοτε κοινωνίας, είναι δεδομένο ότι, ανάλογα με τις αλλαγές των κοινωνιών, μεταβαλλόταν ανάλογα και το περιεχόμενο του αθλητισμού.

Επίσης, ο αθλητισμός αποτέλεσε ένα ισχυρό όπλο στα χέρια των κυβερνόντων, λόγω της μαζικότητας που τον χαρακτηρίζει, καθώς δύναται να αμβλύνει τις όποιες κοινωνικές αντιθέσεις, στο εσωτερικό του. Προς αυτή την κατεύθυνση αξιοποιήθηκε από ακραία καθεστώτα, όπως αυτά των Χίτλερ, Μουσολίνι και Βιδέλα, λειτουργώντας ως ένας μανδύας για τις αληθινές προθέσεις τους.

Παράλληλα, ο αθλητισμός καλύπτει την ανάγκη των ανθρώπων, να ανήκουν σε μία ομάδα ή ταυτότητα. Κατ' αυτόν τον τρόπο δύναται, να διαμορφώσει πλήθος ταυτοτήτων, όπως εθνικές, στα πλαίσια ενίσχυσης του εθνικού χαρακτήρα χωρών ή λαών, κοινωνικές, ή ακόμη και φύλου (άνδρες-γυναίκες).

Ως προς την πόλη της Άρτας ήδη από τα τέλη του 19ου αιώνα, λόγω της επιρροής των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας του 1896, γίνονται ορατά τα πρώτα ψήγματα αθλητισμού, με την ίδρυση του Συλλόγου «ΣΚΟΥΦΑ», με αθλητική δράση, μεταξύ άλλων. Εν συνεχεία δημιουργούνται και τα πρώτα ποδοσφαιρικά σωματεία.

Κατά τη δεκαετία του 1960, παρατηρήθηκαν έντονες αλλαγές στον αθλητισμό της χώρας, αλλά και της Άρτας. Αφενός με τη δημιουργία όλο και περισσότερων αθλητικών εγκαταστάσεων και αφετέρου με τη συγχώνευση των τριών σωματείων της περιοχής σε ένα. Η εν λόγω κίνηση είχε και σημειολογικό χαρακτήρα, καθώς συμβόλιζε την άμβλυνση των αντιθέσεων της τοπικής κοινωνίας. Από αυτό το χρονικό σημείο και έπειτα, ο αθλητισμός στην Άρτα αλλάζει περιεχόμενο και δομή.

Πλέον ο αθλητισμός της περιοχής λαμβάνει περισσότερο στέρεες και οργανωτικές βάσεις, όπως παράλληλα γίνεται σε ολόκληρη τη χώρα εκείνη την εποχή. Υπάρχει μία ξεκάθαρη οργανωτική δομή και όχι μία απλή, αλλά ανούσια, αθλητική δραστηριότητα, στο εσωτερικό της τοπικής κοινωνίας. Η οργάνωση τεκμαίρεται από στοιχεία του Καταστατικού, όπως για παράδειγμα, η σαφής οριοθέτηση των στόχων ή

των διαφορετικών κατηγοριών των μελών του Συλλόγου, ή η εξεύρεση των πόρων. Μέσω αυτών των δεδομένων, ο αθλητισμός στην περιοχή λαμβάνει σύγχρονη μορφή, με στόχο να καταστεί μία ουσιαστική κοινωνική πρακτική.

Επιπλέον, ο Σύλλογος δεν περιορίστηκε αποκλειστικά στο τμήμα του ποδοσφαίρου. Αντίθετα, υπήρξε πρόοδος, εξέλιξη και εκσυγχρονισμός. Αυτό παρατηρείται κατά κύριο λόγο, σε δύο επίπεδα. Αφενός, με τη δημιουργία και άλλων τμημάτων, όπως καλαθοσφαίρισης, πετοσφαίρισης και χειροσφαίρισης (ανδρών και γυναικών). Μάλιστα, το τελευταίο αποτελεί έως και σήμερα το πιο επιτυχημένο και πλέον διακεκριμένο τμήμα του Συλλόγου, με αρκετά πρωταθλήματα, κύπελλα και νταμπλ. Το στοιχείο αυτό καταδεικνύει με τον πλέον περίτρανο τρόπο ότι, ο Σύλλογος δεν έμεινε εγκλωβισμένος σε στενά αθλητικά πλαίσια, με την ύπαρξη μόλις ενός τμήματος. Ειδικά η δημιουργία του γυναικείου τμήματος πετοσφαίρισης, πιστοποιεί την εξέλιξη, λόγω του ότι υπήρξε ενδιαφέρον και για μία στροφή του Συλλόγου και στον γυναικείο αθλητισμό. Ασφαλώς, η επιτυχία του τμήματος ευνοήθηκε και από τις συνθήκες της εποχής, καθώς δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στον γυναικείο αθλητισμό.

Αφετέρου, με την ανάπτυξη ή τη δημιουργία νέων αθλητικών εγκαταστάσεων. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν, η τοποθέτηση χλοοτάπητα στο γήπεδο ποδοσφαίρου το 1993 ή η δημιουργία του Κλειστού Γυμναστηρίου T9, που είναι το δεύτερο στην περιοχή. Μάλιστα, στο νεόκτιστο φιλοξενούνται και μεγάλα αθλητικά γεγονότα, όπως η διοργάνωση τελικών φάσεων, που κρίνουν τίτλους. Τέλος, η ύπαρξη των κατάλληλων αθλητικών εγκαταστάσεων ή η βελτίωση αυτών, χαρακτηρίζεται ιδιαίτερα ωφέλιμη, στην προσπάθεια ανάπτυξης, σε όλα τα επίπεδα, ενός Συλλόγου. Μέσω αυτών οι αθλητές δύνανται να βελτιωθούν, ενώ παράλληλα τους παρέχονται οι καλύτερες προϋποθέσεις προς αυτή την κατεύθυνση.

Βιβλιογραφία

Αρχεία

- ΓΑΚ Άρτας (Φάκελος 71: Δικαστικά αρχεία).
- Προσωπικό Αρχείο Θεόδωρου Μάλλιου (Δημοτικός υπάλληλος στην ΔΕΥΑΑ- Γενικός Γραμματέας του γυναικείου τμήματος χάντμπολ της Αναγέννησης Άρτας): Αντλήθηκε το ιδρυτικό καταστατικό της Αναγέννησης Άρτας.
- Προσωπικό Αρχείο Κώστα Μπανιά (Συνταξιούχος τραπεζικός- Δημοσιογράφος της Άρτας, με πλούσιο υλικό για τα ποδοσφαιρικά σωματεία της περιοχής): Αντλήθηκαν φωτογραφίες, σχετικά με την Αναγέννηση Άρτας.

Τύπος

- Αθλητική Ηχώ 18-4-1961.
- Άρτα. 21 Απριλίου. Τριμηνιαίον δελτίον ενημερώσεως Νομαρχίας Άρτας. Φεβρουάριος-Απρίλιος 1972.
- Ηπειρωτικός Αγών 4-4-1961, 3-1-1961, 17-1-1961, 24-1-1961.
- Η πρωινή 16-5-1995, 23-5-1997.
- Ηχώ της Άρτας 16-5-1995.
- Μαχητής 22-5-1996.
- Πρωινός λόγος. 9-12-1959, 3-2-1960, 24-5-1960.
- Βλαχά, Ευτυχία, *Επίδοξες πρωταθλήτριες*. ΠΑΝΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΒΗΜΑ. 1-1-1995.
- Μπανιάς, Κώστας, *ΠΡΩΤΑΘΛΗΤΡΙΑ Η “ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ”*. ΗΧΩ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ. 22-5-1995.

Βιβλία-Διπλωματικές εργασίες

- Βάγιας, Κώστας, *“Τα εσπεριδοειδή στην Άρτα απ’ τα παλιά χρόνια ίσαμε σήμερα”* στο: *Σκουφάς*, Τεύχος 60-61, Τόμος ‘Ζ’. 1981, σ. 158-170.
- Γαλήνα, Ελένη, *Η Άρτα από την απελευθέρωση μέχρι τον ‘Β Παγκόσμιο Πόλεμο*. Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου: Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία. Καλαμάτα 2021.

- Γασιάς, Γιώργος, *“Η διάδοση του ποδοσφαίρου στην ελληνική κοινωνία του Μεσοπολέμου”*. Στο: Γιάννης Ζαϊμάκης και Ελένη Φουρναράκη (επιμ), *Κοινωνία και αθλητισμός στην Ελλάδα. Κοινωνιολογικές και ιστορικές προσεγγίσεις*. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2015, σ. 227-250.
- Γιαννακόπουλος, Ανέστης, *Η σύγχρονη αθλητική ιστορία της Αλεξανδρούπολης*. Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης και Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας: Μεταπτυχιακή Διατριβή. Κομοτηνή 2008.
- Γιαννακόπουλος, Ανέστης, *Ο αθλητισμός και η φυσική αγωγή στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1967-1974*. Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης και Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας: Διδακτορική Διατριβή. Κομοτηνή 2016.
- Γιαννακοπούλου, Μελίνα, *Αξιοποίηση αθλητικών εγκαταστάσεων μετά από την έκβαση μεγάλων αθλητικών διοργανώσεων: πολίτευμα και «λευκοί ελέφαντες»*. Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου: Διδακτορική Διατριβή. Σπάρτη 2020.
- Γιαννιτσιώτης, Γιάννης, *Η κοινωνική ιστορία του Πειραιά 1860-1910*. Νεφέλη, 2006.
- Γιώτης, Ντίνος, *Μία ζωή Αναγέννηση. Η Ιστορία της Αναγέννησης Άρτας*. Άνευ εκδόσεων. 2019.
- Γκολφινόπουλος, Γιάννης, *«Έλληνας ποτέ...» Αλβανοί και ελληνικός Τύπος τη νύχτα της 4ης Σεπτεμβρίου 2004*. Ινσάφι., Ιωάννινα 2007.
- Γρυπάρη, Χριστίνα, *Αθλητισμός, Γυναίκα και Ισότητα*. Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου: Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία. Σπάρτη 2016.
- Δημακόπουλος, Κωνσταντίνος, *Τα αυτοοργανωμένα αθλητικά σωματεία και τα κοινωνικά πεδία δράσης τους. Το παράδειγμα του Αδέσποτου Αθηνών*. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο: Διπλωματική Εργασία. Αθήνα 2020.
- Ζαϊμάκης, Γιάννης, *“Θεωρητικά ρεύματα και προσεγγίσεις στην κοινωνιολογία του αθλητισμού”* στο : Γιάννης Ζαϊμάκης και Ελένη Φουρναράκη (επιμ.), *Κοινωνία και αθλητισμός στην Ελλάδα. Κοινωνιολογικές και ιστορικές προσεγγίσεις*. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2015, σ. 89-130.
- Ζαρκαλής, Χρήστος, *Αθλητικός σύλλογος Πύρρος Άρτας 1956-1990. 34 Χρόνια προσφοράς στον ελληνικό αθλητισμό*. Άνευ εκδόσεων. Άρτα 1991.
- Θεοδωρικάκος, Παναγιώτης, *Πολιτικές επιρροές στα προγράμματα τοπικής αυτοδιοίκησης για την «άσκηση-άθληση για όλους» μετά τη μεταπολίτευση*. Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου: Διδακτορική Διατριβή. Σπάρτη 2021.

- Ιωαννίδης, Παναγιώτης, *Άθληση και ολοκληρωτικό κράτος: Ο ρόλος της άθλησης στο Μεταξικό καθεστώς, στα πλαίσια της ιδεολογίας των εθνικιστικών κινήματων του Ευρωπαϊκού Μεσοπολέμου και οι συσχετίσεις με την ιδανική πολιτεία του Πλάτωνα*. Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης και Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας: Μεταπτυχιακή Διατριβή. Κομοτηνή 2008.
- Καϊττάνης, Νικόλαος, *Πολιτικές πτυχές του Κυπριακού ποδοσφαίρου κατά την περίοδο του Ελληνικού Εμφυλίου πολέμου (1946-1949)*. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων : Διπλωματική εργασία. Ιωάννινα 2018.
- Καρατζένης, Δημήτρης, "Πολιτική ιστορία του νομού Άρτας" στο: Σκουφάς, Τεύχος 76-77, Τόμος 'Θ. 1992, σ. 27-34.
- Κατσικάδη, Μαρία, και Ντέρα, Κατερίνα, *Εσωτερική μετανάστευση στην Ελλάδα την περίοδο 1950-1974*. ΑΤΕΙ Καλαμάτας: Πτυχιακή εργασία, Καλαμάτα 2010.
- Κολιού, Ευσταθία, *Αναγέννηση Άρτας χάντμπολ 1995*. Άνευ εκδόσεων. Άρτα 2004.
- Κολιού, Ευσταθία, *Αναγέννηση Άρτας χάντμπολ γυναικών 1996*. Άνευ εκδόσεων. Άρτα 2004.
- Κολιού, Ευσταθία, *Αναγέννηση Άρτας χάντμπολ γυναικών 1997*. Άνευ εκδόσεων. Άρτα 2004.
- Κουλούρη, Χριστίνα, *Αθλητισμός και όψεις της αστικής κοινωνικότητας. Γυμναστικά και Αθλητικά σωματεία 1870-1922*. Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών Ε.Ι.Ε. Αθήνα 1997.
- Κουλούρη, Χριστίνα, "Η ιστορία του ελληνικού αθλητισμού: Σπορ, φυσική αγωγή και Ολυμπιακοί αγώνες" στο : Γιάννης Ζαϊμάκης και Ελένη Φουρναράκη (επιμ.), *Κοινωνία και αθλητισμός στην Ελλάδα. Κοινωνιολογικές και ιστορικές προσεγγίσεις*. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2015, σ. 43-87.
- Μακρής, Ευριπίδης, *Η Ήπειρος. Από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. 100 χρόνια από την απελευθέρωση*. Εκδοτικός οίκος Αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 2013
- Μακρής, Περικλής, *Αθλητισμός, ανθρώπινα δικαιώματα και κοινωνική διαμαρτυρία: Αθλητές και πολιτικός ακτιβισμός*. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο: Μεταπτυχιακή Διπλωματική εργασία. Αθήνα 2021.

- Μαρουγκάς, Ανδρέας και Τουλουπή, Φλώρα, *Προσφυγικοί οικισμοί στην ευρύτερη περιοχή της Αττικής*. ΤΕΙ Πειραιά. Πειραιάς 2010.
- Μπαλτάς, Ανδρέας, *Ο ελληνικός αθλητισμός στη Σμύρνη (1890-1922)*. Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου: Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία. Σπάρτη 2013.
- Μπανιάς, Κώστας, *Αετός Άρτας.- Αθλητική Ιστορία.-. 1948-1960*. Άνευ εκδόσεων. Άρτας 2011.
- Μπανιάς, Κώστας, *Η Ιστορία του Αρτινού αθλητισμού 432 π.Χ.-2000*. Άνευ εκδόσεων. Άρτα 2007.
- Μπανιάς, Κώστας, *Ολυμπιακός Άρτας. –Αθλητική ιστορία-. 1950-1960*. Άνευ εκδόσεων. Άρτα 2010.
- Μπανιάς, Κώστας, *Παναμβρακικός Άρτας. –Αθλητική ιστορία-. 1926-1946*. Άνευ εκδόσεων. Άρτα 2012.
- Μπανιάς, Κώστας, *Παναμβρακικός Άρτας. –Αθλητική ιστορία-. 1945-1960*. Άνευ εκδόσεων. Άρτα 2013.
- Σεφεριάδης, Σεραφεΐμ, και Χατζηβασιλείου, Ευάνθης, "Εισαγωγή. Η «σύντομη» Δεκαετία του '60: Γνωστικές και ιστοριογραφικές προκλήσεις". Στο: Ρήγος, Άλκης, Σεφεριάδης, Σεραφεΐμ, και Χατζηβασιλείου, Θανάσης (επιμ.) *Η «σύντομη» δεκαετία του '60. Θεσμικό πλαίσιο, κομματικές στρατηγικές, κοινωνικές συγκρούσεις, πολιτισμικές διεργασίες*. Καστανιώτης, 2008, σ. 11-40.
- Σιούτα, Βασιλική, *Ελληνική οικονομία και ανάπτυξη 1950-2010. "Από την «Περιφέρεια» στο «Κέντρο»;*. Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης: Τελική εργασία. Αθήνα 2010.
- Σκιαδάς, Ελευθέριος, *100 χρόνια νεότερη ελληνική ιστορία.. επιτροπή ολυμπιακών αγώνων 1896-1996*. ΤΑ ΝΕΑ, Αθήνα 1996.
- Σταθάκης, Γιώργος, *Το σχέδιο Τρούμαν και το σχέδιο Μάρσαλ. Η ιστορία της αμερικανικής βοήθειας στην Ελλάδα*. Βιβλιόραμα, Αθήνα 2004.
- Στεφόπουλος, Σπύρος, *Ματιές και σκέψεις πάνω στην ιστορία. Ά Τόμος. Η δεκαετία 1958-1967*. Άνευ Εκδόσεων. Ιωάννινα 1991.
- Σφήκας, Θανάσης, "Η αμερικανική εθνική ιδεολογία και ο «ιπτάμενος δίσκος» του Σχεδίου Μάρσαλ" στο: *Το σχέδιο Μάρσαλ. Ανασυγκρότηση και διαίρεση της Ευρώπης*. Επιμ. Σφήκας Θανάσης. Πατάκη, Αθήνα 2011, σ. 49-92.

- Τσαλίκου, Φωτεινή, *Έπίμετρο: Η ανησυχητική παράξενη οικειότητα μιας δεκαετίας*. Στο: *Η «σύντομη» δεκαετία Του '60. Θεσμικό πλαίσιο, κομματικές στρατηγικές, κοινωνικές συγκρούσεις, πολιτισμικές διεργασίες*. Κατσαντώνης, 2008.
- Τσοκόπουλος, Βάσιος, *Η ομάδα και η πόλη. Ο Ολυμπιακός και ο Πειραιάς του μεσοπολέμου μέσα από ιστορικά τεκμήρια*. Πολύτροπον, Αθήνα 2008.
- Τσούτσινος, Γιάννης, *Σύλλογος «Σκουφάς» της Άρτας. Ιστορία εκατό χρόνων (1896-1996)*. Έκδοση του Μ/Φ Συλλόγου Άρτας «Ο ΣΚΟΥΦΑΣ». Άρτα 1997.
- Φαρμάκης, Γεώργιος, *Φωτογραφική διαδρομή Ηπειρωτικού αθλητισμού. 1918-1967*. Άνευ Εκδόσεων, Ιωάννινα 1998.
- Χατζιωσήφ, Χρήστος, *Σχέδιο Μάρσαλ και οικονομικός προγραμματισμός αλά γαλλικά και αλά ελληνικά*. Στο: *Το σχέδιο Μάρσαλ. Ανασυγκρότηση και διαίρεση της Ευρώπης*. Επιμ. Θανάσης Σφήκας. Πατάκη, Αθήνα 2011, σ. 183-201.
- Χουλιάρης, Μ., υδρία. *Ελληνική και παγκόσμια μεγάλη εγκυκλοπαίδεια*. Τόμος ενδέκατος. ΑΡΡΙΑΔΑΙΟΣ-ΑΤΤΙΚΗΣ. Χ.χ.
- Χρόνης, Μενέλαος, *Ολυμπιακοί αγώνες και ελληνισμός*. Φηγός, Αθήνα 2003.
- Χρυσούλη, Αμαλία, *Η κοινωνική πολιτική στην Ελλάδα από το 1980 μέχρι σήμερα*. Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής: Διπλωματική εργασία. Αιγάλεω 2021.
- Ψαράκης, Ευστράτιος, *Η διαμόρφωση του αθλητισμού στα Ιωάννινα του Μεσοπολέμου: οι «λόγοι», τα σωματεία, οι εγκαταστάσεις (1913-1936)*. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων: Διπλωματική εργασία. Ιωάννινα 2016.
- Čolović, Ivan, *Από τις κερκίδες στα χαρακώματα. Το ποδόσφαιρο ως αφήγηση του πολέμου. Η Γιουγκοσλαβική εμπειρία*. Μτφρ. Τάκης Μπουζάνης. Ινσάφι, Ιωάννινα 2007.
- Goldblatt, David, και Williams, Jean, *A History of the World Cup in 24 Objects*. De Montfort, Leicester 2004 p. 1-14.
- Gore, Cameron, *The disputed of the 1978 World Cup: Why the World Cup 's inherent political corruption is still important today*. University of Portland, Portland 2021.
- John Harris και Barbara Humbestron, *'Sport, gender and international relations. An emerging relationship'*. Στο: Roger Levermore και Adrian Budd

- (επιμ), *Sport and international relations. An emerging relationship.* Routledge Taylor and Francis group, London. 2004 p. 48-61.
- Holt, Richard, *Sport and Society in Modern France.* Archon Books, Λονδίνο 1981.
 - Hornby, Nick, *Ο πυρετός της μπάλας.* Μτφρ. Βασίλης Αδραχτάς. Ελληνικά γράμματα, Αθήνα 1999.
 - Kuper, Simon, *Το ποδόσφαιρο εναντίον του εχθρού.* Μτφρ. Μαίρη Πενταράκου-Cook. Ελληνικά γράμματα, Αθήνα 2009.
 - Lewis, Robert, *American Sport History: A Bibliographical Guide.* 1991.
 - Mandell, Richard, *Οι Ολυμπιακοί Αγώνες των Ναζί.* Μτφρ. Βαγγέλης Κούταλης. Επιμ. Άσπα Γολέμη. Ινσάφι, Ιωάννινα 2004.
 - Martin, Simon David, *Football and Fascism: Local identities and national integration in Mussolini 's Italy.* University College of London, London 2003.
 - Miller, Geoffrey Edward, *Kicking old habits: How the World Cup memories of Argentina 's 1978 national team are crossing cultural divides and society in the field of reconciliation.* Department of History of Vanderbilt University, Vanderbilt 2009.
 - Pessen, E., «*Life, baseball and the intellectuals*». *Reviews in American History* 20. 1992 p. 111-116.
 - Peterson, J., “*A ‘Race’ for Equality: Print Media Coverage of the 1968 Olympic Protest by Tommie Smith and John Carlos*”, *American Journalism*, 26 (2). 2009 p. 99-111.
 - Ross, John F. L., *Ολυμπιακοί Αγώνες. Επιστροφή στην κοιτίδα.* Μτφρ. Φωτεινή Γιοβάνογλου, Μαρία Μπάστα και Σοφία Σουλιώτη. Explorer, 2004.
 - Sage, George, *Physical education, sociology and sociology of sport: points of intersection.* *Sociology of Sport Journal.* Vol. 14 Issue 4, 1997 p. 317-339.
 - Vescovi, Roberta, *Militarism, Sport, Europe.* Routledge Taylor and Francis group, London 2003.
 - Wynn, Alexander Colin, *The goals of Government: Football as a political tool of Fascism and Nazism.* Wesleyan University, Wesleyan 2007.
 - Μπρομ, Ζαν Μαρί, και Περελμάν, Μαρκ, *Ποδόσφαιρο. Μία συγκινησιακή πανούκλα. Πλανήτης των πιθήκων, γιορτή των ζώων.* Μτφρ. Σπύρος Παντελάκης. Μαύρη λίστα, 1999.

Διαδικτυακοί τόποι

- *Αρτα: Παραδόθηκε το Κλειστό Γυμναστήριο Τ9 στους Κωστακιούς.*
<https://www.aftodioikisi.gr/ota/dimoi/arta-paradothike-klisto-gymnastirio-t9-stous-kostakiouis/>. (17/04/2022).
- *Γήπεδο Λεωφόρου Αλεξάνδρας "Απόστολος Νικολαΐδης".*
<http://www.stadia.gr/leoforos/leoforos-gr.html>. (04/08/2022).
- *Γήπεδο Νίκης "Παντελής Μαγουλάς".*
<http://www.stadia.gr/nikivolou/nikivolou-gr.html>. (04/08/2022).
- *Γήπεδο Σερρών.* <http://www.stadia.gr/serres/serres-gr.html>. (04/08/2022).
- *Έτσι άρχισαν όλα στο αγγλικό πρωτάθλημα: Μια ιδέα, μια επιστολή, που άλλαξε το ποδόσφαιρο!* <https://www.bnsports.gr/retro-stories/articles/606834/etsi-arxisan-ola-sto-aggliko-protathlima-mia-idea-pou-allakse-to-podosfairo>. (27/07/2022).
- *Η αποθέωση της περιφέρειας!* <https://www.sport-fm.gr/article/i-apothewsi-tis-perifereias/3232358>. (20/08/2022).
- *Η ιστορία του Παγκοσμίου Κυπέλλου Ποδοσφαίρου (Μουντιάλ)-2ο Παγκόσμιο Κύπελλο (Ιταλία 1934).*
<https://www.sansimera.gr/articles/157/326>. (19/12/2022).
- *Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού. Ελληνικός αθλητισμός μέσα από τους πρωταγωνιστές του.*
<http://www.fhw.gr/olympics/modern/gr/greek/g203.html>. (26/05/2023).
- *Κυπριακό ποδόσφαιρο, πολιτική, εθνικισμός: σχέση ενός αιώνα.*
<https://agkarra.com/%CE%BA%CF%85%CF%80%CF%81%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CF%8C-%CF%80%CE%BF%CE%B4%CF%8C%CF%83%CF%86%CE%B1%CE%B9%CF%81%CE%BF-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B5%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%B9/>. (12/04/2022).

- *Μουντιάλ 1978 Αργεντινή-Η διοργάνωση του δικτάτορα Βιδέλα.*
<https://athina984.gr/2018/06/08/moyntial-1978-argentini-i-diorganosi-toy-diktatora-videla/>. (08/12/2022).
- *ΝΑΖΙΣΤΙΚΟΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ, ΒΕΡΟΛΙΝΟ 1936.*
<https://encyclopedia.ushmm.org/content/el/article/the-nazi-olympics-berlin-1936>. (07/12/2022).
- *Νέο Στάδιο Καραϊσκάκη.* <http://www.stadia.gr/karaiskaki/karaiskaki-gr.html>. (07/08/2022).
- *Οι Ολυμπιακοί Αγώνες της ναζιστικής Γερμανίας.* <https://tvxs.gr/news/san-simera/oi-olympiakoi-agonis-tis-nazistikis-germanias>. (05/12/2022).
- *Οι πολιτικοποιημένες κερκίδες της Ευρώπης.*
<https://www.newsbeast.gr/weekend/arthro/798939/oi-politikopoiimenes-kerkides-tis-europis>. (18/04/2022).
- *Ολυμπιακοί Βερολίνου 1936: Όταν οι Έλληνες αθλητές χαιρέτησαν ναζιστικά τον Χίτλερ [βίντεο-ντοκουμέντο].*
<https://www.iefimerida.gr/news/61767/%CE%BF%CE%BB%CF%85%CE%BC%CF%80%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CE%AF-%CE%B2%CE%B5%CF%81%CE%BF%CE%BB%CE%AF%CE%BD-%CE%BF%CF%85-1936-%CF%8C%CF%84%CE%B1%CE%BD-%CE%BF%CE%B9-%CE%AD%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B5%CF%82-%CE%B1%CE%B8%CE%BB%CE%B7%CF%84%CE%AD%CF%82-%CF%87%CE%B1%CE%B9%CF%81%CE%AD%CF%84%CE%B7%CF%83%CE%B1%CE%BD-%CE%BD%CE%B1%CE%B6%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CF%84%CE%BF%CE%BD-%CF%87%CE%AF%CF%84%CE%BB%CE%B5%CF%81-%CE%B2%CE%AF%CE%BD%CF%84%CE%B5%CE%BF->
(04/12/2022).
- *Ολυμπιακός & Παναθηναϊκός: μία αιώνια κόντρα. Πως ξεκίνησε;*
<https://coolweb.gr/olympiakos-panathinaikos-kontra-istoria/>.
(27/07/2022).

- ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΧΕΙΡΟΣΦΑΙΡΗΣΕΩΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.
<https://www.handball.org.gr/portal/competitions/all-time-champions>.
(29/03/2023).
- Κωνσταντίνος Καραπάνος: Ο Ξηρομερίτης που ανακάλυψε την Αρχαία Δωδώνη. <https://www.agrinionews.gr/karapanos-dodoni/>. (19/01/2023).
- Παγκόσμιο Κύπελλο 1934: Το βρόμικο Μουντιάλ του Μουσολίνι. <https://tvxs.gr/news/athlitika/moyntial-1934-pagkosmio-kypello-toy-moysolini>. (10/12/2022).
- Παγκόσμιο Κύπελλο 1978: Το Μουντιάλ-ντροπή της αργεντινικής χούντας. <https://tvxs.gr/news/athlitika/pagkosmio-kypello-1978-moyntial-ntropi-tis-argentinikis-xoyntas>. (11/12/2022).
- Σαν σήμερα, 3 Αυγούστου, πώς ο Τζέσε Όουενς νίκησε τον Χίτλερ, όχι όμως και τον ρατσισμό των Αμερικανών. <https://www.ethnos.gr/history/article/168157/sanshmera3aygoystoyposotz-eseooyensnikhsetonxitleroxiomoskaitonratsismotonamerikanon>.
(02/12/2022).
- Στάδιο Βέρροιας. <http://www.stadia.gr/veria/veria-gr.html>. (04/08/2022).
- Στάδιο Διαγόρα. <http://www.stadia.gr/rodos/rodos-gr.html>. (04/08/2022).
- Το χάντμπολ της Άρτας ενώθηκε. <https://www.e-handball.gr/%CF%84%CE%BF-%CF%87%CE%AC%CE%BD%CF%84%CE%BC%CF%80%CE%BF%CE%BB-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%AC%CF%81%CF%84%CE%B1%CF%82-%CE%B5%CE%BD%CF%8E%CE%B8%CE%B7%CE%BA%CE%B5/>.
(26/05/2023).
- <https://anagennisiartas.weebly.com/about.html>. (19/08/2022).
- Φιλανθρωπικός αγώνας χάντμπολ Αναγέννησης Άρτας-Άρτα Handball. <http://www.artagoal.gr/content/filanthropikos-agonas-hantmpol-anagennisi-artas-arta-handball>. (26/05/2023).
- https://www.eetaa.gr/metaboles/apografes/apografi_1951_1.pdf.
(10/01/2023).

- https://www.eetaa.gr/metaboles/apografes/apografi_1961_1.pdf. (10/01/2023).
- https://www.eetaa.gr/metaboles/apografes/apografi_1991_1.pdf. (25/05/2023).
- https://www.eetaa.gr/metaboles/apografes/apografi_2001_1.pdf. (25/05/2023).
- https://greek_greek.en-academic.com/230571/%CE%A0%CE%B1%CE%BB%CE%B9%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%AF%CF%84%CE%B7%CF%82%2C_%CE%93%CF%81%CE%B7%CE%B3%CF%8C%CF%81%CE%B9%CE%BF%CF%82. (27/05/2023).
- <http://www.teiep.gr/section.php?titlos=%CE%B5%CE%B9%CF%83%CE%B1%CE%B3%CF%89%CE%B3%CE%AE-438>. (25/05/2023).
- *The most popular sports in the world.* <https://www.worldatlas.com/articles/what-are-the-most-popular-sports-in-the-world.html>. (28/03/2023).
- Αλαμάνου, Κατρίν, Μουντιάλ: Εθνικοί συμβολισμοί και το υποκατάστατο του πολέμου. <https://tvxs.gr/news/ellada/oi-ethnikoi-symbolismoi-toy-moyntial-kai-ypokatastato-toy-polemoy>. (19/04/2022).
- Γεωργαντάς, Αντώνης, Ποδοσφαιρικές ομάδες της προσφυγιάς. <http://mag.spoutnik.gr/artos-theamata/athlitismos/660/podosfairikes-omades-prosfygias/>. (28/07/2022).
- Γκοζάνη-Χαριτάκη, Στέλλα, Μνήμες προσφυγιάς: Αθλητικοί σύλλογοι στη Μικρά Ασία. <https://www.haniotika-nea.gr/mnimes-prosfygias-athlitikoi-syllogoi-sti-mikra-asia/>. (26/07/2022).
- Γυφτόπουλος, Β., Τα 60 χρόνια της θρυλικής Αναγέννησης Άρτας. <https://www.fosonline.gr/podosfairo/ellada/article/81180/ta-60-xronia-tis-thrylikis-anagennisis-artas>. (26/05/2023).
- Δεδούση, Μαρία, Σαν σήμερα: Μόναχο 1972 – Η επίθεση που άλλαξε για πάντα τους Ολυμπιακούς Αγώνες. <https://www.cnn.gr/focus/story/189624/san-simera-monaxo-1972-h-epithesi-poy-allaxe-gia-panta-toys-olympiakoys-agones>. (12/12/2022).

- Κουτσούλης, Δημήτρης, *Αθλητισμός στην αρχαιότητα: Απλή άσκηση ή τρόπος ζωής...*; <https://www.maxmag.gr/athlitismos/athlitismos-stin-archeotita-apli-askisi-tropos-zois/>. (28/05/2023).
- Κρεκούκιας, Θανάσης, 1978, το Μουντιάλ της ντροπής. <https://www.sport24.gr/longreads/1978-to-moyntial-tis-ntropis.8190078.html>. (09/12/2022).
- Κρεκούκιας, Θανάσης, *Ολυμπιακοί Αγώνες 1972, η "σφαγή" του Μονάχου*. <https://www.news247.gr/sunday-edition/olympiakoi-agones-1972-i-sfagi-toy-monachoy.9338323.html>. (08/12/2022).
- Μπράτσος, Νάσος, *Αθλητισμός ενάντια στις εξαρτήσεις- διεθνές τουρνουά χάντμπολ*. <https://www.ertnews.gr/eidiseis/ellada/kinonia/athlitismos-enantia-stis-exartiseis-diethnes-toyrnoya-chantmpol/>. (15/04/2022).
- Μπράτσος, Νίκος, *Οι πρώτες παρεμβάσεις της δικτατορίας 1967-1974 στον αθλητισμό*. <https://www.ertnews.gr/eidiseis/mono-sto-ertgr/oi-protos-paremvaseis-tis-diktatorias-1967-1974-ston-athlitismo/>. (04/08/2022).
- Ντάκουλα, Έλενα, *Πως ήταν η ζωή στην Αθήνα τη δεκαετία του 1960;* <https://www.athensvoice.gr/life/life-in-athens/636214/60-prin-60-hronia/>. (03/08/2022).
- Παγαρτάνης, Αργύρης, *Μουντιάλ, η κρυφή ιστορία των αναθέσεων: Σκάνδαλα, δωροδοκίες και δολοπλοκίες*. <https://www.cnn.gr/focus/story/337869/mountial-i-kryfi-istoria-ton-anatheseon-skandala-dorodokies-kai-doloplokies>. (17/12/2022).
- Παπαπαντελής, Νικήτας, *Έμφυλες ταυτότητες στον αθλητισμό. Το Γυναικείο Ζήτημα στον Ολυμπιακό Αθλητισμό*. <https://blogs.sch.gr/nikitpapa/2019/11/19/ekfyles-taytotites-ston-athlitismo-to-gynaikeio-zitima-ston-olympiako-athlitismo/>. (15/04/2022).
- Παππάς, Νίκος, *Το ποδόσφαιρο στα χρόνια της δικτατορίας: Ένα πολυβόλο στο οπλοστάσιο της χούντας*. <https://www.makthes.gr/to-podosfairo-sta-chronia-tis-diktatorias-ena-polyvolo-sto-oplostasio-tis-choyntas-472429>. (02/08/2022).

- Σωτηρίου, Κώστας, *Ο Νέλσον Μαντέλα του αθλητισμού*. <https://www.tovima.gr/2013/12/06/sports/o-nelson-mantela-toy-athlismoy/>. (29/11/2022).
- Χολίδης, Κώστας, *Κύπελλο βόλει γυναικών: Όλα έτοιμα για το πρώτο σερβίς των ημιτελικών*. <https://www.sport24.gr/volley/kypello-volei-gynaikon-ola-etoima-gia-to-proto-servis-ton-imitelikon.9967354.html>. (23/03/2023).
- Pinna, Monica, *Γυναίκες και αθλητισμός: Η μάχη της ισότητας των φύλων στη Γαλλία*. <https://gr.euronews.com/my-europe/2020/11/20/ginaikes-kai-athlismos-i-maxi-tis-isotitas-ton-filon-stin-gallia>. (09/04/2022).
- Συμβούλιο της Ευρώπης. *Culture and Sport*. <https://www.coe.int/en/web/compass/culture-and-sport>. (05/06/2022).
- *Influence Of Sports On Human Society*. <https://loveequals.net/blogs/sports/influence-of-sports-on-human-society>. (03/06/2022).
- *The Importnace of Sports in Society*. <https://degree.astate.edu/articles/sport-administration/the-importance-of-sports-in-society.aspx>. (28/05/2022).
- Andersson, Dan-Erik, *The role of sport in society-in different contexts and at different levels*. https://idrottsforum.org/anddan_reiche-sorek200312/. (10/06/2022).
- Frey, H. James και D. Eithen Stanley, *Sport and Society. Annual Review of Sociology*. <https://www.annualreviews.org/doi/abs/10.1146/annurev.so.17.080191.002443?journalCode=soc>. (02/06/2022).